

MYLLYJÄRVEN NUORISOKOTI 30 VUOTTA

Pitkän linjan työntekijöiden kertomana

*Anna-Leena Pusa
Suvi Åvist*

*Opinnäytetyö
Joulukuu 2009*

*Sosiaalian koulutusohjelma
Sosiaali- ja terveysala*

No kaikki alkoi minun osaltani 1.1.1970 Häkkisellä.
Ei ollut tuolloin katuvaloja, sähköpostia, nettiä, eikä myöskään vapaa-ajan ongelmia.
Keskellä metsää asuttiin ja siellä töitä tehtiin.
Lapsia talossa oli tuolloin 43, kyllä nauru raikui kartanon mailla.
Keittiössä meitä häräili kolme keittiötätiä.
Talvella mäkeä laskettiin, kesällä päivät rannassa vietettiin.
Lettutaikina mukaan laitettiin, kesällä myös marjat kerättiin, sienet syksyllä talteen säilöttiin.
Isot ja pienet kädet auttoivat.

Muutoksen tuulet alkoivat puhaltaa 70-luvun lopulla.
Suunniteltiin uutta lastenkotia, pienempiä yksiköitä.
Monen suunnittelun jälkeen meidän talo alkoi nousta Myllyjärvelle.
Johtaja Tuula johti karavaanin kesällä -79 uuteen taloon Myllyjärven asuntoalueelle.

1980-luku:

Uutta opeteltiin, talossa lapsia oli 16.
Oli siinä aluksi naapureillakin sopeutumista tähän metsästä tulleeseen karavaaniin.
Sopeuduttiinhan me ja muut.
Uusi keittiö suunniteltiin talon keskelle, jo rakennusvaiheessa tilavaksi tankkauspaikaksi ja
hyvän mielen tuojaksi.

1990-luku:

Keittiöterapia jatkui leppoisissa merkeissä.
Yhdessä pullia leivottiin ja pizzoja väännettiin.
Keittiöjakkaralla monet hetket istuttiin, nuoren ilot, surut jaettiin.
Tässä ruuanlaiton keskellä lapsen ja nuoren tapa olla olemassa läsnä teki joka päivästä, het-
kestä haastavan.
Se laittoi ajattelemaan, miten pystyn vastaamaan, miten näen nuoren tarpeet tulla hyväksytyksi
omana itsenään, luottaa omiin kykyihinsä, pienenkin haasteen edessä.
Ja nähdä onnistumisen ilon, "vau, mäkin osaan tehdä ton jutun, ja ihan tosi hyvin".
90-luvulla lastenkoti muutettiin nuorisokodiksi. Nyt lapsia kodissa 14–16.

2000-luku:

Muutoksen tuulet puhaltaa. Mittarit, profiloituminen, tehostaminen, pisteytykset, raportit,
johtajamuutokset joka portaassa, visioita ja projekteja riittää.
Maailma muuttuu ja pysyvyyttä tarvitaan enemmän kuin koskaan.
Ympäri katsoessani tulee omakohtaisesti mieleen, että joskus on tehtävä niin, että unohda
aika, hellitä hetkeksi, tee rauhassa perustyötä, kulje vierellä kappaleen matkaa, sydän paikal-
laan ja hoksottimet hollillaan.

Nyt 2000-luvulla muutoksen tuulet puhaltaa myös keittiössä.
Ei enää nouse perunat omasta pellostä kello kuus, niin kun kesäaamuisin Häkkisissä, vaan
EU:n ruokakulttuuri on myös meillä.
Löytyy kebabia, tortillaa, pitsaa ja pastaa, mutta tuttu perusruoka se kuitenkin parhaimmalta
maistuu.
Ajatellessa näitä vuosikymmeniä, on meillä jokaisella monta mukavaa muistoa taskuun tapu-
tettu ja sydämeen kirjoitettu.

Raija Leppänen, emäntä
2009

Tekijä(t) PUSA, Anna-Leena ÅVIST, Suvi	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.12.2009
	Sivumäärä 90+2	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi MYLLYJÄRVEN NUORISOKOTI 30 VUOTTA Pitkän linjan työntekijöiden kertomana		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija ja KÄPPI, Meeri		
Toimeksiantaja(t) Myllyjärven nuorisokoti		
Tiivistelmä <p>Myllyjärven nuorisokoti tilasi opinnäytetyön, joka tutkii sen historian vaiheita 30-vuotis juhlavuoden kunniaksi. Myllyjärven nuorisokoti täytti 30 vuotta kesällä 2009. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä pitkän linjan työntekijöiden hiljaista tietoa lastensuojelulaitoksen arjesta ja työkäytännöistä talteen. Tutkimustehtävänä oli selvittää, millaisia Myllyjärven nuorisokodin arki ja työmenetelmät ovat olleet ja kuinka ne ovat muuttuneet, kuinka työntekijöiden ammatillisuus on kehittynyt sekä millaisia yhteisöllisyyden ja kulttuurin muutoksia Myllyjärven nuorisokoti on käynyt läpi 30 vuoden aikana. Tutkimuksessa käsitellään myös Myllyjärven nuorisokodin edeltäjän Häkkisen lastenkodin vaiheita.</p> <p>Tutkimus oli kvalitatiivinen ja tiedonkeruu toteutettiin teemahaastattelujen avulla. Tutkimusta varten haastateltiin kuutta työntekijää, joista kolme oli jo eläkkeellä ja kolme edelleen töissä Myllyjärven nuorisokodilla. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Aineisto analysoitiin ja koottiin aineistolähtöisesti haastatteluteemojen mukaisesti.</p> <p>Historian tietoa tutkimukseen kerättiin työntekijöiden haastatteluiden lisäksi Jyväskylän kaupungin arkistosta, lehtileikkeistä, valokuva-albumeista sekä haastateltavilta saaduista tiedoista ja materiaaleista.</p> <p>Tutkimus osoittaa, kuinka lyhyessä ajassa lastensuojelu Suomessa on kehittynyt yhteiskunnan muutosten, kehittymisen sekä lainsäädännön kautta. Viimeisen 30 vuoden aikana on noudatettu jopa kolmea eri lastensuojelulakia. Tutkimuksen tulokset tarjoavat arvokasta tietoa lastensuojelulaitoksen arjesta ja työmenetelmistä sekä niiden historiallisista vaiheista.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Myllyjärven nuorisokoti, historiikit, hiljainen tieto, lastensuojelu, lastensuojelulaitokset, työmenetelmät, yhteisöllisyys, arki, kulttuuri		
Muut tiedot		

Author(s) PUSA, Anna-Leena ÅVIST, Suvi	Type of publication Bachelor´s Thesis	Date 14122009
	Pages 90+2	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title MYLLYJÄRVI YOUTH HOME 30 YEARS Told by long term employees		
Degree Programme Degree Programme in social services		
Tutor(s) KETOLA, Tuija and KÄPPI, Meeri		
Assigned by Myllyjärvi youth home		
Abstract <p>The Myllyjärvi youth home commissioned a Bachelor's Thesis to survey its 30-year history. The Myllyjärvi youth home turned 30 years in the summer 2009. The purpose of this study was to summon tacit knowledge on its history, everyday life and work methods by interviewing the long term employees of the Myllyjärvi youth home. The object of the study was to examine what kind of work methods there were and how the everyday life functioned and how things have changed. Another object was to examine how the employees' professionalism has developed and how the communality and culture have changed in the past 30 years. The study examines also the history of the Häkkinen child home which is the predecessor of the Myllyjärvi youth home.</p> <p>The research was executed as a qualitative study and the research method was theme interviewing. Among the interviewees there were three employees who had already retired from the Myllyjärvi youth home and three employees who were still working there. The interviews were recorded and afterwards the tapes were transcribed. The material was analyzed and gathered based on the interview themes from the interview material.</p> <p>Historical data for the study was collected from the interviewees, but also from the archives of the city of Jyväskylä, cuttings, photo albums and the interviewees' own materials.</p> <p>The research points how child welfare in Finland has changed in short time during communitys changes, development and legislation. During the past 30 years there have been even three different child welfare laws. The findings of the study provide valuable information about the everyday life of the youth home and about the development of its work methods.</p>		
Keywords Myllyjärvi youth home, history, tacit knowledge, child welfare, child welfare facilities, work methods, communality, everyday life, culture		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	6
2.1 Tutkimustehtävät ja tutkimusmenetelmä	6
2.2 Tutkimusaineiston kerääminen.....	8
2.3 Tutkimusaineiston analyysi.....	10
2.4 Kohderyhmä.....	11
2.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	11
2.6 Raportointi	12
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA.....	13
3.1 Lastensuojelu	13
3.2 Sijaishuolto.....	14
3.3 Pitkän linjan työntekijät ja hiljainen tieto.....	15
3.4 Arki.....	17
3.5 Yhteisöllisyys ja kulttuuri	18
4 JYVÄSKYLÄN LASTENKOTIEN HISTORIAA.....	19
5 MYLLYJÄRVEN NUORISOKODIN VAIHEET	21
5.1 Myllyjärven lastenkoti	21
5.2 Lastenkodista nuorisokodiksi.....	22
5.3 Uuden Myllyjärven aika	23
6 ARKI	24
6.1 Häkkisen tilat ja ympäristö.....	24
6.2 Myllyjärven lastenkodin tilat	26
6.3 Keittiön merkitys	26
6.4 Nuorisokodin tilat ja ympäristö.....	27
6.5 Lasten lukumäärä ja ikärakenne	28

	2
6.6 Lasten koulunkäynti ja opiskelu	30
6.7 Lasten harrastukset ja vapaa-aika	31
6.8 Kotityöt	33
6.9 Perinteet ja juhlat	35
6.10 Kuinka lastenkodin arki eroaa tavallisen perheen arjesta.....	37
7 TYÖKÄYTÄNNÖT- JA MENETELMÄT	39
7.1 Toiminta-ajatus ja -periaatteet	39
7.2 Arvot	42
7.3 Hoito- ja kasvatuseritykset.....	43
7.3.1 Työmuodot ja kasvatuseritykset.....	43
7.3.2 Yhteisökasvatus	44
7.3.3 Jyväskylän ensimmäinen tukihenkilö.....	44
7.3.4 Sijaisvanhempien yhdistyksen siemen Häkkisiltä.....	46
7.3.5 Omaohjaajamenetelmä	47
7.3.6 Perhetyö.....	48
7.4 Säännöt ja rangaistukset.....	50
7.5 Dokumentointi	52
7.6 Lastensuojelulait.....	55
8 AMMATILLISUUDEN KEHITTYMINEN	57
8.1 Työntekijät Häkkisellä	57
8.2 Työntekijät Myllyjärvellä.....	59
8.3 Koulutus	60
8.4 Lastenkotien johtajien yhteistyö ja työnohjauksen juuret	61
8.5 Viesti tuleville lastensuojelutyön ammattilaisille	63
9 YHTEISÖLLISYYDEN JA KULTTUURIN MUUTOS	66
9.1 Lastensuojelutarpeen syntyminen	66
9.2 Lasten sosiaaliset suhteet	68

	3
9.2.1 Lasten suhteet toisiinsa	68
9.2.2 Lasten suhteet vanhempiin	70
9.2.3 Lasten suhteet työntekijöihin.....	72
9.3 Muiden ihmisten suhtautuminen lasten-/nuorisokotiin.....	73
9.3.1 Myllyjärvelle muuttamisen aiheuttamat reaktiot	73
9.3.2 Muiden ihmisten ajatukset lastensuojelulaitoksessa työskentelystä	74
9.4 Muutokset nuorisossa	75
9.5 Muutosten aika	77
9.5.1 Muutokset työntekijöiden kertomana	77
9.5.2 90-luvun lama	77
9.5.3 Informaatioteknologian aikakausi	78
9.5.4 Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystoimen organisaatiomuutos	78
9.5.5 Kuntaliitos	80
10 MUISTOJA	81
11 POHDINTA.....	83
LÄHTEET	87
LIITTEET.....	91
Liite 1. Teemahaastattelurunko.....	91
KUVAT	
KUVA 1. Häkkisen lastenkodin julkisivu.....	20
KUVA 2. Häkkisen lastenkoti sijaitsi luonnon keskellä	25
KUVA 3. Keittiö oli lastenkodin sydän	27
KUVA 4. Lastenkodin poikia	29
KUVA 5. Telttaretkellä	33
KUVA 6. Lastenkoti oli varakoti.....	40
KUVA 7. Lehti-ilmoitus Keskisuomalaisessa 9.2.1973	45

KUVA 8. Rapsavihkoja 80-luvun alkupuolelta.....	53
KUVA 9. Häkkisen aikaan lasten suhteet toisiinsa olivat sisarusmaiset.....	69

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Tutkimuksen aikajaottelu	13
--	----

1 JOHDANTO

Myllyjärven nuorisokoti täytti 30 vuotta kesällä 2009. Myllyjärven nuorisokoti on lastensuojelun laitoshuoltoa tarjoava yksikkö, jossa on kaksi 7-paikkaista osastoa: arviointi- ja pitkäaikaisen asumisen yksikkö. Myllyjärven nuorisokodin historialliset juuret ulottuvat vuoteen 1919, jolloin Jyväskylään perustettiin ensimmäinen kunnallinen lastenkoti. Se jatkoi rouvasväen yhdistyksen jo vuonna 1868 aloittamaa lastenkoti-toimintaa. (Myllyjärven nuorisokoti 2009.)

Myllyjärven nuorisokoti tahtoi 30-vuotisjuhlavuoden kunniaksi julkistaa historiikki-tutkimuksen, joka selvittäisi lastensuojelutyön arkea ja työkäytäntöjä sekä niiden historiallisia vaiheita. Tutkimuksen tavoitteena oli kerätä pitkän linjan lastensuojelutyöntekijöiden tärkeää hiljaista tietoa talteen. Tutkimuksemme ei kuitenkaan rajoitu vain Myllyjärven nuorisokodin historiaan vaan selvitämme siinä myös sen edeltäjän Häkkisen lastenkodin arkea ja työkäytäntöjä. Lisäksi sivuamme lyhyesti Jyväskylän lastenkotien historiaa yleisellä tasolla. Syyskuussa 2009 Myllyjärven nuorisokoti juhli 30 vuottaan yhteisesti järjestetyssä juhlaseminaarissa Sijaishuoltoyksikön kanssa. Valmistimme juhlaesityksen historiaosuudesta seminaariin osana opinnäytetyötämme. Opinnäytetyön edetessä ja valmistautuessamme juhlaseminaariin tutkimustehtävät muotoutuivatkin siten, että ne painottuivat erityisesti historian näkökulmaan.

Koemme työstämme olevan hyötyä lastensuojelun alalla työskenteleville sekä erityisesti lasten- ja nuorisokodissa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Lastensuojelulla ja lastenkodeilla on pitkä historiansa, mutta tämän tyyppisiä tutkimuksia on aiemmin toteutettu vähän. Vuonna 2008 Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijat Manninen, Saarela ja Seppänen (2008) toteuttivat samankaltaisen tutkimuksen Äänekosken perhetukikeskus "Lodelle", jossa tutkittiin Loden historiaa ja kehitystä entisten työntekijöiden sekä asiakkaiden näkökulmasta (Manninen, Saarela & Seppänen 2008, 5). Vaikka nuorisokodin historiaa ja kehitystä olisi mielenkiintoista tutkia myös entisten ja nykyisten asiakkaiden näkökulmasta, keskitymme työssämme nimenomaan työntekijöiden näkökulmaan ja heidän ammattitaitoonsa. Lisäksi tutkimuksemme tuo tietoutta lastenkotien arjesta yhteistyökumppaneille sekä ihmisille,

jotka tietävät vähän lastenkotien arjesta. Tutkimuksemme tuo myös näkyviin ja yksiin kansiin osan Jyväskylän kaupungin historiaa lastensuojelutyön ja siten yleisesti myös sosiaalipalvelujen näkökulmasta.

Olemme molemmat kiinnostuneita lastensuojelutyöstä. Suuntaaviin opintoihimme ei kuitenkaan sisälly kovinkaan paljon lastensuojelutyön opintojaksoja, joten ajattelimme tähän opinnäytetyötarjoukseen tarttumalla saada lisää tietoa lastensuojelusta. Tässä toimeksiannossa meitä kiehtoi myös historian tutkimuksen tekeminen. Kuten edellä mainitsimme, tämän tyyppisiä tutkimuksia on toteutettu hyvin vähän sosiaalialan opinnäytetöinä.

Tutkimusaineistoa keräsimme haastattelemalla Myllyjärven nuorisokodin kolmea eläkkeellä olevaa, jo Häkkisen lastenkodilla työuransa aloittanutta työntekijää sekä kolmea työntekijää, jotka yhä työskentelevät Myllyjärven nuorisokodilla. Kaikilla haastatelluilla on vähintään 30 vuoden kokemus lastensuojelutyöstä.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimustehtävät ja tutkimusmenetelmä

Tavoitteenamme on selvittää Myllyjärven nuorisokodin historiaa pitkän linjan työntekijöiden kertomana. Tutkimustehtäviämme ovat:

- Millaista lastensuojelulaitoksen arki ja työkäytännöt ovat olleet työntekijöiden kokemusten mukaan?
- Miten lastensuojelulaitoksen arki ja työkäytännöt ovat muuttuneet 30 vuoden aikana?
- Kuinka ammatillisuus on kehittynyt 30 vuoden aikana?
- Millaisia yhteisöllisyyden ja kulttuurin muutoksia on tapahtunut ajan myötä?

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. On otettava huomioon, että todellisuus on moninainen ja sitä ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Tutkimusmenetelmänä käytimme muistelutyöhön painottuvaa puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Haastattelun teema-alueet ovat kaikissa haastatteluissa samat, mutta kysymyksille ei ole ennalta suunniteltu tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Suunnittelimme siis teemahaastattelurunkoon useita kysymyksiä valmiiksi, mutta emme noudattaneet niissä ehdotonta järjestystä. Tarvittaessa jätimme kysymyksiä pois tai kysyimme jotain mitä emme olleet ennalta suunnitelleet kysyttäväksi.

Muistelutyö mielletään usein vanhustyöhön kuuluvaksi menetelmäksi. Sitä voidaan kuitenkin käyttää muidenkin asiakasryhmien kanssa. Eskola ja Suoranta (1998) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa muistelutyömenetelmä mahdollistaa tutkittavien mukaan ottamisen tutkimustiedon tuottamiseen. Muistelutyö tekee näkyväksi idean siitä, että ihmiset tekevät historiansa, etteivät aikakausi ja historia synny jossain ihmisten ulkopuolella ja näy pelkkänä historiankirjoituksena. Menetelmä mahdollistaa omien muistojen ja kokemuksen käsittelyn mielenkiintoisena ja merkityksellisenä laadullisena aineistona. (Eskola & Suoranta 1998, 135-136.) Muistelutyötä käytetään useimmiten ryhmämenetelmänä, mutta tutkimuksessamme hyödynsimme muistelutyömenetelmää teemahaastattelun yhteydessä. Myös Hohenthal-Antin (2009) toteaa teoksessaan Muistot näkyviksi – Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä, että luovan muistelutyön menetelmiä voidaan soveltaa monipuolisesti monella alalla, koska siihen jokaisella on valmiuksia. Jokaisella on muistoja, elettyä elämää ja tarinoita, ja siinä mielessä muistelutyömenetelmä onkin demokraattinen työmuoto. Jokainen on tavallaan oikeassa. (Hohenthal-Antin 2009, 10-11.)

Soveltaaksemme muistelutyön menetelmää katselimme haastattelujen aikana muun muassa valokuvia, vanhoja lehtijuttuja tai annoimme vain tarinoiden tulla vapaasti

poiketen haastattelurungosta. Usein parhaimmat jutut kerrottiin, kun nauhoitus oli pysäytetty. Pyrimme kirjoittamaan myös näitä tarinoita ylös välittömästi haastattelu-tilanteiden jälkeen.

Haastattelun idea perustuu tällaisessa tutkimuksessa siihen, että kun toinen ihminen tietää jostain asiasta enemmän, kannattaa sitä kysyä häneltä suoraan. Puolistrukturoitu teemahaastattelu antaa haastateltaville vapautta kertoa spontaanisti tarinoita, sillä vastauksien ei tarvitse rajoittua kysytyjen kysymysten ympärille. Siten haastatteluista kerätyn materiaalin voi katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään. Toisaalta teemat kuitenkin takaavat sen, että kaikkien haastateltavien kanssa puhutaan samoista asioista. Ne myös auttavat laajaksi muodostuvan aineiston käsittelyssä ja jäsentämisessä. (Eskola & Suoranta 1998, 86-88.)

Tämän tyyppiseen tutkimukseen on varattava runsaasti aikaa. Aikaa vievät muun muassa haastattelujen suunnittelu, haastatteluista sopiminen, haastateltavien etsiminen, lupa-asiat ja haastattelujen toteuttaminen. Myös haastattelujen kirjoittaminen puhtaaksi vaatii aikaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 33.) Tutkimuksessamme näihin vaiheisiin kului aikaa yhteensä viisi kuukautta. Tutkimuksen tekeminen on siis aloitettava hyvissä ajoin, sillä myös laajan aineiston käsittelyyn sekä kirjoitustyöhön tarvitaan aikaa.

Alustavan tutkimussuunnitelman saimme valmiiksi keväällä, jonka jälkeen olemme täydentäneet sitä tarvittaessa. Laadulliselle tutkimukselle onkin ominaista, että tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Tutkimussuunnitelmamme muotoutui syksyn aikana lopulliseen muotoonsa. Valmistellessamme esitystä juhlaseminaariin painottui historiikkiosuus työssämme esityksemme kohdistuvien toiveiden mukaisesti.

2.2 Tutkimusaineiston kerääminen

Suunnittelimme haastattelurungon teemoja ja kysymyksiä maaliskuun 2009 aikana. Myllyjärven nuorisokodin nykyinen johtaja Timo Mäkelä kokosi haastateltavat. Tut-

kimuksen kohderyhmä koostui alun perin kahdeksasta työntekijästä, joista osa on eläkkeellä ja osa yhä työntekijöinä Myllyjärven nuorisokodilla. Mäkelä otti heihin ensiksi yhteyttä kysyäkseen suostumusta haastatteluun ja haastattelujen julkaisuun. Tämän jälkeen tapasimme haastattelurungon ja haastateltavien listan tiimoilta maaliskuun lopulla. Oli mielenkiintoista huomata, että suunnittelemamme haastattelurunko oli samankaltainen Mannisen, Saarelan ja Seppäsen (2008) laatiman haastattelurungon kanssa, vaikkamme olleet siihen oman haastattelurunkomme suunnitteluvaiheessa vielä perehtyneet. (Manninen ym. 2008, 99-100).

Haastatteluista toteutettiin lopulta kuusi, sillä haastatteluajkojen sopiminen osoittautui haasteelliseksi ja aikataulumme oli tiukka. Annoimme haastateltavalle itselleen mahdollisuuden päättää haastattelun ajankohdan ja paikan. Suoritimme neljä haastatteluista haastateltavien kotona. Niiden lisäksi yhden haastattelun teimme toisen opinnäytetyön tekijän Suvi Ävistin kotona ja toisen koulullamme. Haastattelut toteutettiin huhti- ja toukokuun aikana.

Haastattelutilanteessa toinen meistä haastatteli ja toinen havainnoi sekä esitti tarvittaessa lisäkysymyksiä. Näin pyrimme lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Emme pyytäneet haastateltavia muistelemaan erityisesti mitään tiettyä aikaa vaan annoimme heidän vastata vapaasti koko työssäolohistoriansa ajalta. Nauhoitimme haastattelut kannettavan tietokoneen oman mikrofoniin ja internetistä saatavan ilmaisen Audacity-äänieditori ohjelman avulla. Haastattelutilanteet kestivät noin tunnin kahteen ja puoleen tuntiin. Varmistimme haastattelujen lopuksi miltä haastattelu oli tuntunut ja oliko jostain jäänyt paha mieli. Vaikka haastatteluja toteutettiinkin lopulta suunniteltua vähemmän, saimme kiitettävästi aineistoa tutkimustamme varten. Haastateltavat kertoivat paljon samoista aiheista, mutta myös täydensivät toistensa kertomaa.

Otimme haastatteluista varmuuskopiot kahdelle muistitikulle. Säilytimme nauhoituksia myös omilla tietokoneillamme. Pidimme huolta siitä, ettei kukaan ulkopuolinen pääse niitä kuuntelemaan. Aiomme tuhota haastattelutallenteet ja litteroinnit heti työn valmistumisen jälkeen.

Haastatteluiden lisäksi olemme keränneet tutkimusaineistoamme muun muassa Jyväskylän kaupunginarkistosta sekä käyttäneet työssämme haastateltaviltamme saamaamme aineistoa, kuten lehtileikkeitä, aiempia tutkimuksia ja kirjoituksia, leikekansioita sekä valokuvia. Opinnäytetyöraportissamme esitetyt kuvat ovat peräisin Jyväskylän kaupunginarkistosta.

2.3 Tutkimusaineiston analyysi

Aloitimme haastattelujen litteroinnin välittömästi tehtyämme ensimmäisen haastattelun. Litteroinnilla tarkoitetaan haastattelujen kirjoittamista puhtaaksi sanasanaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138). Saimme aineiston litteroiduksi heinäkuun alussa. Litteroitua tekstiä kertyi noin 110 sivua. Litteroinnin työläys ei päässyt meitä yllättämään, sillä tiesimme jo etukäteen, että tämä työvaihe vaatii paljon aikaa.

Kun kyseessä on teemahaastatteluaineisto, on ensimmäinen tehtävä järjestää aineisto teemoittain. Eskola (2007) toteaa, että tämä voi olla haastavaa, sillä haastattelut eivät välttämättä etene loogisesti teemasta teemaan, vaan vastauksia ja kommentteja johonkin tiettyyn kysymykseen voi löytyä eri puolilta haastattelua. (Eskola 2007, 170.) Aloitimme aineiston analysoinnin lukemalla sitä tarkkaan ja järjestelmällä sen uudelleen teemojen alle. Koodasimme haastattelut eri väreillä, jotta erottaisimme myöhemmässä vaiheessa haastatteluaineistot toisistaan. Tämä auttoi erityisesti silloin, kun vastauksia ja kommentteja piti erotella niiden alkuperäisestä sijainnista jonkin toisen teeman yhteyteen.

Teemoittelun jälkeen luimme aineistoa ja merkitsimme siihen alleviivaten ja lihavoitden kohdat, jotka tutkimustehtävienne mukaan olivat merkittäviä ja olennaisia. Tämän jälkeen karsimme tutkimuksemme kannalta epäolennaisimman aineiston ja aloimme kirjoittaa teema kerrallaan tutkimustamme aineiston pohjalta. (Mts. 170-174.)

2.4 Kohderyhmä

Haastattelimme kuutta Häkkisillä ja Myllyjärvellä työskennellyttä työntekijää. Haastateltavista kolme on jo eläkkeellä ja kolme yhä työntekijöinä Myllyjärvellä. Neljä haastateltavista oli aloittanut Häkkisillä joko harjoittelijana tai työntekijänä. Haastateltavien joukossa oli yksi johtajana työskennellyt sekä yksi emäntänä toiminut henkilö.

Kaikki haastateltavat olivat naisia. Toivoimme saavamme haastattelun myös mies-työntekijältä ja sellainen olikin suunnitelmassa, mutta haastattelu ei lopulta toteutunut. Neljällä haastateltavalla oli pohjakoulutuksena sosiaalikasvattajan koulutus, yhdellä nuorisosihteerin koulutus ja yhdellä kotitalousalan perustutkinto.

2.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen alkuvaiheessa työtä hidasti toive haastattelunauhoitteiden arkistoinnista. Tilaajan taholta oli toiveena, että haastattelunauhat arkistoitaisiin mahdollisia myöhempiä tutkimuksia varten Jyväskylän kaupungin arkistoon tai Maakunta-arkistoon. Arkistoinnin tarkoituksena oli, että haastatteluja voitaisiin tarvittaessa hyödyntää mahdollisissa myöhemmissä tutkimuksissa. Sovimme, että Timo Mäkelä selvittää asian haastateltaville heti ottaessaan heihin yhteyttä. Sopiessamme haastatteluai-koja varmistimme asiaa vielä uudelleen haastateltavilta. Asia tuntui aluksi olevan kunnossa, mutta myöhemmin arkistointia kohtaan nousi pelkoja ja kysymyksiä. Yleisesti pelättiin sitä, ettei haastattelutilanteessa voisikaan puhua vapautuneesti. Tämä hankaloitti haastatteluiden toteutumista. Osa haastatteluista jouduttiinkin siirtämään kunnes asia selvitettäisiin.

Lopulta päätimme suunnitella lupalomakkeen, johon haastateltava sai ennen haastattelua merkitä antaako hän luvan haastattelun arkistointiin vai ei. Tämän jälkeen sekä me että haastateltava allekirjoitimme lomakkeen. Mikäli haastateltava toivoi, ettei haastatteluja arkistoitaisi, lupasimme, että käytämme niitä vain itse omaan työ-

hömme, jonka jälkeen haastattelut hävitettäisiin. Ne haastattelut, joiden tallentamiseen saimme luvan, tulemme toimittamaan Jyväskylän kaupungin arkistoon.

Laadullisessa tutkimuksen tulosten tulkinnassa on tärkeää olla tarkka. Tutkijan tulee kertoa, millä perusteella esittää tulkintojaan ja mihin hän päätelmänsä perustaa. Tutkimusselosteen rikastuttaminen esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla eli sitaateilla auttaa muodostamaan luotettavan selosteen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 228.) Käytämme tutkimuksen raportoinnissa runsaasti sitaatteja, edistääksemme sen luotettavuutta. Jätämme kuitenkin tunnistetiedot niiden yhteydestä pois. Näin toimimme, jottei haastateltavia olisi mahdollista tunnistaa sitaattien tunnistetietoja seuraamalla.

2.6 Raportointi

Tutkimuksemme on aineistolähtöinen. Eskolan mukaan (2007) tällainen tutkimus etenee siis aineistopohjaisesti ja erilaiset teoriat toimivat tulkintakehyksinä, joiden avulla tulkitsemme aineistoa. Tällainen toimintatapa vaatii perinteisestä tutkimuskaavasta poikkeamista. Perinteinen toimintatapa etenee järjestyksessä teoria, tutkimusmenetelmien esittely, tulokset ja pohdinta. (Eskola 2007, 164.) Työmme tarkoituksena ei ole ollut tuottaa erillisiä tutkimustuloksia, vaan koko opinnäytetyöraporttimme on historiikkimaisen luonteensa vuoksi ikään kuin tutkimustulos.

Käytämme tuloksien esittelyssä aikajaottelua, johon saimme idean eräältä haastateltavista. Hän jakoi Häkkisen lastenkodin sekä Myllyjärven lasten- ja nuorisokodin vaiheet Häkkisen aikaan, lastenkotiaikaan, nuorisokotiaikaan sekä uuden Myllyjärven aikaan. Häkkisen aika tarkoittaa ajanjaksoa vuodesta 1951 lähtien, jolloin lastenkoti siirtyi Häkkiseen, vuoteen 1979 asti, jolloin Myllyjärven lastenkoti valmistui. Lastenkotiajalla tarkoitamme aikaa Myllyjärven lastenkodin alusta vuoteen 1998 asti, jolloin taas lastenkodin nimi muutettiin nuorisokodiksi. Termi "uusi" Myllyjärvi tarkoittaa aikaa vuoden 2006 organisaatiomuutoksen jälkeen. Vaikka nuorisokoti ei sinänsä ole uusi, kokivat monet haastateltavamme silloisen muutoksen vaikuttaneen Myllyjär-

veen niin paljon, että on muodostunut tavallaan kokonaan uusi työyhteisö ja -kulttuuri.

Häkkisen aika	Lastenkotiaika	Nuorisokotiaika	”Uusi” Myllyjärvi
1951 - 1979	1979 - 1998	1998 - 2006	2006 →

TAULUKKO 1. Tutkimuksen aikajaottelu

Työmme historiallisen luonteen vuoksi osa työssämme käytetyistä lähteistä voivat olla myös hieman vanhempia teoksia. 1970- ja 80-lukua käsittelevissä osioissa olemme käyttäneet tarvittaessa tuolta ajalta peräisin olevia lähteitä sekä myöhemmin, esimerkiksi 90-luvulla julkaistuja teoksia.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

3.1 Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus arvokkaaseen elämään sekä mahdollistaa turvalliset ihmissuhteet. Lapsen on saatava olla lapsi tarpeeksi kauan ilman, että joutuu ottamaan vastuuta aikuisille kuuluvista tehtävistä ja asioista. (Tas-kinen 2008, 12.) Yleisimpiä lastensuojelutarpeeseen yhdistettyjä syitä ovat mielen-terveysongelmat, päihteet, väkivalta, vanhempien osaamattomuus elämän eri osa-alueilla sekä perheristiriidat. Nämä tekijät ovat pysyneet samankaltaisina jo vuosia, mutta lastensuojelun asiakasmäärät ovat etenkin 1990-luvulta lähtien lisääntyneet huomattavasti. Nuorten kohdalla lastensuojelun asiakkuuden syynä voi usein olla myös nuoren omaan käytökseen tai terveyteen liittyviä tekijöitä, kuten nuoren päih-teidenkäyttö, rikollisuus ja psyykkiset oireet. (Kivimäki & Peltonen 2007, 6.)

Lastensuojelu on lakisääteinen palvelu ja jokaisen kunnan tulee järjestää lastensuojelu kunnan tarpeen vaatimalla tavalla. Vuonna 2008 voimaan astunut uusi lastensuojelulaki (417/2007) määrää jokaisen kunnan tehtäväksi myös lastensuojelun suunnitelman laatimisen. Kunnanvaltuuston on hyväksyttävä suunnitelma joka valtuustokaudella ja sen on liityttävä kunnan toiminta- ja taloussuunnitteluun. (Taskinen 2008, 9.)

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun muotoja ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvä sijaishuolto sekä jälkihuolto. Avohuollon tukitoimia voivat olla esimerkiksi perhetyö tai ryhmätoiminnan järjestäminen. (Mts. 12.) Nämä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun muodot ovat niitä, jotka tässä työsämme useimmiten nousevat esiin. Lisäksi lasten suojeluun, erotettuna lastensuojelusta, kuuluvat peruspalvelut, kuten neuvola, päivähoito, koulut, nuorisotyö ja eri terveydenhuollon palvelut. Ehkäisevän lasten suojelun tehtävänä puolestaan on lasten tukeminen peruspalveluissa ja järjestötoiminnassa. (Mts. 13.)

3.2 Sijaishuolto

Myllyjärven nuorisokoti on lastensuojelun laitoshuollon palvelua tarjoava yksikkö. Sijaishuolto tarkoittaa huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle. Lapsi voidaan lisäksi sijoittaa myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon perusteella. (Taskinen 2008, 76.) Laitoshuollolla tarkoitetaan laitoksessa järjestettävää sijaishuoltoa, jossa ammatillisesti pätevät työntekijät toimivat lapsen arjen mahdollistajina (Pösö 2004, 202-206).

Huostaanotto on vain yksi lastensuojelun toimenpiteistä, mutta suurimmalle osalle kaikista tutuin. Se herättää paljon tunteita, sillä se on voimakasta viranomaisten puuttumista lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen. Lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos

- 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai

- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Taskinen 2008, 49.)

Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi soivia, mahdollisia tai riittäviä tai mikäli sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanotto on yleensä voimassa toistaiseksi. Se lakkaa viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Huostassapito on lopetettava, mikäli katsotaan, ettei siihen ole perusteita. Näin on esimerkiksi silloin, kun kasvuolosuhteet ovat olennaisesti parantuneet ja säilyneet hyvinä riittävän pitkään. (Mts. 50-64.)

Avohuollon tukitoimena tapahtunut sijoitus tarkoittaa, että lasta ei ole huostaan otettu hänen huoltajiltaan. Avohuollon sijoitus voi tapahtua joko niin, että pelkästään lapsi sijoitetaan lyhytaikaisesti kodin ulkopuolelle, tai yhdessä lapsen vanhemman, huoltajan tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Mikäli lapsi sijoitetaan yksin, voi syynä olla lapsen tuen tarpeen arviointi, lapsen kuntouttaminen tai lapsen huolenpidon järjestäminen väliaikaisesti esimerkiksi huoltajan sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. Avohuollon sijoitusta ei tule käyttää huostaanoton vaihtoehtona eikä avohuollon sijoituksia tule tehdä toistuvasti samalle lapselle. Kun lapsi on sijoitettu yksin, on sijoituksen jatkamisen edellytykset ja vaihtoehdot arvioitava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen aloittamisesta sekä tämän jälkeen vähintään kolmen kuukauden välein. (Mts. 2008, 43-44.) Jälkihuollon perusteella tehtävä sijoitus tulee kyseeseen yleensä silloin, kun 18 vuotta täyttävä nuori jää asumaan sijoituspaikkaansa, koska itsenäistyminen omaan asuntoon ei ole vielä ajankohtaista. Tämä on yleistä etenkin perhesijoitusten yhteydessä, sillä harva omien vanhempiansa luona asuva nuorikaan muuttaa omilleen heti 18 vuotta täytettyään. (Mts. 89.)

3.3 Pitkän linjan työntekijät ja hiljainen tieto

Myllyjärven nuorisokodin työyhteisössä on ollut ja on edelleen useita lastensuojelun pitkän linjan työntekijöitä. Heille on kertynyt pitkän työuransa myötä paljon arvokasta tietoa lastensuojelusta, lastensuojelutyön arjesta sekä sen työvälineistä ja –menetelmistä. Lisäksi heillä on kokemusta lastensuojelun vaiheista sekä yhteisöllisyyden ja kulttuurin muutoksista. Ymmärtääksemme nykyisyyttä on hyvä tietää, kuinka on päästy tähän asti. Tutkimuksemme tarkoituksena onkin kerätä Myllyjärven nuorisokodin pitkän linjan työntekijöiden hiljaista tietoa talteen lastensuojelulaitoksen arjen ja työmenetelmien vaiheista 30 vuoden ajalta.

Sivuumme työssämme myös Häkkisen lastenkodin loppuaikoja 70-luvun lopulla, sillä Myllyjärven nuorisokodin edeltäjänä se on olennainen osa yhteisöllisyyden ja kulttuurin muutosta. Lisäksi osa haastateltavista on aloittanut työuransa Häkkisen lastenkodilla joko työntekijän tai harjoittelijan roolissa. Näin myös voimme pohtia yhteisöllisyyden ja kulttuurin muutoksia työntekijöiden näkökulmasta jo Häkkisen ajoilta lähtien.

Työkokemus opettaa työntekijälle vähitellen, mitä käytännön työssä tehdään ja miten se tehdään. Aikaa myöten yritysten, oivalluksien, epäonnistumisten, korjauksien, virhepäätelmien ja muuttuneiden käsitysten kokonaistuloksena tämä kokemus jäsenyytyy toiminnalliseksi eli hiljaiseksi tiedoksi. Hiljaisen tiedon rinnalla puhutaan ”äänetömästä osaamisesta” ja ”mykästä tiedosta”, jotka tulevat esille työtilanteissa. Äänetön osaaminen näkyy toiminnan sujuvuutena, poikkeavien tilanteiden hallintana ja hyvinä yhteistoiminnan taitoina. Toiminnallinen osaaminen on siis osa ammattitaitoa, jota voi olla hankala sanallistaa. (Kivinen & Pajukoski 2002, 180.)

Hiljaista tietoa voi omaksua yhteisön toimintakulttuurista kasvaessaan sen jäseneksi. Ihminen kuuluu useisiin eri yhteisöihin, joilla on omat toimintakulttuurinsa. Hiljaista tietoa voi omaksua siis esimerkiksi työyhteisön kulttuurista tai ammattialan kulttuurista. Kulttuurista hiljaista tietoa ovat muun muassa yhteisön jakamat kirjoittamattomat säännöt, toimintatavat, uskomukset, arvot ja roolit. Näitä opitaan mallioppimisella osallistumalla yhteisön toimintaan. Oppija sosiaalistuu vähitellen yhteisön reunamilta keskeiseksi osaksi yhteisöä ja sen käytäntöjä. Hiljaista tietoa opimme

myös yrityksen ja erehdysten kautta sekä ahkerasti harjoittelemalla, jolloin taidot automatisoituvat hiljaiseksi tiedoksi. (Hiljainen tieto työyhteisössä 2006.)

Hiljaisen tiedon merkitys korostuu, kun pitkään työyhteisössä työskennelleet työntekijät jäävät eläkkeelle ja vievät mennessään suuren määrän hiljaista tietoa. Hiljaisen tiedon pysyminen organisaatiossa työntekijöiden jäädessä eläkkeelle on toivottavaa. Tämän lisäksi sen merkitys on suuri myös siksi, että jokaisen työyhteisön työ- ja organisaatiokulttuuri on suurelta osin juuri hiljaista tietoa, esimerkiksi kirjoittamattomia sääntöjä. (Mt.)

Hiljaista tietoa voidaan tehdä näkyväksi monin eri tavoin, esimerkiksi pukemalla se sanoiksi tai muulla tavoin mallintamalla ja tallentamalla. Menetelmiä on olemassa sekä yksilölliseen että yhteisölliseen käyttöön. Yksilön äänetöntä asiantuntemusta voidaan purkaa esimerkiksi omatoimisesti refleктоimalla portfolioiden, kokemuksellisten päiväkirjojen, käsitekarttojen tai kirjallisten analyysien avulla. Yhteisössä yksilöiden asiantuntemusta voidaan saattaa näkyväksi havainnoimalla kollegoja, työohjauksessa, kartoittamalla osaamista tai oppipoika-kisälli –suhteen avulla. Näkyväksi saattamisen kohteena voivat olla niin käsitykset kuin toimintatavatkin. (Mt.) Tutkimuksessamme pyrimme tekemään näkyväksi lastensuojelulaitoksen arkea, työmenetelmiä, työn- sekä yhteisön toimintakulttuuria sekä niiden muutoksia.

3.4 Arki

Arjella tarkoitamme lastensuojelulaitoksen jokapäiväistä elämää. Sisällytimme teemahaastattelurungossamme arjen alle alateemoiksi päivänkulun ja rutiinit laitoksessa, lastenkodin tilat ja ympäristön, asiakasrakenteen, lasten koulunkäynnin, harrastukset, kotityöt, juhlat ja perinteet. Manninen, Saarinen ja Seppälä (2009) kertovat arjen koostuvan sosiaalisista suhteista ja yhteyksiä ylläpitävistä ja luovista toiminnoista. Etenkin laitoksessa arkeen sisältyy myös viikonloput. (Manninen, Saarinen & Seppälä 2009, 50). Tarkoituksenamme oli toisaalta selvittää lasten- ja nuorisokodin arjessa tapahtuneita muutoksia 30 vuoden aikana ja toisaalta kartoittaa haastateltaviemme ajatuksia siitä, kuinka lastensuojelulaitoksessa asuvan lapsen arki eroaa van-

hempiensä kanssa asuvan lapsen arjesta. Lastensuojelutoimenpiteenä lastensuojelulaitokseen sijoitetulle lapselle ja nuorelle arki ja rutiinit ovat erityisen tärkeitä, sillä näitä perusturvallisuutta luovia rutiineja ei välttämättä ole sisällynyt hänen lapsuudenkotiinsa. Lapsi saattaa aluksi vastustaa rajoja ja rutiineja sijoituspaikassaan, mutta alkaa nopeasti kiinnittyä niihin. Lapsen voi olla helpompi aluksi sopeutua sijoituspaikkaansa arjen rutiinien ja toistuvaisuuksien kautta, sillä ihmiset saattavat edustaa hänelle monenlaisia uhkia. (Tuovila 2008, 54-55).

3.5 Yhteisöllisyys ja kulttuuri

Yhteisöllisyydellä viitataan sosiaalisen vuorovaikutuksen ominaisuuksiin ja toimintaperiaatteisiin, joka voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen. Ne ovat sosiaaliset verkostot, alueelliset sosiaaliset sidokset ja yhteisiin intresseihin perustuva yhteisöllisyys. Tyypillisiä sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvia yhteisöjä ovat perhe, suku ja ystävät. Käsittelemme työssämme lastensuojelulaitoksessa syntyvää yhteisöllisyyttä. Yhteisön muodostavat lapset/nuoret, työntekijät sekä osittain myös lasten ja nuorten muut verkostot. Alueellista yhteisöllisyyttä voi syntyä esimerkiksi korttelin tai kaupunginosan sisällä. Siten käsitämme myös lastensuojelulaitoksen naapuruston Myllyjärvellä yhteisöllisyyden ulottuvuudeksi, sillä pienimuotoisimmillaan alueellinen yhteisöllisyys on naapurien välistä kanssakäymistä. Yhteisiin intresseihin perustuva yhteisöllisyys syntyy, kun kaikki yhteisön jäsenet pitävät jotakin tiettyä asiaa tärkeänä. Myllyjärven työyhteisö tuottaa siis yhteisiin intresseihin perustuvaa yhteisöllisyyttä työskentelemällä yhdessä lasten ja nuorten hyväksi lastensuojelulaitoksessa. (Pajukoski 2002, 73.)

Kulttuuriperinnön välittäminen ja menneisyyden tuntemus on tärkeää, sillä mennyt on jatkuvasti läsnä ja sitä luodaan ympärillämme monin tavoin. Kulttuuriperintö muodostuu laajasti ottaen kaikista materiaalisista ja henkisistä kulttuurijäännöksistämme. Henkisellä perinnöllä tarkoitetaan etenkin suullista perimää, kuten esimerkiksi kieltä, tarinoita, sosiaalisia taitoja, uskomuksia, perinteitä, rituaaleja ja juhlia. Menneisyyden tunteminen on tärkeää, koska se auttaa meitä ymmärtämään nykyistä kulttuuriamme. (Hohenthal-Antin 2009, 133-134.)

4 JYVÄSKYLÄN LASTENKOTIEN HISTORIAA

1800-luvun puolivälistä alkaen on maassamme perustettu lastenkoteja. Tuolloin yksityiset yhdistykset pääasiassa ylläpitivät lastenkoteja, joiden asiakkaat koostuivat pääosin huoltajaa vaille jääneistä ja kerjuulla kulkevista lapsista. Ensimmäinen kunnallinen lastenkoti perustettiin Suomeen vuonna 1881 Helsingin kaupungin vaivastalon yhteyteen. Myös useat myöhemmin perustetut lastenkodit toimivat vaivaistalojen yhteydessä. (Lampinen n.d.). Jyväskylään ensimmäinen lastenkoti tuli Rouvasväen yhdistyksen perustamana vuonna 1868, joka toimi vuoteen 1875 asti. Lapsia lastenkodissa oli 4-6. Vuonna 1880 Rouvasväen yhdistyksestä Naisseuraksi nimensä muuttanut yhdistys aloitti uudelleen toimintansa ja perusti työhuoneen, jossa kävi lapsia päivittäin 25-45. (Mt.)

Syrjälän talossa aloitti toimintansa Lasten Ystävien lastenkoti vuonna 1908. Lapsia oli tuolloin lastenkodissa kahdeksan. Tarve suuremmalle lastenkodille olisi ollut jo tuolloin, sillä pyrkijöitä oli yli 20. Heitä ei kuitenkaan varojen ja tilanpuutteen vuoksi voitu vastaanottaa. (Mt.)

Vuonna 1917 asetettiin toimikunta kunnallisen lastenkodin perustamista valmistelemaan. Yksityisten yhdistysten resurssit eivät enää riittäneet pitämään huolta kasvavasta joukosta apua tarvitsevia lapsia. Jyväskylän ensimmäinen kunnallinen lastenkoti perustettiin valtuuston päätöksellä 24.9.1919. Käytännössä tämä tapahtui siten, että kaupunki osti Lasten Ystävät Ry:n Syrjälässä sijainneen lastenkodin irtaimiston ja jatkoi heidän lastenkotinsa toimintaa. Kiinteistön kaupunki oli lunastanut jo aiemmin. Jo ensimmäisen toimintavuoden jälkeen Syrjälän ahtaat ja huonokuntoiset tilat saivat aikaan ehdotuksen uuden lastenkodin rakentamisesta. Asiaa käsiteltiin muun muassa kaupunginvaltuustossa, mutta samaan aikaan oli tarve myös päiväkodille, joka päätettiin rakentaa ensin. (Mt.)

Seuraavan kerran lastenkodin siirtymistä parempiin tiloihin käsiteltiin vuonna 1930. Tuolloin uutta lastenkotia ei kuitenkaan vielä päätetty rakentaa, vaan se päätettiin väliaikaisesti siirtää Aholaitaan elokuussa 1935 odottamaan parempia tiloja. Väliaikainen olo Aholaidassa jatkui ilman muutoksia vuoteen 1946, jolloin asetettiin jälleen toimikunta pohtimaan ahtaan Aholaidan ongelmia. Toimikunnan työn tuloksena syntyi päätös, että Aholaitaa olisi laajennettava ja myöhemmin rakennettava uusi lastenkoti. Tuolloin Häkkisissä toimi jo pieni erillinen lastenosasto, joka ei ollut enää tarkoituksenmukainen sosiaaliministeriön lastensuojelutarkastajan mukaan. Pohdittiin eri vaihtoehtoja lastenkodin sijoittumiselle, mutta seuraava toteutunut ratkaisu oli kuitenkin se, että lastenkoti siirrettiin tilapäisesti Häkkisen kunnalliskodin rakennuksiin 15.5.1951. Aluksi Häkkisen lastenkodissa oli tilaa 42 lapselle, kunnes vuonna 1975 lastenkoti muutettiin 30-paikkaiseksi. (Mt.)

KUVA 1. Häkkisen lastenkodin julkisivu
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Väliaikaiselo Häkkisessä kesti aina vuoteen 1979 asti, jolloin vihdoinkin valmistui uusi lastenkoti Myllyjärvelle. Vielä vuoteen 1981 asti Häkkisen lastenkodilla toimi pienimpien lasten lastenkoti, kunnes Mattilan lastenkoti valmistui Mattilankadulle. (Hyytiäinen 1990, 59.)

5 MYLLYJÄRVEN NUORISOKODIN VAIHEET

5.1 Myllyjärven lastenkoti

Uusi, odotettu Myllyjärven lastenkoti päästiin vihdoinkin perustamaan heinäkuussa vuonna 1979 uudelle Myllyjärven asuinalueelle. Lastenkotiin oli rakennettu kaksi kahdeksanpaikkaista osastoa, jotka saivat nimet Tyynelä ja Pekkala. Osastot oli nimetty kahden Häkkisillä ja Myllyjärvellä työskennelleen ohjaajan mukaisesti. Silloinen lastenkodin johtaja oli ollut mukana lastenkotia varten perustetussa suunnittelutoimikunnassa. Hän teki myös yhteistyötä muun muassa arkkitehdin kanssa tämän piirtäessään lastenkodille tiloja.

Sillon ku mä tulín sinne töihin, nii mähän aattelin, et mä olin tullu paratiisiin. Mä tulín semmosesta isosta laitoksesta, oli pitkät käytävät siellä ja siellä oli seinillä semmoset kellot ja ku se soi, se raiku siellä. Et toihan oli aivan niin ku semmonen loistava, semmonen tehty juuri niihin tarkoituksiin. Sit siinä oli kuunneltu henkilökuntaa ja johtajaa, että ne sai niin ku ne tilat, niin ku oli saanu päättää mitä tehään.

Myllyjärvelle muutettaessa osa työntekijöistä siirtyi Häkkisen lastenkodilta ja osa oli palkattu uusina työntekijöinä suoraan Myllyjärven lastenkotiin. Työkulttuuri ja työtavat luotiin tuolloin lähes kokonaan alusta. Kun lastenkoti oli uusi, piti työntekijöiden aloittaa työskentely hyvin perusasioista, kuten siitä, missä oli eri tavaroiden omat paikat ja mistä löytyi lasten omat tavarat. Kaikki työntekijät lähtivät siinä asiassa samalta viivalta.

Tavarat ei ollu läheskään kaikki paikoillaan. Mutta sillon lähdettiin ihan alusta pyörittelemään niitä asioita. Mistä löytyy mitäkin ja jos keneltä

kysyy jotakin, että missä on, kukaan ei tienny mitään. Tää ei sillä tavalla, et jos mä kysyn jonkun lapsen kenkiä, että missä... Minkälaisia kenkiä, jos kenkiä etsitään, niin minkälaisia kenkiä etsitään. Kukaan ei osannut sanoa minulle minkälaisia kenkiä etsitään. Niin, nii tuota... Koska lapset ja nuorethan oli tullu sieltä Häkkisestä. Ja silloin kun sitä muutaman päivän katteli... Ei taida vastauksia tulla keneltäkään nyt. Silloin, nii sitä päätti, et kylhän täs pitää niinku alkaa tietämään mitä tehdään, mitä tehdään ja miten tehdään.

5.2 Lastenkodista nuorisokodiksi

Myllyjärven lastenkodin nimi muutettiin nuorisokodiksi vuonna 1998. Nuorisokoti oli jo aiemmin jakautunut kahdeksi eri osastoksi, joihin sijoitettaisiin pitkäaikaista hoitoa tarvitsevia 12-17 –vuotiaita nuoria. (Hyvönen & Kumpula 2002, 28.) Nimen muuttaminen ei tuonut erityisiä muutoksia talon arkeen ja yhteisöllisyyteen. Nimimuutoksen takana olivat lasten ikärakenteen muuttuminen ajan myötä sekä se, ettei Myllyjärvelle enää tullut niin pitkäaikaisia nuoria sijoitukseen kuin Häkkisten aikoihin. Nuoret pyrittiin sijoittamaan takaisin kotiin ja mikäli se ei ollut mahdollista, etsimään jokin muu sijoituspaikka.

Mä en edes muista sitä vuosilukua. Ja sillä tavalla, kun ei se meidän siinä arjessa. Et sillä nimen muuttamisella ei tai yleensä jollakin puheella me, jos se työ säilyy suurin piirtein samana. Jos mä teen samojen lasten, nuorten kanssa töitä, elän siinä, et vaikka se nimi ois mikä. Eihän se sitä mun työnkuvaa muuttanut.

Ja ikäjakauma tietysti muuttu, et sitten kun jossain vaiheessa se meni niin, että meillä alkoi olla pääsääntöisesti yläasteikäisiä, silloin tällöin joku kuudesluokkalainen saatto olla. Ja sit ruvettiin niinkun siirtymään enemmän siihen, että tarve oli niille nuorille ja talo täytty jostain syystä nuorista ja sit me jossain vaiheessa niinku huomattiin että mehän ollaan nuorisokoti.

Myllyjärven nuorisokoti profiloitui 90-luvun lopulla psyykkisesti oireilevien ja koulu- vaikeuksiin joutuneiden nuorien auttamiseen. Toimintaa kannattelemaan luotiin neljä peruspilaria, jotka olivat yhteisöllisyys ja toiminnallisuus, perhekeskeisyys, verkostotyö sekä itsenäistyminen ja jälkihuolto. Yhteisöllisyydellä ja toiminnallisuudella tarkoitettiin, että sisällöltään mielekkään toiminnan uskottiin olevan ensisijaisen tär-

keä tekijä pyrittäessä parantamaan nuoren elämänlaatua ja ohjaamaan kasvua oikeaan suuntaan. Perhekeskeisyyden periaatteen avulla pyrittiin säilyttämään ja korjaamaan suhteita kotiin sekä tukemaan vanhemmuutta positiivisessa mielessä. Verkostotyön tehtävänä oli taata jokaiselle nuorisokodista lähtevälle turvaverkko, joka koostuu oman perheen jäsenistä, sukulaisista ja muista nuorelle tärkeistä ihmisistä. Itsenäistäminen alkoi heti nuoren tullessa nuorisokotiin. Nuorelle opetettiin vastuuta sekä arjesta selviytymisen taitoja. Jälkihuoltoa toteutettiin yhdessä Nuorten palvelukeskuksen kanssa. (Hyvönen & Kumpula 2002, 23-24.)

5.3 Uuden Myllyjärven aika

Niin kutsuttu "uuden" Myllyjärven aika alkaa vuodesta 2006. Keväällä 2006 Hovilan nuorisokoti, yksi Jyväskylän kaupungin nuorisokodeista suljettiin, jonka seurauksena nuorisokotien tarjoamien palveluiden sisältöjä, tiloja ja henkilöstöä muutettiin. Jäljelle jäivät Myllyjärven- ja Lotilan nuorisokodit sekä Mattilan perhetukikoti. Kaupungin lastensuojelulaitoksen henkilöstömäärä pysyi kuitenkin ennallaan, joten kaikki kaupungin ohjaajat sekoitettiin Myllyjärven, Lotilan ja Mattilan kesken. (Kivimäki & Peltonen 2007, 4-5.) Työyhteisön muutos koettiin rankaksi.

Ja se vastakkainasettelu, mitä siellä oli silloin alkuunsa, niin se oli jotain aivan järkyttävää, että ihmiset laitetaan sillä tavalla. Jälkeenpäin ajatellen sehän oli ihan hölmöä, et me siellä oltiin niin vastakkain. Mut eihän meillä ollu oikeestaan muuta mahdollisuutta, kun jokainen puolusti omaa näkemystään asioista ja kukaan ei, ennen kun opittiin pikkuhiljaa sitten löytämään niitä yhteisiä säveliä. Et alussa tuntu, et ei siit tuu yhtään mitään.

Myllyjärvelle luotiin kaksi uutta osastoa, arviointiyksikkö ja kuntoutusyksikkö (mts. 4). Tuolloin Tyynelä ja Pekkala nimistä luovuttiin. Arviointiyksikössä arvioidaan 13-17-vuotiaiden nuorten lastensuojelutarvetta ja annetaan sijaishuoltoa avohuollon tukitoimenpiteenä sitä tarvitseville nuorille. Arviointiyksikössä tuetaan nuorta ja perhettä sekä pyritään mahdollistamaan nuoren paluu kotiin tai etsimään sopiva sijoituspaikka mikäli kotiinpaluu ei ole mahdollista. Pitkäaikaisen asumisen yksikkö toimii kotina seitsemälle nuorelle kunnes he täyttävät 18 vuotta tai ovat valmiita muuttamaan

takaisin kotiin tai itsenäistymisasuntoon. Pitkäaikaisen asumisen puolella pyritään kodinomaisuuteen. (Mylyjärven nuorisokoti 2009.) Kivimäen ja Peltosen (2007) mukaan jotkut työntekijät kutsuvat pitkäaikaispuolta kuntsariksi eli kuntouttavaksi puoleksi (Kivimäki & Peltonen 2007, 11). Tänä syksynä haastateltavat käyttivät haastateluissamme näistä yksiköistä nimiä pitkis ja arviointi.

6 ARKI

6.1 Häkkisen tilat ja ympäristö

Häkkisen lastenkoti sijaitsi Keljonkankaalla Häkkisen tilan kiinteistössä, joka on alun perin ostettu paperimestari Palmölfiltä vuonna 1891 vaivaistaloa varten. Pihapiirissä oleva päärakennus on säilynyt 1800-luvulta ja henkilökunnan rakennus 1900-luvun alusta. Lisäksi nykyisin Häkkisellä on uudempi osastotila, aitta, sauna- ja pesutupa sekä kellari. Pihakokonaisuudella on sosiaali- ja kulttuurihistoriallista merkitystä 1890-luvulta säilyneenä miljöönä. Ennen lastenkotia Häkkisissä oli toiminut kunnallinen vaivaistalo ja kunnalliskoti. Lastenkodin jälkeen Häkkisissä on ollut nuorisokoti ja päihdekuntoutuskeskus. Tällä hetkellä tiloissa toimii Häkkisen kyläyhteisön nuorisokoti. (Häkkisen kyläyhteisö 2009.)

KUVA 2. Häkkisen lastenkoti sijaitsi luonnon keskellä
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Alun perin lastenkoti siirrettiin Häkkisiin väliaikaisratkaisuna, mutta tämä ”väliaikainen” lastenkoti toimi 28 vuotta. Tilaa arvostettiin työntekijöiden ja lasten keskuudessa suuresti. Häkkinen oli keskellä luontoa, siellä oli suuri piha, omat kasvimaat ja oma ranta. Tekemistä ja harrastusmahdollisuuksia riitti omassa pihassa eikä ulkopuolisia häiriötekijöitä juurikaan ollut. Eräs haastatelluista kuvailee ensimmäistä saapumistaan Häkkisille seuraavasti:

Muistan oikein hyvin sen hetken jolloin mä kävelin sen pitkän... No, sitä tietä ei oikeestaan enää ole. Kun mennään Häkkiselle. Semmonen lyhyt matka semmosta metsätietä ja se on semmonen kohta siinä tiellä, et näkyy niinku takaviistosta kaupungin valot ja edestä näkyy, kuusien takaa näkyy lastenkodin valot ja sitten näkyy tähtitaivas. Kolmet valot. Taakse jäi tutut turvalliset kaupungin valot ja edessä näky kuusen takana lastenkodin...

6.2 Myllyjärven lastenkodin tilat

Vuoden 1979 kesällä lastenkoti pääsi muuttamaan uusiin tiloihin Myllyjärvelle. Kuten aiemmin olemme kertoneet, silloinen lastenkodin johtaja oli mukana lastenkodin suunnitteluprosessissa. Uudet tilat olivat modernit ja hienot. Suuri mullistus oli myös lastenkodin muuttaminen kaupunkiin. Myllyjärven asuinalue oli uusi, naapurit asuivat vain muutaman metrin päässä ja näin ollen lastenkodilla ei enää ollut sitä ”omaa rauhaa”, johon Häkkisellä oli totuttu.

Uuteen lastenkotiin kuului kaksi osastoa, harrastetilat sekä suuri keittiö talon keskellä. Keittiö oli tuolloin, 1970-luvun lopulla todella moderni ja haastateltavamme kokivatkin, että juuri keittiö oli pysynyt koko 30 vuoden ajan ajanmukaisena ja toimivana. Keittiön koneita oli myös päivitetty vuosien varrella.

6.3 Keittiön merkitys

Lastensuojelulaitoksessa ruokaan ja ruokailuun liittyy paljon muutakin kuin välttämättömän perustarpeen tyydyttäminen. Lapselle ruuan antaminen aikuisen toimesta on osa perushuolenpitoa, mutta myös hoivaa ja hellyydenosoitusta. Toisaalta monelle lapselle tällainen huolenpito voi olla uutta, mikäli vanhempien luona ruuan ottaminen kaapista on ollut lapsen oma tehtävä. (Tuovila 2001, 39-40.)

Haastattelujemme mukaan keittiöllä oli myös toinen tärkeä merkitys lasten ja nuorten hoidossa. Keittiöön oli helppo tulla jos jokin asia harmitti tai toisaalta kertomaan, jos jokin oli mennyt oikein hyvin. Häkkisen lastenkodilla ja Myllyjärvellä lastenkoti- ja nuorisokoti-aikaan keittiöhenkilökunta ei ole koskaan ollut pelkästään ruuanlaittajia, vaan perustyön ohella on kuunneltu lasten puheita ja yritetty tukea eri tilanteissa.

Ja kyllä nuoret oli tyytyväisiä siihen ruokaan, koska se ruoka oli aina määrättyyn aikaan siellä pöydässä. Se oli turvallisuudentunne, hirveen tärkeä juttu. Sit vaik ois semmonen häslinkihetkikin ollu ja sit kun sai sen ruuan siihen, sai mahansa täyteen, niin se rauhottu.

Kyllä meillä oli semmonen lempi... On semmonen vihko ihan, et mä laitoin seinälle, et jokainen saa mitä ne haluaa toivoo, että toivomuslista. Ja sitten välillä aina tehtiin niin, et joku päivä, et tehään, et se nuori tulee tekeen sen ruuan. Yleensä kun se nuori tuli sinne keittiöön, niin kysyin ensteks, että minkä se haluaa tehdä, onkse, se on hänen juttusa nyt kokonaan tehdä se päivä. Et kyllä ne yleensä aina tehtiin mitä ne nuoret... Mikä oli joku, et mummo on tehny läskisoossia, et voisitsä nyt sitä tehdä. No mitäs siinä tehään läskisoossia, kun mummunikävä tuli. Se helpottaa sillon.

KUVA 3. Keittiö oli lastenkodin sydän
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

6.4 Nuorisokodin tilat ja ympäristö

Nuorisokodin nykyisiä tiloja on ajanmukaistettu ja remontoitu, mutta uudistukset kulkevat silti jäljessä. Suurimmaksi ongelmaksi tällä hetkellä koettiin ohjaajien kanslia. Pienessä huoneessa työskentelee monta ihmistä. Työskentelyn siirtyessä yhä enemmän tietokoneelle on myös tietokoneita koettu olevan liian vähän. Puutteelliseksi ovat muuttumassa myös nuorten omat huoneet, sillä vaatimuskriteerit kasvavat jatkuvasti ja kevään aikana lääninhallituksesta tulleen tiedon mukaan Myllyjärvellä-

kään ei ole kuin neljä huonetta, jotka täyttävät uusimmat vaatimukset. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lääninhallituksen on valvottava lastensuojelulaitosten toimintaa (L 13.4.2007/417).

Uusimmassa "myllerryksessä", kuten haastateltavat itse kuvasivat, muuttui kulmahuone johtajan työhuoneeksi. Ennen tässä huoneessa oli yhteiset tilat, jossa oli muun muassa biljardipöytä ja tietokone nettiyhteydellä nuorille sekä palaveritilat. Tämän tyyppisiä harrastetiloja kaivattaisiin nytkin. Pihan ulkovarasto on nykyisin treenitilakäytössä. Se on ollut aikoinaan myös tila, jossa nuoret ovat saaneet puuhastella puutöiden tai muiden sellaisten parissa.

Tänä päivänä nuoret vaihtuvat tiheään ja työ on hektistä. Myllyjärvellä pitkään työskennelleet ihmiset haluaisivat siitä huolimatta pitää yllä kodinomaisuutta. Heillä mahdollisimman normaalin kotielämän mahdollistaminen nuorelle on niin sanotusti selkäytimessä.

Sehän on ehkä meillä vanhoilla Myllyjärven työntekijöillä vielä enemmän korostunut tänäkin päivänä se, että pyritään koko ajan siihen kodinomaisuuteen. Että siitä välillä tulee tämmösiä keskusteluja ja ristiriitoja vielä tänä päivänäkin. Meillä on jotenkin se siellä ytimessä se, että pitäs elää niinku suht normaalia kotielämää.

6.5 Lasten lukumäärä ja ikärakenne

70-luvun lopussa Häkkisen lastenkodin isojen puolella oli yli 30 lasta, joista nuorin oli 4-vuotias. Suurin osa lapsista oli kouluikäisiä. Pienten puolelle sijoittuivat vauvat ja leikki-ikäiset. Isompien puolella oli lapsia noin 5-vuotiaasta ylöspäin, kuitenkin niin että viimeistään koulun aloittaessaan lapsi siirtyi isojen puolelle.

KUVA 4. Lastenkodin poikia
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Myllyjärvelle muutettaessa lastenkodilla oli kaksi osastoa, Tyynelä ja Pekkala. Alussa molemmilla osastoilla oli kahdeksan lasta ja viisi ohjaajaa. Viiden ohjaajan lisäksi oli yksi yötyötä tekevä ohjaaja. Haastateltavamme kertoivat, että entisen Häkkisen lastenkodin isompien lasten puoli siirtyi Myllyjärvelle ja pienempien lasten puoli jäi vielä Häkkisiin. Sittemmin pienten puoli muutti nykyisen Mattilan perhekodin tiloihin rakennuksen valmistuttua vuonna 1981. Myllyjärvelläkin on kuitenkin ollut myös hyvin pieniä, vauvaikäisiäkin lapsia, sillä Mattilan ollessa täynnä vauvoja saatettiin sijoittaa Myllyjärvelle.

Tyttöjä ja poikia ei eritelty eri osastoille, vaan tytöt ja pojat olivat sekaisin molemmilla osastoilla. Joissain tapauksissa lastenkodille saattoi olla sijoitettuna useampi saman perheen lapsi, jolloin sisarukset olivat usein samalla osastolla ja heillä oli yhteinen omaohjaaja.

90-luvulla Myllyjärven lastenkodin lasten ikärakenne alkoi vanheta. Työntekijät huomasivat, että suurin osa lapsista oli yläasteikäisiä, ja niin päädyttiin muuttamaan lastenkodin nimi virallisesti nuorisokodiksi vuonna 1998. Tämä oli tärkeä muutos myös sijoitetuille lapsille, sillä yläasteikäiset saattoivat kokea kiusalliseksi kertoa asuvansa

lastenkodissa. Nimi koettiin harhaanjohtavaksi ja muutos oli tervetullut. Nimimuu-
toksen myötä ei tapahtunut mitään muita muutoksia, sillä Myllyjärven ikärakenne oli
jo valmiiksi nuorisokodille sopiva. Samoin työskentelymuodot olivat mukautuneet
nuorten tarpeisiin sopiviksi.

*Kyllähän meillä Myllyjärvelläkin oli pieniä alkuun. Mutta vuosien mit-
taan niin se huostaanotto ikä nousi ja nousi ja nousi. Ja sit me huomatiin
että lastenkoti, se oikeestaan johtaa harhaan. Meille kaikenmaail-
man leluesittelijät sun muut soitteli. Et meil oli nuoria ja sit me alettiin
mieltä sitä nimenvaihtoa.*

6.6 Lasten koulunkäynti ja opiskelu

Lasten koulunkäynnin turvaaminen ja tukeminen on yksi lasten- ja nuorisokodin oh-
jaajan päätehtävistä. Iltaisin on aina valvottu kotitehtävien tekemistä. Yhteydet eri
kouluihin ovat hyvin tiiviit. Yleisimpiä syitä, miksi lapsi on sijoitettuna lasten- tai nuo-
risokotiin, ovat vaikeudet koulunkäynnissä ja lintsaminen.

Koulunkäynti on Suomessa jo pitkään ollut keskeinen osa lapsen kasvua ja kehitystä.
Koulujärjestelmän avulla yhteiskunta pyrkii tukemaan ja stimuloimaan kaikkien lasten
ikäkauden mukaista kehitystä. Hankalissa oloissa kasvaneilla lapsilla ja nuorilla on
usein koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia. Tästä syystä koulunkäynnin erityinen tuke-
minen ja siihen panostaminen voi lastensuojelulaitoksessa olla myös yksi hoidon ja
kasvatuksen väline. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 119.)

*Et se, must se, se että niinku, mä tässä kohtaan niinku haluan sanoa
sen, että ku on niin kauan ollu Myllyjärvellä töissä, mehän luotiin se ver-
kosto, mikä on niinku tässä kaupungissa. Mikä se tuli niinku tavallaan
niinku lonkerot joka paikkaan, että se luottamus syntyy. Se ei syntyne
sillä tavalla tosta noin vaan. (läimäyttää käsiä yhteen) Vaan se syntyy
ajan kanssa ja kuluessa se yhteistyö eri tahojen kanssa niinku opettajien
kanssa.*

Jokaiselle lapselle on pyritty löytämään oma polkunsä koulunkäyntiin. Häkkisen ai-
koina ja lastenkotiaikaan sijoitetut lapset olivat useimmiten perheistä, joissa van-
hempien koulutustaso oli matala. Nykyisin lasten ja nuorten vanhemmat voivat olla

myös akateemisesti koulutettuja ja näin ollen myös odotukset lapsen koulutustasosta ovat usein korkeat. Lastenkotiin aikaan myös vaikeudet koulunkäynnissä olivat harvinaisempia kuin nuorisokotivaiheessa.

Sit tässä ajan myötä niin... Myös on niinku muuttuneet nämä, nämä sijotettavat nuoret, heidän voi olla niinku akateemisesta perheestä tänä päivänä, voi olla tuota miljonääriperheestä, voi olla tuota mistä vaan, että hyvin, vanhemmat on hyvin koulutettuja.

Häkkisen lastenkodissa lapset kävivät samassa lähikoulussa, mutta myöhemmin tilanne muuttui ja lapset yleensä saivat jatkaa samassa koulussa, missä olivat ennen lastenkodille tuloaan opiskelleet.

No silloin ennen vanhaan, jos mä ajattelen sitä, niin sehän oli tärkein työkumppani se koulu, koulun kanssa tehtävä työ. Sehän oli tosi hauskaa, että silloin niinku sanotaanko näin, että opettajatki vielä jakso välittää, ku tuli hakemaan. Ku silloinhan oli niin sanottu tää apukoulu, nää tarkkikset ja kaikki oli olemassa vielä. Nehän tuli hakemaan meiltä sitte. Jos ei tullu kouluun, sieltä tuli rehtoriki hakemaan nuoria pois, meiltä kouluun. Ja se yhteydenpitoahan oli sinä päivänä niinku puhelimella, et välituntisin soitettiin ja käytiin palaverissa, vanhempainilloissa.

Ja sit jossaki vaiheessa jos mä aattelen sitä lastenkotiäikää, niin meillä oli hirveen hyvä systeemi silloin, mä en tiedä millon se niinku jäi pois, mutta että aina ku tota uus nuori tuli, nii sitte luokanvalvoja tuli meille kylään. Että ne kävi kattomassa ne meidän tilat. Ja se oli niinku kauheen tervehdyttävää kaikille, koska niinku oli tosi vääriä käsityksiä meidän lastenkodista, että mikä se on.

Tänä päivänä pyritään siihen, että jokaisella nuorella olisi jokin koulu- tai opiskelupaikka. Nykyisin erilaisia mahdollisuuksia on monia, joista etsitään yhdessä nuoren kanssa sopivinta vaihtoehtoa. Nuoren ei enää tarvitse vaihtaa kouluaan tullessaan Myllyjärvelle. Haastateltavat kertoivat, että vuosikymmenten aikana on kokeiltu kaikkia mahdollisia palveluita, joita koulutoimella on tarjota. Tänä päivänä nuorilla onkin enemmän mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja kuin ennen.

6.7 Lasten harrastukset ja vapaa-aika

Omat harrastukset ja niihin osallistuminen on normaalisti tärkeää kaiken ikäisille ihmisille. Lapsille erilaiset harrastukset, liikunta ja etenkin joukkuelajit opettavat ryhmätoimintaa ja sääntöjen noudattamista. Toiminnalla on myös minää rakentava vaikutus. Vuonna 1990 julkaistun tutkimuksen mukaan kuitenkin esimerkiksi Helsingin lastenkotilapsista yksi kolmasosa ei osallistunut minkäänlaiseen harrastetoimintaan. Tämän vuoksi lastensuojelulaitosten panostamista lasten harrastetoimintaan on alettu pitää välttämättömänä. Lastensuojelulaitoksessa järjestettyä toimintaa voidaan pitää korjaavana toimintana ja kasvatuksena, mikäli tavoitteena on mahdollistaa myöhemmin lapsen osallistuminen laitoksen ulkopuolisiin harrastuksiin. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 122-123.)

Myllyjärven nuorisokodin yksi periaate on kautta aikojen ollut se, että jokaiselle lapselle ja nuorelle löytyisi ainakin yksi oma harrastus. Määrärahat asettivat jonkin verran rajoituksia, mutta harrastustoimintaan satsaaminen on koettu aina tärkeäksi. Myllyjärvellä on järjestetty takkailtoja ja saunailtoja ja nuoret ovat saaneet kutsua kavereita kylään. Myös yhteisiä retkiä on järjestetty vuosittain, joskus jopa ulkomaille asti.

KUVA 5. Telttaretkellä
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Lasten harrastukset ovat vaihdelleet ajan mukana, on soitettu, pelattu, uitu, hiihdetty, lasketeltu, ratsastettu, harrastettu elokuvia, sarjakuvia, kuvataidetta. Häkkisen lastenkodissa harrastaminen ja vapaa-ajan vietto tapahtui yleensä Häkkisen omassa lähiympäristössä. Matkat eri harrastuksiin olisivat olleet niin pitkät, etteivät työntekijät pystyneet kuljettamaan lapsia eivätkä lapset itse pystyneet lähtemään. Lähi-koululla järjestettiin joskus kerhoja tai muuta toimintaa, johon lapset saattoivat osallistua, mutta suurimmaksi osaksi vapaa-aika vietettiin Häkkisessä.

Harrastuksiin panostaminen on nykyisin erilaista. Edelleen pidetään tärkeänä, että nuorilla olisi harrastuksia, mutta ajatuksena olisi, että nuoret löytäisivät harrastuksensa talon ulkopuolelta. Arvioinnin puolella harrastuksien löytäminen on kuitenkin jäänyt vähemmälle. Nuoret ovat tällä puolella useimmiten niin lyhyitä aikoja, että tänä aikana harrastusten etsiminen tai vaaliminen jää vähemmälle. Monelta nuorelta saattaa jopa jäädä harrastukset hänen tullessaan nuorisokodille. Heidän elämäntilanteensa ovat niin rankkoja, että voimavarat eivät riitä harrastamiseen. Harrastukset kuuluvat kuitenkin asiakassuunnitelmaan. On myös tapauksia, että nuori on löytänyt itselleen uusia harrastuksia, jotka ovat sitten jääneet hänen elämänsä Myllyjärveltä lähdön jälkeenkin.

Uuden Myllyjärven aikoihin on otettu käyttöön keskiviikon toimintailta. Aluksi toimintailtaan osallistuminen oli pakollista. Yhdessä käytiin muun muassa keilaamassa tai retkeilemässä. Pakollisuus on kuitenkin nykyisin poistettu ja on pyritty siihen, että nuoret itse keksisivät tekemistä, jota ohjaajat sitten mahdollistaisivat. Edelleen nuorisokodilta lähdetään yhdessä vaikkapa keilaamaan tai elokuviin.

6.8 Kotityöt

Myllyjärven nuorisokoti on muihin Jyväskylän kaupungin lastensuojelulaitoksiin, kuten esimerkiksi Lotilaan, verrattuna ollut aina laitosmaisempi. Muut yksiköt ovat pie-
nuutensa ansiosta voineet hoitaa ruuanlaiton, siivoamisen ja muut kodin askareet omalla porukalla ja yhdessä nuorten kanssa. Myllyjärven nuorisokodilla on aina ollut erikseen henkilökuntaa hoitamassa ruuanlaittoa ja siivousta. Ruuanlaittoon osallistuminen on ollut nuorille vapaaehtoista. Siihen kuitenkin on kannustettu nuoria. Keittiöön on saanut mennä tekemään töitä ja siitä on voinut saada ylimääräistä taskurahaa. Keittiötöiden lisäksi taskurahaa saattoi ansaita siivoamalla yhteisiä tiloja tai pihaa. Yhteisten tilojen perussiistinä pitäminen on kuitenkin aina ollut kaikkien tehtävä.

Häkkisen lastenkodin aikoina kotitöitä riitti enemmän, sillä lastenkodilla oli suuri oma piha, jota haravoida ja suuri talo piharakennuksineen, jota kunnostaa. Haastateltavamme kertoivat lasten osallistuneen kotitöiden tekemiseen pääsääntöisesti mielellään. Joskus lapsilla on ollut mahdollista tienata hieman lisää taskurahaa tekemällä joitain ylimääräisiä töitä. Toisaalta välillä kotitöitä yritettiin käyttää myös rangaistusmuotona, eli jos lapsi teki jonkin rikkeen, käyttäytyi huonosti, rangaistuksena seurasi jokin kotiaskare. Alla erään haastateltavan kuvaus kotitöiden ja viikkorahakäytäntöiden yhdestä vaiheesta.

Ja sit menikin niin, että meidän nuoret rupes tahtomaan, että ei maksetakaan ollenkaan viikkorahaa, vaan että he tekis töitä ja sais niinku paljon enemmän sitä viikkorahaa, jos tekee paljon enemmän töitä. Tuota.. Ja niin siihen sitten mentiin, että mie en muista sitä ikärajaa et mikä siinä oli, että heille ei maksettu ollenkaan viikkorahaa, vaan he teki, ansaitsi sen viikkorahan. Ja sit mejän nuoremmat rupes kans, että he kans, ei hekään halua viikkorahaa, et he kanssa. Ja sit oli raati koontu arvioimaan, että onko tämä... osaako tämä nuori tehdä tarpeeks hyvin ja sai toiset, vanhemmat sitten päättää, että annetaanko tän, vaikke se on niin nuori vielä, niin hyväksytäänkö tekemään töitä. Et se oli oikeestaan aika jännä. En muista et kuinka kauan meillä sitä kesti, kyllähän se sitten niinku häipy pikkuhiljaa taas sekin. Että palautu ne normaalit viikkorahat, mut se oli ihan mukava kokemus. Työnteko on etuoikeus eikä mikään rangaistus. Se tuli vielä niinku nuorilta vielä se esitys, että ei maksetakaan viikkorahaa.

Lastensuojelulain mukaan viikkorahaa ei voida evätä lapsilta. Ainoastaan sen maksupäivää voidaan tarvittaessa ja pätevin syin lykätä. (L 13.4.2007/417.) Tällaiseen me-

nettelyyn on haastateltaviemme mukaan Myllyjärvellä tavallisesti ryhdytty, mikäli lapsi ei ole suostunut sovituksi siivoamaan huonettaan. Viikkoraha on annettu vasta, kun oma huone on siivottu tai mahdollisesti vasta seuraavan viikkorahan yhteydessä, mikäli lapsi ei tätä ennen ole suostunut hoitamaan tehtävänsä.

Nykyisin Myllyjärvellä on ollut käytössä itsenäistymisohjelma, joka on kehitelty uuden Myllyjärven myötä. Ohjelma koottiin kaikista vanhoista toimintatavoista ja -malleista, joita on Myllyjärvellä aikaisemmin toteutettu. Ohjelman tarkoituksena on opettaa nuorelle arjen perustaitoja, joita itsenäisessä elämässä tarvitaan. Vaikka lastensuojelulaitoksissa pyrittäisiin kodinomaisuuteen ja niin sanotusti tavalliseen arkeen, on niissä usein kuitenkin tiettyjä virastomaisia piirteitä. Tällaisia ovat esimerkiksi ruokien yhteistilaukset ja ostolappujen käyttö. Etenkin pitkäaikaisesti nuorisokotiin sijoitetuille nuorille on tärkeää opettaa itsenäistymisohjelman avulla näitä arjen taitoja. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 121-122.)

6.9 Perinteet ja juhlat

Kaikki haastateltavamme pitivät juhlia ja perinteitä tärkeinä lastensuojelulaitoksissa. He kertoivat, että lapset ja nuoret ovat usein lähtöisin kodeista, joissa perinteitä ei ole vaalittu. Juhlapyhiin on saattanut liittyä traumatisoivia kokemuksia, kuten vanhempien runsasta alkoholinkäyttöä ja juhlimista. Syntymäpäivien, rippijuhlien ja muiden perinteisten merkkipäivien viettäminen on saattanut olla lapsille vierasta ja lastenkodissa näiden juhlien viettäminen on saanut lapset tuntemaan itsensä tärkeiksi ja että heistä välitetään. Tällaisten juhlien ja perinteiden vaaliminen nimettiin haastatteluissa myös yhdeksi kasvatukseenoksi.

Häkkisen lastenkodilla joulut olivat vuoden kohokohta. Haastateltavamme kertoivat, että tuolloin lapset olivat useimmiten pitkäaikaisesti sijoitettuna lastenkotiin eivätkä lähteneet joulun viettoon koteihinsa, niin kuin tänä päivänä usein tehdään. Joulun vietto alkoi joulun valmistelusta. Muiden juhlapyhien tapaan työntekijät viettivät joulunsa usein töissä, sillä se kuului työnkuvaan. Suuren kiitoksen juhlapyhien viettossa saivat keittiöhenkilökunnan jäsenet. Haastateltavat muistelivat hienoja juhla-

pöytiä jotka notkuivat herkuista ja jotka olivat verrattavissa pitopalvelun laittamiin kattauksiin. Ohjaajat panostivat koristeluun. Jouluksi vaihdettiin verhot, laitettiin joululiinat ja koristeet. Koristelussakin vaalittiin perinteitä. Pitkäaikaisille lapsille oli tärkeää, että koristelussa noudatettiin samaa kaavaa vuodesta toiseen. Työntekijöille hyvien juhlien järjestäminen oli kunnia-asia.

Tärkeä joulutraditio oli jouluevankeliumi, jonka perinteet ulottuvat Häkkisille. Lapset ja nuoret pukeutuivat paimeniksi, tietäjiksi, Mariaksi ja Jeesus-lapseksi, ja esittivät kuvaelmana jouluevankeliumin tapahtumia. Tämä perinne oli tärkeä myös lapsille, sillä myöhemmin Myllyjärvelläkin lastenkodista jo omilleen muuttaneet nuoret saapuivat joulunviettoon Myllyjärvelle ja halusivat esittää evankeliumin. Eräs haastateltu kuvaa erityisesti Häkkisen lastenkodin jouluja seuraavasti:

(nauraa) ...siitä (joulusta) vois kertoa ihan vaikka kuinka pitkän tarinan. Mä en niin ihania jouluja ole milloinkaan viettänyt kuin mitä siellä (Häkkisissä). Siellä tuota, vaikka jokaisella tietenkin oli työvuoro, oli sellanen tapa, että kaikki henkilökunta tuli jouluaattona syömään yhdessä ja olemaan ainakin hetki niiden lasten kanssa siellä. Ohjelmaa oli hirveen paljon suunniteltu ja lapset oli mukana, henkilökunta mukana. Lahjoja oli paljon, ruokaa oli, oli aivan ihanat ruuat, se oli niin mahtava, jotenkin siihen jouluun niinku panostettiin. Ja kukaan ei ois halunnut lapsista lähteä jouluksi mihinkään. Ja se oikeestaan jatku vielä kun oltiin Myllyjärvellä, niin meiltä (Häkkiseltä) lähteneet nuoret tuli Myllyjärvelle viettämään joulua.

Muut teemajuhlat, kuten vappu ja pääsiäinen, vietettiin myös perinteitä kunnioittaen koristeluineen ja ruokineen. Oman lisänsä vuosittaisiin juhliin ovat tuoneet työntekijöiden eläkkeellejäntijuhlat, nuorten läksiäiset ja tulojuhlat sekä esimerkiksi Myllyjärven nuorisokodin 20-vuotisjuhlat.

Syntymäpäiväperinteisiin on kuulunut se, että nuori itse leipoo ja koristelee syntymäpäiväkakkunsa ja kutsuu vieraansa Myllyjärvelle juhlimaan. Myös rippijuhlia on järjestetty monia kertoja ja lasten suku on kokoontunut Myllyjärvelle. Vuodenaikojen vaihteluun on myös liittynyt tiettyjä tapoja, kuten verhojen ja mattojen vaihtaminen vuodenaikojen mukaan. Juhlaperinteiden noudattaminen on siirtynyt monen nuoren itsenäistyttyä heidän omaan kotiinsa ja elämäänsä.

Nuoren läksiäisjuhlaan osallistui aina mahdollisimman moni työntekijä, mutta ainakin nuoren omaohjaajat. Ohjaajat pitivät nuorelle läksiäispuheen ja antoivat jonkun lahjan, usein sellaisen mistä olisi hyötyä omassa kodissa. Usein ohjaajat kävivät läpi nuoren elämää ja talossaoloaika. Tämä tarjosi nuorellekin mahdollisuuden käsitellä historiaansa, sillä usein nuoren vanhemmat eivät pystyneet vastaavia muistoja nuorelle kertomaan.

Nykyään monista perinteistä ja juhlien vietosta on Myllyjärvellä jouduttu luopumaan. Etenkin arviointiyksikössä sijoitukset ovat usein niin lyhytkestoisia, että nuoret eivät ehdi asua Myllyjärvellä montaakaan perinteistä juhlapäivää. Toisaalta monina juhlapäivinä nuoret ovat nykyisin omien vanhempiensa luona eivätkä edes vietä esimerkiksi jouluja nuorisokodilla. Haastateltavamme kuitenkin kaipasivat monia vanhoja perinteitä ja kertoivatkin usein esimerkiksi etsivänsä juhlateemaan sopivia verhoja, pöytäliinoja ja muita koristeita, vaikkei niiden käyttöä enää pidetä tärkeänä. Työntekijät kuitenkin haluavat edelleen luoda kodinomaisuutta tunnelmaa tällaisin keinoin.

Et se oli niin kun osa sitä meidän elämää, työtä, työtä elää nämä juhlapyhät. Opettaa, että niitäkin voi, voi tuota juhlistaa ja elää sen mukaan. Vappu kuulu siihen. Ja vielä edelleen, et pääsiäiskukka muni pääsiäismunat, et se on ollu niin ku, tällaset perinteet on ollu kaiken aikaa, mut kyllähän tässä nyt sitten, sitten tää viimeset kolme vuotta, nii ne on aika hyvin nämä perinteet, toisaalta haluttu tai haluttu ja jotkut ovat halunneet ja jotkut pakon edessä, et niitä on romutettu hyvin paljon. Et periaate, et nuoret menee kotiin.

6.10 Kuinka lastenkodin arki eroaa tavallisen perheen arjesta

Otsikon kysymys oli haastateltavien mielestä monijakoinen. Ensin tulisi selvittää termi "tavallinen" – tarkoitetaanko sillä lastensuojelulaitoksessa asuvien lasten tyyppisiä koteja, keskiverto suomalaisperheen kotia vai kotia, jossa kaikki asiat ovat hoituneet mallikelpoisesti. Riippumatta tästä määrittelystä, haastateltavat kokivat pyrkimyksen mahdollisimman normaalin arjen viettämiseen kaikista tärkeimmäksi tehtäväkseen.

Menzies Lyth on vuonna 1982 nostanut esiin kolme tärkeää seikkaa, jotka liittyvät lasten kasvamiseen laitoksessa. Ensinnäkin, on tärkeää, että lasta hoitavalla henkilöllä on riittävästi päätösvaltaa. Vuorossa olevan työntekijän mahdollisuus päättää eteen tulevista käytännön asioista vahvistaa Lythin mukaan myös lapsen vastuullisen käyttäytymisen kehittymistä. Mikäli taas työntekijä joutuu siirtämään pulmakysymykset johtajan ratkaistaviksi, saattaa lapsen kyky kantaa vastuu ja tehdä päätöksiä välittömästi pulmatilanteen sattuessa häiriintyä tai muuttua. Toinen tärkeä tekijä on Lythin mukaan selkeät rajat laitoksessa siitä, mikä on lapsen omaa tilaa ja mikä taas kaikille yhteistä tilaa. Oman osaston hahmottaminen ja osaston sääntöjen selkeys on yhteydessä persoonallisuuden ja identiteetin kehitykseen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 49.)

Kolmanneksi tekijäksi Lyth nimeää pysyvien ihmissuhteiden hankaluuden laitoksoloissa. Erityisesti pienten lasten kohdalla on vaarana, että kiintymyskehitys ei toteudu tyydyttävästi, kun työntekijät vaihtuvat työvuorojen ja -päivien mukaan. Tämän vuoksi laitoksessa on tärkeää kiinnittää erityishuomiota pysyvien ihmissuhteiden luomisen esimerkiksi omaohjaajakäytännön avulla. Myös laitoksen tai osaston pieni koko voi Lythin mukaan helpottaa kiintymyssuhteiden tervettä muodostumista. (Mts. 49.)

Henkilöstön vaihtuvuus nostettiin esiin myös useassa haastattelussamme. Häkkisten lastenkodilla ongelma oli huomattavasti pienempi, sillä henkilöstöstä suurin osa asui laitoksessa ja näin ollen viettivät lasten kanssa aikaa lähes koko ajan. Myllyjärvelle muutto toi mukanaan uudet työajat ja sen, että nyt jokainen työntekijä asui omassa asunnossaan ja vuoron vaihtuessa edellinen lähti kotiin ja uusi aikuinen tuli tämän tilalle. Lasten normaalin kiintymyskehityksen kannalta voidaan kuitenkin pitää tärkeänä sitä, että Myllyjärvelle muuton myötä lastenkodilla otettiin käyttöön omaohjaajajärjestelmä.

No onhan siinä tietysti se, et siellä niin kun ihmiset vaihtuu. Siellä yökkö on yöllä, aamusin sinne tulee aamuvuorot, vuoroihmiset, päivällä tulee iltavuorot. Se on jo selvää, että harvassa perheessä kuitenkaan tullaan

niin kun, et kyllä me yleensä samassa perheessä asutaan, samassa tiloissa.

Kyllähän tietysti sitte se, että tietyllä tapaa sitte kuitenkin, vaikka siellä oltiin nii omana ittenää, tietty se ammatillisuus sitte tietenki piti siellä tietyissä... Että olihan siellä sitten toisenlainen kuri varmasti ja vaatimustaso. Mutta emmä tiiä, ku vertaa omaan perheeseen, semmoseen suht koht tavalliseen perheeseen, nii mä olettaisin, että se oli semmosta hyvin samanlaista. No kotona tietysti ei oo viittä, kuutta ihmistä pohtimassa jonkun nuoren asioita, että miten tässä nyt meneteltäs.

7 TYÖKÄYTÄNNÖT- JA MENETELMÄT

7.1 Toiminta-ajatus ja -periaatteet

Toiminta-ajatuksen määräävät yleensä kuluttajan, asiakkaan tai käyttäjän tarpeet eli lastensuojelulaitoksessa lapsen tai nuoren tarpeet (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 129). Jokaisella sijaishuolto paikalla on perustehtävä ja sen pohjalta laadittu toiminta-ajatus, josta käy ilmi, miksi se on olemassa ja mitä tehtävää varten se on perustettu. Toiminta-ajatus määrittelee sijaishuolto paikan tavoitteet yleisellä tasolla ja minkälaisilla resursseilla, rakenteilla, toimintatavoilla ja menetelmillä sijaishuolto paikan on tarkoitus suoriutua perustehtävästään ja saavuttaa asiakas- että yhteisökohtaiset tavoitteensa. (Partanen 2005, 7.) Pyysimme haastateltavia kertomaan omin sanoin, kuinka toiminta-ajatus ja -periaatteet ovat toteutuneet.

Mut et se, et se on riittävän hyvä niin, että meillä ei oo huonoo omaa tuntoo. Et voitais vaikka oma lapsi laittaa sinne. Ja se, et se on niinku, et se ei oo niitten lasten oikea koti, vaan se on niinkun varakoti. Ei mikään hoitolaitos, eikä mikään kasvatustulos. Vaan semmonen varakoti, apukoti. Ja se, että kun ne lapset, nuoret jää niin paljosta paitsi, et me voitais niinku korvata sitä jollain, tuoda niinku iloo siihen elämään sillä tavalla kun vaan niissä olosuhteissa voijaan.

Häkkinen ajoista asti toiminnan lähtökohtana on ollut tehdä yhteisvoimin lastenkodista riittävän hyvä koti lapsille. Niemelän (2005) mukaan tällainen ajatus auttaa säilyttämään lapsikeskeisyyden laitoksessa. Kaikki lastensuojelu ja sijaishuolto ovat

olemassa lapsen auttamiseksi. Lapselle häntä hoitavat aikuiset eivät ole vain virkamiehiä, vaan oikeasti ihmisiä, joista hän on riippuvainen ja joihin hän rakentaa suhdetta. (Niemelä 2005, 57.)

KUVA 6. Lastenkoti oli varakoti
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Lastenkodissa pyrittiin siihen, että jokainen saisi olla oma itsensä. ”Töppäilyjäkään” ei tarvinnut salata, vaan kaikesta tuli voida avoimesti keskustella. Kenenkään ei tarvinnut elää ”kulmat kurtussa” ja pienistä asioista sai nauttia. Lastenkodin tehtävänä oli huolehtia siitä, että jokainen lapsi koki olevansa tärkeä jollekin. Tärkein tehtävä oli ja on edelleen tehdä työtä lapsen tai nuoren parhaaksi ja eduksi.

Mä ite, nyt jos ajattelen sitä, niin se on ollu aina ja toivottavasti vieläkin, niin se on se nuorten tai nuoren tai sen lapsen etu ja sen parhaaksi tehtävä työ. Eli niinku ite olen aina mieltäny itteni, et jollain tavalla oman nuoren asianajajaks. Musta se on ihan semmonen hyvä sana siihen. Eli omaohjaaja pitää sen oman nuorensa puolia ja pyrkii niinkun löytään siihen ne parhaat mahdolliset ratkasut.

Lapsen etu muodostuu arkisista, jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Lapsen etua arvioidessa on kiinnitettävä huomiota, kuinka lapselle turvataan

- tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi

- läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
- mahdollisuus saada ymmärtämystä ja hellyyttä
- iän ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito
- taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus
- turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus
- itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen
- mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa
- kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomiointi. (Taskinen 2008, 19.)

No kyllä se yksilöllisyys huomioiden. Et mä oon niin ku sen sellanen ihan pohjaton, niin ku et se on minusta ensimmäinen. Se jokaisen...et jokainen niin ku läh... jokainen nuori, jokainen asiakas lähti siitä omista lähtökohdistaan ja siitä pyrittiin lähteen auttamaan ja kattoon niitä voimavaroja mitä, mitä tuota siellä oli.

80-luvun lopulle saakka toimintaperiaatteet Myllyjärven lastenkodissa ovat pysyneet samoina. Lapsen tai nuoren etu sekä tarpeet ovat olleet työn ohjaavia tekijöitä. 90-luvulle tultaessa ja etenkin muutosten ja uudistusten myötä toimintaperiaatteet ovat kuitenkin olleet "hukassa" useilla työntekijöillä. 90-luvulla lastensuojelualalla on ollut suuntauksena erikoistuminen. Erikoistuminen, toisin sanoen profiloituminen, koettiin välttämättömäksi alalla kuin alalla, jotta pystyttäisiin paremmin hallitsemaan alati lisääntyvää tietoa, joka luo tarvetta erityisosaamiselle. (Hyvönen & Kumpula 2002, 5.) Tuolloin Myllyjärven nuorisokoti profiloitui psyykkisesti oireilevien ja kouluvaikeuksiin joutuneiden nuorien auttamiseen. Lisäksi vuoden 2006 myllerrysten myötä Myllyjärvelle perustettiin arviointi- ja pitkäaikaisyksikkö. Arvioiden tekeminen oli ollut työmenetelmänä jo pitemmän aikaa, mutta arviointiyksikön työ koettiin erilaiseksi. Työntekijän rooli koettiin arvioinnissa hankalaksi. Hän joutuu monenlaisten ammattilisten paineiden kohteeksi. Eräs haastateltavista kuvasi, ettei jatkuvien muutosten ja uudistusten myötä työrauhaa ole ollut 90-luvun alun jälkeen ollenkaan, eikä sitä tunnu olevan näkyvissäkään. Työyhteisössä pelätään, että uusien huonekokokriteerien myötä Myllyjärven nuorisokodin toiminta muuttuu tai jopa lakkautetaan.

Mitä minun tehtäviini kuuluu, mitä minulla on oikeutta tehdä. Ihan siis tällasia arvioita, että mä en oo lääkäri, mä en oo psykologi, terveyden-

hoito on hyvin tarkkaan määritelty, kuka saa tehdä mitäkin ja kuka saa mitäkin rohtoa antaa. Ja tässä arvioinnissa liikutaan sellasilla alueilla, että mä en ole oikea henkilö tekemään niillä menetelmillä, mitä siihen käytetään.

Ja sitte niinku tänä päivänä itte kuvaisin tätä työtä, nii et se on jokaisesta päivästä selviämistä, että en mä ihan oikeasti enää aina tiedä, että mihin me sitä työtä tehdään. Et sitä täytyy sitä motivaatioo löytää ite plus sitte siitä meidän työyhteisöstä enemmän semmosta yhteistä näkemystä siihen. Mutta tota kyllä se on tähän lastensuojelutarpeen, niinkun lastensuojelutarpeeseen vastaamista.

7.2 Arvot

Häkkisen aikoihin sekä vielä lastenkotiaikaan Myllyjärvellä elivät kristilliset arvot ja kristillis pohjainen työote. Tuohon aikaan uskonnolliset arvot olivat useimmissa lastenkodeissa näkyvästi esillä, mutta nykyään ne ovat harvemmin keskeisessä asemassa. Suomalainen kulttuuri on vuosien myötä maallistunut. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 68.) Kristillisistä arvoista siirtyminen avarakatseisuuteen koettiin tärkeäksi, kun työskennellään nuorten kanssa, jotka tulevat erilaisista perheistä ja lähtökohdista.

Muutoin käytössä ovat olleet perinteiset arvot. Toinen toistansa tulee kunnioittaa. Lapsia on opetettu rehellisiksi, koulua käyviksi ja työtä tekeviksi ihmisiksi. Tänä päivänä Myllyjärven nuorisokodin ohjaavia arvoja ovat avoimuus ja yksilöllisyys (Lehtinen & Mustonen 2008, 7). Kulttuurille ominaisten arvojen siirtäminen uudelle sukupolvelle on yksi lastenkotikasvatuksen keskeinen tavoite. Arvokasvatuksen periaatteena on ensisijaisesti arvojen välittäminen, mutta myös jo opettujen arvojen sammuttaminen ja uusien opettaminen tilalle. Tavallisimmin keskitytään sosiaalisten arvojen uudistamiseen, kuten esimerkiksi yksipuolisesta itsekkyydestä toisten ihmisten huomioon ottamiseen. Keskeisessä asemassa ovat myös eettiset arvot, eli mikä on oikein ja mikä väärin. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 68.)

Ja sanotaan ne arvot, et vaikka ihmisen kohtaaminen ja ihmisen kunnioittaminen, et minustahan ne, kuitenkin on kysymys, oikeestaan vuosittuhansia jo samoja. Et miten me niin ku toista ihmistä kohdellaan? Ei-

hän niissä loppujen lopuksi oo sitten kovin paljon muuttunut, et jos me arvostetaan toista ihmistä ja arvostetaan itseämme.

Lastensuojelutyön arvot pohjautuvat Suomen perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä niiden taustalla oleviin ihmisyyttä ja ihmisoikeuksia korostaviin kansainvälisesti hyväksytyihin arvoihin. Sosiaalialan eettiset periaatteet muodostavat näiden rinnalla lastensuojelutyön lähtökohdan. Ihmisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvoinen kohtelu ovat keskeisiä arvoja lastensuojelussa. Muita ovat muun muassa oikeudenmukaisuus, ihmisarvo sekä ihmisyyden ehdoton kunnioittaminen ja syrjinnän ehkäisy. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2008.)

Sijaishuollon laatuksien mukaan toiminnan tulee perustua lapsen tai nuoren ja hänen lähipiirinsä tarpeisiin ja odotuksiin. Lisäksi arvot ja toimintaperiaate tulee olla työyhteisössä yhdessä määriteltäviä. Sijaishuolto paikan on huolehdittava lapsen tai nuoren äänen kuulumisesta ja se on otettava huomioon toiminnassa ja toimintaperiaatteissa. Sijaishuolto paikan on pystyttävä kirjallisin dokumentein kertomaan, mitä paikka tarjoaa sinne sijoitetuille lapsille ja nuorille sekä millä tavoin hoito ja kasvatusta on järjestetty. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatuksien 2004, 11.)

7.3 Hoito- ja kasvatustimet

7.3.1 Työmuodot ja kasvatustimet

Esittelemme työssämme joitakin keskeisiä, haastatteluissa esiin nousseita työmuotoja ja kasvatustimejä. Missään tapauksessa tarkoituksemme ei ole esitellä kaikkia 30 vuoden aikana käytettyjä toimintamalleja ja työmuotoja, vaan keskitymme niihin, mitkä ovat tässä työssä ja tekemisessämme haastatteluissa olleet voimakkaimmin esillä. Eniten mainittuja tai meidän mielenkiintomme erityisesti herättäneitä ja työhömmä valittuja työmuotoja, kasvatustimejä ja –suuntauksia ovat yhteisökasvatusta, tukihenkilötoiminta, sijaisvanhempien yhdistyksen lähtökohdat, omaohjaajuus sekä perhetyö. Näistä etenkin perhetyö ja omaohjaajajärjestelmä nousivat haastatteluissamme esiin lähes kaikkien teemojen sisällä.

7.3.2 Yhteisökasvatus

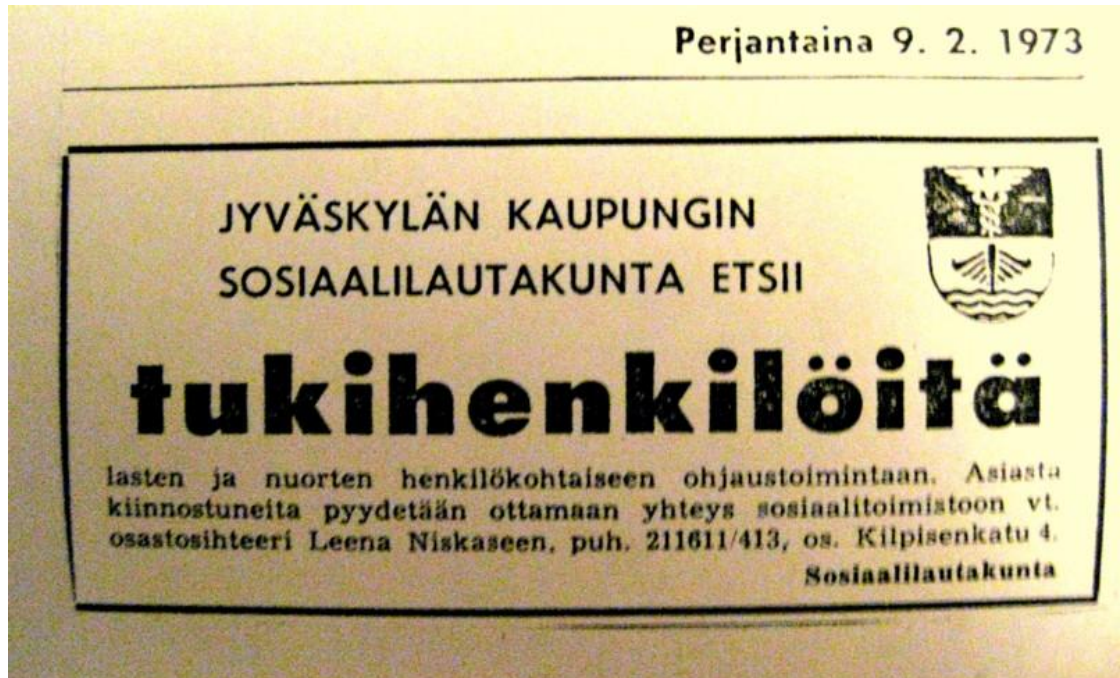
Yhteisökasvatus on saanut alkunsa Jyväskylässä 1970-luvulla. 70-luvun alkupuolella maisteri Kalevi Kaipio kehittäi yhteisökasvatukseksi kutsutun kasvatuskäytännön Jyväskylän kaupungin poikien oppilaskodissa. Tämä kasvatuskäytäntö perustui yhteisiin kokouksiin henkilökunnan ja nuorten kesken. Kokouksissa päätettiin kaikista yhteisistä asioista demokraattisesti kuitenkin niin, että demokraattisuus toteutui henkilökunnan ja johtajan asettamien rajojen puitteissa. Kokouksissa tehtiin yhteisiä päätöksiä, ratkottiin päivittäisiä ongelmia ja ristiriitoja sekä luotiin yhteisiä sääntöjä. (Murto 1989, 7.)

Yhteisökasvatuksellisuuden myötä alettiin pitää muun muassa yhteisiä maanantai-palavereja nuorten ja aikuisten kesken. Palavereissa sovittiin yhteisistä asioista. 70-luvulla Häkkisen aikoihin palavereissa keskusteltiin yhteisesti myös negatiivista asioista, kuten rikkomuksista ja niiden seuraamuksista. Yhteisökasvatusta toteutettiin vielä jonkin verran Myllyjärvelläkin, mutta 80-luvulla yhteisökasvatuksesta alettiin tietoisesti luopua. Pyrittiin toimimaan enemmän yksilöllisesti. Yhteisissä palavereissa ei enää ruodittu yksittäisten nuorten asioita yhteisesti kaikkien kuullen.

7.3.3 Jyväskylän ensimmäinen tukihenkilö

Tukihenkilötoiminta käynnistettiin Jyväskylässä vuonna 1973. Haastatteluista kävi ilmi, että se oli saanut epävirallisesti alkunsa jo vuotta aikaisemmin Häkkisen lastenkodin tarpeesta. Lastenkodilla oli tuolloin eräs nuori poika, joka käyttäytyi haastavasti. Pohtiessaan kuinka helpottaisi muiden lasten tilannetta, sai lastenkodin johtaja sitten idean, että Häkkisten iltaohjaaja voisi ottaa pojan luokseen asumaan. Iltaohjaajalle hankittiin jopa suurempi asunto, jotta tilaa olisi enemmän. Asuntoon poika sai myös oman pianon, jotta sai itselleen mieluisan harrastuksen ja tavan purkaa tunteitaan.

Ja sit oli lehessä ilmoitus, et "Jyväskylän ensimmäinen tukihenkilö". Ja tukihenkilö oli kans tämmönen etiketti, joka liimattiin sit päälle. Et ei me lähetty hakemaan tukihenkilöä, ei, vaan apua siihen tilanteeseen.

KUVA 7. Lehti-ilmoitus Keski-suomalaisessa 9.2.1973
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Ennen tukihenkilötoimintaa sopeutumattomien ja muuten vaikeuksissa olevien lasten ja nuorten huollossa käytettiin apuna suojelevalvojaa, joka yritti neuvoa ja auttaa nuorta. Mikäli valvottava ei menetellyt suojelevalvojan neuvojen mukaisesti, on valvoja voinut määrätä kuinka nuoren on meneteltävä. Kokemukset suojelevalvojasta olivat kuitenkin suurimmaksi osaksi negatiivisia, sillä hänet koettiin usein nimenomaan valvojana ja vapauden rajoittajana. Niinpä suojelevalvontajärjestelmä korvattiin tukihenkilötoiminnalla. (Keski-suomalainen 1973.)

Tukihenkilön tehtävänä oli tukea ja auttaa nuorta ja hänen perhettään. Tukihenkilöksi soveltui tavallinen mies, nainen tai kokonainen perhe. Eduksi luettiin kokemus lasten ja nuorten huollosta. Kaikkien ei tarvinnut ottaa tuettaviaan luokseen asumaan, mutta tukihenkilön oli joka tapauksessa oltava valmis tekemään voitavansa

tuettavan ja hänen perheensä hyväksi. Tukihenkilöt saivat tehtävänsä koulutuksen, ohjausta sekä korvausta 100-200 mk kerran kuukaudessa. (Mt.)

Nykyisin tukihenkilötoiminta on osa lastensuojelun avohuoltoa. Tukihenkilön luokse ei voi muuttaa asumaan, mutta hän toimii sovitusti lapsen tai nuoren kanssa harrastuksissa, läksyapuna, kaverina, opastajana ja tukena sen mukaan mihin on tarvetta. Tukihenkilöinä toimivat vapaaehtoiset nuoret aikuiset, joita nuorten erityispalvelut etsivät, valitsevat ja kouluttavat. Nuorten erityispalveluiden kautta 7-17 -vuotias lapsi tai nuori voi saada tukihenkilön sosiaalitoimen pyynnöstä. (Tukihenkilötoiminta 2009.)

7.3.4 Sijaisvanhempien yhdistyksen siemen Häkkisiltä

Keski-Suomen sijaisvanhemmat ry on perustettu vuonna 1979. Se on maamme ensimmäinen sijaiskotiyhdistys. Nykyisin toiminnan tarkoituksena on toimia sijoitettujen lasten ja sijaisvanhempien hyväksi sekä jakaa tietoa perhehoidosta. Se myös järjestää alan koulutusta ja toimii perhehoidon sisällön kehittäjänä. Yhdistys mahdollistaa sijaisperheiden keskinäisen kanssakäymisen ja virkistäytymisen sekä toimii yhdysiteenä alan yhteisöihin ja kuntiin. (Maamme ensimmäinen sijaiskotiyhdistys 2008.)

Sijaisvanhempien yhteisen toiminnan katsottiin erään haastateltavan mukaan lähteneen liikkeelle jo Häkkisen aikaan. Häkkisille palkattiin sosiaalityöntekijä vuonna 1973, jonka tärkein tehtävä oli etsiä lapsille sijaiskoteja ja vastata sijoituksista. Lapsia alettiin sijoittaa perheisiin. Tähän asti he olivat vuosien ajan kasvaneet Häkkisen lastenkodissa. Vähitellen sijoitettujen lasten määrä lisääntyi ja sijaisvanhemmille syntyi tarve tavata toisiaan ja vaihtaa kokemuksiaan.

Et sillon me ruvettiin niinku hakemaan niille lapsille niitä sijaisperheitä. Ja kun ne lapset oli meillä kasvanu monta vuotta, nyt ne meni sijaisperheisiin... Tokihan niillä oli sit ikävä toisiaan. Ja sijaisvanhemmat halus, että ne tapaa keskenään. Ja niin ne vietti yhdessä nimipäiviä, syntymäpäiviä... Mut kun se porukka kasvo, niin siitähän tuli sitten, muotoutu jälkeinpäin, muotoutu nää sijaisvanhempien yhdistys.

Nämä tapaamiset mahdollistivat myös sen, että lasten välille jo lastenkodissa syntyneet ystävyysuhteetkaan eivät katkenneet. Sijaisvanhemmille järjestettiin ensimmäiset opintopäivät lääninhallituksen toimesta 24.10.1975 Häkkisen lastenkodilla. (Hyytiäinen 1990, 63.)

7.3.5 Omaohjaajamenetelmä

80-luvun alkupuolella, kun oli muutettu Myllyjärvelle ja saatu henkilökuntaa lisää, siirryttiin omaohjaajakäytäntöön. Tuolloin puhuttiin vielä omahoitajuudesta, mutta nykyisin käytetään termejä oma aikuinen tai omaohjaaja. Omaohjaajamenetelmällä tarkoitetaan lapsen tai nuoren järjestelmällistä ja suunnitelmallista hoitamista ja kasvattamista laitoshoidossa. Omaohjaajalla on vastuu lapsen tai nuoren kasvattamisesta ja hoitamisesta. Hän toimii kuitenkin yhteistyössä muun työyhteisön sekä kyseisen lapsen hoidossa tarvitsemien ammattilaisten kanssa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.) Omaohjaaja valittiin lapselle tai nuorelle mikäli mahdollista jo ennen hänen saapumistaan Myllyjärvelle. Kiireellisissä sijoituksissa näin ei tietenkään voitu toimia, mutta pääsääntöisesti pyrittiin etukäteen miettimään, kuka ohjaajista on vapaana ja kuka soveltuisi tulevan nuoren ohjaajaksi parhaiten.

Mä muistan sen palaverin vielä ihan silmissä, nii että me sovittiin, että alotetaan omahoitajuussysteemi ja se oli 80-luvun alkupuolta. Niin tota myös sitte se, että se nuori tietää, että nää hoitajat, nii niitten kautta se pääasiassa. Mä muistan aina ne muutamat asiat, että oli niinku vaa-teasiat mitä hoidettiin, sitte suhteet kouluun ja sukulaisiin ja raha-asiat, että oli muutama asia mitä se omahoitaja tiesi, mitä se hoisi paremmin.

Eliikkä hän piti sitten, tutustu siihen tähän nuoren perheeseen paremmin, piti kouluun yhteyksiä, yhdessä sos.työntekijä...riippuu aina... ja teki niinku sos.työntekijän, johtajan kanssa tai ohjaajien kanssa yhteistyötä kuitenkin tän nuoren asioissa enemmän ja pyrki niin ku lähemmäks. Ettei kaikki raavi sitä samaa asiaa ja niin ku pyrittiin näistä ihan kokemuksen kantapään kautta, nii ottaan opiks, että kaikki viisi ohjaajaa ei ramppaa heti sanoon, et hei, sä olit eilen yli tai muuta tai, että se kauhee räpätys ja rallatus niin ku jäis sitte pois.

Omaohjaajasuhde on kuitenkin pelkästään lapsen tai nuoren ja omahoitajan välinen tunnesuhde, joka on osa omaohjaajamenetelmää ja pelkästään omaohjaajan työtä.

Tunnesuhteella tarkoitetaan, että se on molemminpuolinen ja vastavuoroinen. Ohjaajan tehtävänä tässä suhteessa on tarjota huolenpitoa, turvallisuutta ja luotettavuutta. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.) Lapsen tai nuoren omaohjaaja pyrkii saamaan ohjattavaansa läheisemmän kontaktin. Se syntyi usein jo luonnostaankin. Joskus erittäin harvoin omaohjaajaa saatettiin jopa vaihtaakin. Yleensä suhteet lapsen tai nuoren ja ohjaajan välillä ovat olleet kuitenkin onnistuneita.

Omaohjaaja on myös samaistumiskohde. Tavallisimmin lapsi samaistuu vanhempiinsa ja oppii samaistumisprosessin vaikutuksesta monenlaisia asioita, kuten esimerkiksi arvoja, asenteita ja tapoja. Lapsi samaistuu kuitenkin eri tavoin kuin nuori. Nuoren ollessa kyseessä samaistuminen ei ole niin kokonaisvaltaista ja ehdotonta kuin leikki-ikäisellä. Korjaavan kokemuksen syntymiselle saattaa olla myös välttämättömyyksiä, että omaohjaajasuhteesta muodostuu riippuvuussuhde. Omaohjaajasuhteen kautta lapsi tai nuori voi siis korjata niitä tunnekokemuksia, jotka ovat vinouttaneet hänen kehitystään ja tarpeittensa mukaan kokea omaohjaajasuhteen luotettavaksi sekä kokea kiintymystä, riippuvuutta tai samaistumista. (Mts. 103.)

Omaohjaajan tehtävä on hyvin haasteellinen ja vaativa, kun lapselle tai nuorelle pyritään tarjoamaan mahdollisuus korjaaviin kokemuksiin. Hän joutuu myös monenlaisten tunteiden kohteeksi. Tälle menetelmälle on ominaista, että omaohjaaja kokee syyllisyyden- ja avuttomuuden tunteita, joita on raskasta kantaa. Työryhmän tuki ja työnohjaus ovat välttämättömiä työssä jaksamiseksi. (Mts. 101-102.) Omaohjaajakäytäntöä muutettiin myöhemmin Myllyjärvellä siten, että yhden ohjaajan sijasta valittiin kaksi. Mikäli nuoren tilanne oli vaikea tai nuori haastava, omaohjaajasuhteesta saattoi tulla hyvin kuormittava. Tarkoituksena oli siis jakaa vastuuta hoidosta ja kasvatuksesta. Kaksi ohjaajaa on koettu kuitenkin hankalaksi silloin, kun he eivät kohtaa toisiaan. Nuorella on tuolloin mahdollisuus "vetää välistä".

7.3.6 Perhetyö

Perhetyö tuli keskeiseksi työmuodoksi 80-luvulla. Enää lastenkodin henkilöstö ei pyrkinyt toimimaan vanhempien sijaisina, vaan heidän rinnallaan. Lastenkodin ei enää

ajateltu olevan koko lapsuuden ja nuoruuden kestävä sijoitus, kuten menneinä vuosikymmeninä oli usein ollut. (Hyytiäinen 1990, 64.)

Ja sit näissä kun sitte oli 80-luvun lopulla, 90-luvulla, että oli niin ku jo tieto tullessa, että ovat tietyn aikaa. Pyritään ne kotiolot saamaan siihen kuntoon, että tota palautuu sinne takasi. Niin tuota, sehän oli hyvin tiivistä se yhteistyö. Vanhemmathan kävi siellä muutenki, mutta varsin nämä kävi ihan monta kertaa viikossa siellä tapaamassa näitä, lasta, nuorta. Ja ja, me tavattiin ja tuota, et kyllä ne oli niin semmosta räätälöityä sitte alko olla se työ.

Perhetyöllä tarkoitetaan yhteistyötä lapsen tai nuoren perheen, lähinnä vanhempien kanssa. Perhetyön noustua keskeiseksi työmuodoksi 80-luvulla sen merkitys on kasvanut siitä lähtien samalla kun asiakaslähtöisyys on korostunut yleisemmälläkin tasolla lastensuojelutyössä. Edellinen lastensuojelulaki vuodelta 1983 määritteli, että ensisijainen keino lapsen edun turvaamisessa on työskentely lapsen, perheen ja lähiyhteisön kanssa eli ns. avohuolto. (Salminen & Vuorela 2002, 5). Myllyjärveltä ensimmäiset työntekijät kävivät perhetyön erikoistumisopinnot 90-luvun alkupuolella.

Perhetyö käsitteenä ja työmuotona on moninainen ja esimerkiksi vuonna 2000 Heino, Berg & Hurtig kokosivat ja raportoivat 18 erilaisesta perhetyön hankkeesta sekä 48 erilaisesta käynnissä olevasta perhetyömuodosta. Lastensuojelulaitoksen perhetyö voidaan kuvata kolmena erilaisena perhetyön muotona. Ensimmäinen on ennen sijoitusta tehtävä perhetyö, joka useimmiten tarkoittaa avohuollon tukitoimena tehtävää kaupungin omaa lastensuojelun perhetyötä tai kaupungin joltain muulta taholta ostamaa perhetyötä. Toisena työmuotona on sijoituksen aikana tehtävä perhetyö, joka voidaan kuvata ns. korjaavaksi perhetyöksi, jonka menetelmät ja tavoitteet sovitaan huoltosuunnitelmapalaverissa ja joka tähtää perheen yhteen palaamiseen. Kolmantena perhetyön muotona lastensuojelulaitoksen perhetyössä on sijoituksen jälkeen tehtävä perhetyö. Sen tavoitteena on mahdollistaa lapsen palaaminen takaisin vanhempien luo ja tukea perheen omia voimavaroja, jotta lapsi voi pysyvästi jäädä perheensä luo. Joissain tapauksissa lapsi itsenäistyy suoraan lastensuojelulaitoksesta, ja tuolloin sijoituksen jälkeisen perhetyön tavoitteena on etsiä ja tukea lapsen omia tukiverkostoja ja siten mahdollistaa lapsen turvallinen itsenäisty-

minen. (Mts. 2-3.) Myllyjärven nuorisokodilla perhetyö keskittyy toiseen muotoon eli ns. korjaavaan perhetyöhön sijoitusjakson aikana.

7.4 Säännöt ja rangaistukset

70-luvulla normisto luotiin yhteisökasvatusperiaatteen mukaisesti. Säännöt luotiin yhdessä. Tällaisen yhdessä sovitun normiston katsottiin luovan yhteisöön turvallisuutta ja johdonmukaisuutta. Myös sääntöjen rikkomukset ja niiden seuraamukset käsiteltiin yhdessä. Sääntöjä voitiin myös muuttaa, mikäli siitä yhteisesti sovittiin. (Murto 1989, 7.) Myös Häkkisillä käsiteltiin yhteisesti sääntöjen rikkomuksia sekä niiden seuraamuksia. Myös henkilökunnan tekemiset olivat samalla tavoin pohdinnan alla.

80-luvulla säännöt koskivat muun muassa oman huoneen siivoamista, nukkumaanmenoajoja, tv:n katselua ja kotiintuloajoja. Myös päivän kulku yleisesti ja siihen kuuluvat rutiinit, kuten esimerkiksi ruoka-ajat, olivat eräänlaisia sääntöjä. Eli säännöt olivat ihan tavallisia kodin sääntöjä. Omaohjaajamenetelmä nousi keskeiseksi 80-luvulla. Säännöt olivat pitkälti omaohjaajien ja ohjaajien vastuulla. Tärkeimpänä ohjesääntönä oli, että aikuista tulee totella. Sääntöjen rikkomuksista selvittiin puhumalla.

Vanhan Myllyjärven aikaan meillä ei ollu niin paljon kirjoitettuja sääntöjä, eli siellä enemmän sovelti ohjaajat ja ohjaajien vastuulla. Ja heillä oli toimivaltaa muuttaa sääntöjä enemmän.

Mut kyl se työyhteisö luo ne omat raaminsa niille säännöille ja sille kasvatuserämenetelmille, miten ne niinku on. Ja mä vaan oon sitä mieltä, että ne vaan tulee, en mä tiedä, että...välttämättä, ne on semmosia sanatomia juttuja, niin ku säännötki vähä, että välillähän se on aika hankala, ku tulee uus sijainen tai uus ihminen töihin, niin niinku et tietää aina, et mistä mikäkin niinku tulee tai johtuu, ku niitä ei oo kirjattu mihinkään ylös.

Sääntöjen ja seuraamusten ohella oli myös palkitsemista. Lapsia ja nuoria palkittiin esimerkiksi hyvistä numeroista koulussa. Hyvällä numerolla ei kuitenkaan tarkoitettu vain kiitettäviä, vaan myös esimerkiksi "seiskasta" saattoi saada palkkion.

Säännöistä on luotu vuosien myötä erilaisia listoja ja kokoelmia. Nykyisin peruslähtökohtana on, että sääntöjä olisi mahdollisimman vähän. Säännöt ovat selkeitä, eikä niistä tule poiketa. Uuden lastensuojelulain mukaisesti sanktioita saa kohdistaa lapsen sijaishuollon aikana vain siinä määrin kuin huostaanoton tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muun mainituissa säännöksissä säädetyn edun turvaaminen välttämättä vaatii. (Taskinen 2008, 92).

Mutta tota rangaistukset sitten joo. Meillä on siellä säännöstössä kaikesta näköisiä ohjeistuksia, mitä seuraa hatkaamisesta ja mitä seuraa tämmösistä. Mut nyt tänä päivänä eletään paljon enemmän uuden lain mukaan niin just siinä, että lähinnä ne on näitä kasvatuksellisia keskusteluja...

Rajoitustoimenpiteiden käyttöön vaikuttaa myös se, onko nuori avohuollon sijoituksessa vai huostaan otettu. Yhteydenpidon rajoituksia voidaan käyttää sekä perhehoitona että laitoshuoltona järjestetyssä sijaishuollossa. Muut rajoitustoimenpiteet ovat mahdollisia vain huostaan otetuille ja kiireellisesti sijoitetuille lapsille laitoshoidossa. Alle 30 päivää kestävästä rajoituksesta voi päättää lastenkodin johtaja, pitempikestoisesta rajoituksesta tulee olla lapsen huollosta vastaavan sosiaalityöntekijän päätös. (Taskinen 2008, 92; L 13.4.2007/417.)

Uusi lastensuojelulaki velvoittaa myös tarkkaan rajoitustoimenpiteiden kirjaamiseen. Dokumentoinnin tarkoituksena on turvata rajoitustoimenpiteiden käytön seuranta ja valvonta. Dokumentoinneista tulee käydä ilmi rajoitustoimenpiteen kuvaus, peruste, kesto, toimenpiteestä päättäminen, sen toteuttaneen ja siinä läsnä olleen henkilön nimi. Tarvittaessa tulee kirjata myös erityinen syy, rajoitustoimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä se, miten lasta on kuultu ennen rajoitustoimenpiteestä päättämistä ja sen toteuttamista sekä lapsen mielipide. Lääninhalitus valvoo rajoitustoimenpiteiden käyttöä lastensuojelulaitoksissa. (Taskinen 2008, 92-93.)

7.5 Dokumentointi

Häkkisen aikoihin dokumentointi ei ollut merkittävässä roolissa, eikä sitä silloin vaadittukaan. Eräänlaista dokumentointia kuitenkin olivat ruoka- ja kahvivihot, joita pidettiin keittiöllä. Näin saatiin tietää suuntaa antavasti muun muassa se, paljonko entisiä nuoria suunnilleen kävi lastenkodilla vierailmassa. Kaikki nuorethan eivät välttämättä ruokailleet tai juoneet kahvia lastenkodilla. Alkuaikoina dokumentointi olikin suurimmaksi osaksi ohjaajien välistä suullista tiedonkulkua. Vuoron vaihtuessa pidettiin nopeasti "rapsaa" esimerkiksi vaatehuoneessa.

Myöhemmin rapsat alkoivat siirtyä myös kirjalliseen muotoon. Ohjaajat kirjoittivat työvuorojensa päätteeksi vihkoihin ylös, jotta seuraava tietäisi tullessaan mitä edeltävän vuoron aikana oli tapahtunut. Vähitellen siirryttiin virallisempaan "rapsavihkoon", johon pyrittiin jokaisesta nuoresta kirjoittamaan jotakin. Näihin eri rapsavihkoversioihin saatettiin kirjoittaa myös runoja tai liimata kuvia sekä kirjoittaa ohjaajien omia ajatuksia ja tuntemuksia. Vihkoihin kirjattiin myös uusia sääntöjä sekä ohjeita muille ohjaajille.

KUVA 8. Rapsavihkoja 80-luvun alkupuolelta
(Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Ja tuota ja siinäki se kirjaamisen tärkeyden tietoisuus kyllä kasvo sitte niin ku 80-luvullaki, että... Mäki alkuun saatoin Häkkisellä kirjottaa, että pari sanaa lemmestä ja loput maanviljelyksestä ja joku närkästy äärimmäisesti siitä. Vasta vähä myöhemmin sitte ymmärsin...sinä iltana oli vaan hauskaa...niin tota, sen dokumentoinnin tärkeyden.

Ja sillohan kirjoitettiin koko päivästä, niin että siinä luki, että ii...Pantiin sit päivän...Sitte pantiin, että päivä niinku et mikä se ois, pantiin ip, eiku ap ensiks, et mitä oli aamupäivällä tapahtunu ja siihen kirjoitettiin niinku kaikista nuorista. Ja sit mäki muistan, et se kehitty sillä tavalla, että alleviivattiin se nuori. Ja tota sitte tuli tänne niinku iltapäivään tuli ihmiset, ne pani iltapäivän, siinä oli ihan selkee jaottelu, aamupäivä, iltapäivä ja sitte yö.

Seuraavassa vaiheessa jokaiselle nuorelle perustettiin oma vihko. Yhteinen vihko oli huomattu hankalaksi, sillä etsiessään tietoa jostain tietystä nuoresta, täytyi koko vihko tutkia läpi.

Mut se on muuttunu mun mielestä ihan radikaalisti. Ja musta ne vihot, ku te näkisitte ne, ku minäki monta kertaa niihin tein, kirjoitettiin kaikkea tekstiä lehdistä ja kuvia ja, et sillä mun, et se oli persoonallista ja se oli jotenki sellasta ja siitä välitty mun mielestä se välittäminen siihen työhön kanssa.

2000-luvun alkupuolella siirryttiin kirjaamaan tietokoneelle. Kirjaaminen on tullut tarkemmaksi. Nuoren tietoihin ei voi kirjoittaa mitä tahansa. Kaikenlaiset ohjaajien omat tuntemukset, mietteet ja aavistukset on jätettävä pois. Rapsavihkojen korvikkeena on nykyisin toiminut päiväohjelma.

Ja toinen juttu, mikä on tää uus asia, niin enne niihin mejän vanhoihin rapsavihkoihin, mehän kirjoitettiin kaikki. Se ei ollu virallista rapsaamista, vaan se oli, et me saatiin tuulettaakin sinne. Se oli myös, et me kirjoitettiin kaikki mejän mutut. Et nyt must tuntuu, et ne suunnittelee jotain, et hei, tsekattaa ja kirjoitettiin kaikki mitä me niinku... vanhemmat kävi siellä ja me oltiin niinku ihan, et voi ei, ja kaikki sai kirjottaa sinne. Nythän me ei voija näitä kirjottaa yhtään mihinkään.

Ja tässä työssä se mejän hiljanen tieto, se ymmärrys meillä vanhoilla työntekijöillä... Et mehän osataan jo ennakoida asioita ihan jostain ilmaltilasta tai siitä fiiliksestä, mikä siellä osastolla on. Tämmöstä me ei voida kirjata seuraavalle työntekijälle.

Mut se on hyvä meillä se päiväohjelma, joka on siinä pöydällä. Ku meet iltavuoroon aina laatii sen, että kello silloin ja silloin on se ja se. Ku sä tuut aamuvuoroon, sä katot, et aha, sä soitat tänään sinne, aha sä teet sitä ja sä teet tätä. Mutta siihenhän ei suinkaan saa kaikkia aiheita mahtumaan siihen.

Dokumentointia ohjataan nykyisin lainsäädännöllä, jonka tehtävänä on turvata yksityishenkilöiden ja viranomaisten luottamukselliset suhteet sekä lisätä yksityisyyden suojaa. Lastensuojelulain (417/2007) 33§ mukaan lastensuojelun työntekijöiden tulee merkitä lasta tai nuorta koskeviin asiakasasiakirjoihin lastensuojeluasian vireilletulosta lähtien kaikki lapsen tai nuoren tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot. Lastensuojelun työntekijöillä on täten kirjaamisvelvollisuus. Dokumentoinnin kannalta keskeisimpiä lakeja ovat Hallintolaki (434/2003), Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), Henkilötietolaki (523/1999) ja Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999). (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2006, 11; L 13.4.2007/417.)

Dokumentointi on tänä päivänä merkittävä lastensuojelutyön työväline. Sen ei ole tarkoitus olla vain irrallinen osa lastensuojelutyötä, vaan osa kaikkia työprosesseja. Se on tärkeää sekä työntekijän että lapsen oikeusturvan toteutumisen kannalta. Dokumentoinnin keskeisiä tavoitteita ovat lapsen ja perheen osallisuuden parantaminen, mielipiteiden näkyväksi tekeminen sekä lapsen äänen kuuluviin saaminen. Asiakkaan elämänhistorian, elämäntilanteen sekä työn tavoitteiden kuvaaminen lisäävät työntekijän ymmärrystä, parantavat työn jatkuvuutta ja jäsentämistä. Dokumentoinnin on tarkoitus tukea suunnitelmallista työtettä ja asiakasprosessia. (Dokumentointi lastensuojelussa 2009.)

Haastatteluista kävi ilmi, että dokumentointi ja kirjaaminen sen nykyisessä muodossaan koettiin hitaaksi, aikaa vieväksi ja hankalaksi. Toisaalta joissain tapauksissa se oli huomattu myös tärkeäksi tiedonsiirtovälineeksi. Tähän osaltaan ovat vaikuttamassa

tietokoneiden vähyyys ja toisaalta myös vanhuus. Jo tietokoneen käynnistäminen saattoi viedä aikaa.

No täähän on siis, en viitti sanoa ääneen että mitä, mutta siis se, että Efficahan on aivan loistava suunnitelma, jos on aikaa. Mutta se on se, että kun mä oon aikanaan vanhan järjestelmän aikaan istunu valtaosan työajastani esimerkiksi sohvilla, katsomassa nuorten kanssa elokuvaa taikka yleensä telkkaria kattomassa, ollu siellä osastolla, viettäny niiden kanssa aikaani. Tänä päivänä mä vietän aika hurjan osan työaikaani tietokoneen kanssa kansliassa. Se on musta ihan järkyttävää.

Ja sit meillä on, se on siinä hyvä puoli, seki täytyy tässä sanoo, et silloin ku ihmiset kirjotti käsin, jumaliste siihen tartti joskus professoria, että mitä se on tarkottanu. Että nythän se on heleppo.

Lisäksi kirjaamiseen toivottiin yhtenäisiä käytäntöjä. Dokumentoinnissa joutuu tekemään jatkuvasti valintoja. Jokainen kirjoittaja tekee niitä oman sisäisen maailmansa ja ajattelunsa kautta, joihin vaikuttavat kulttuuri, aikakausi, ammatilliset käytännöt ja lukijakunta, jolle viesti on tarkoitettu. Kirjoittajaan vaikuttavat myös aiemmin laaditut tekstit. Usein työntekijä muodostaa dokumentointiosaamisensa tutkimalla muiden tekemiä asiakirjoja ja kirjoittamalla jatkumoksi niiden perään. Näin virheet, puutteet tai edellisen kirjoittajan tyyli toistuvat ja siirtyvät työntekijältä toiselle. (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2006, 10-20.)

Ja nyt Efficassa meidän pitäis ihan selkeesti tehdä sillä tavalla, että sovittas mitä sinne kirjataan. Mä huomaan, et siellä on monenlaisia tapoja kirjata. Ja sit mä huomaan iteki, et mä kirjaan sinne semmosia asioita, mitä ei pitäis sinne kirjata, että eihän sosiaalityöntekijät tee sillä tiedolla mitään. Se pitäis tehdä niinku just sillä tavalla nyt sinne, että mitä se sosiaalityöntekijä lukiessaan sitä, niin minkä tiedon se sieltä tarvii ihan oikeesti. Nyt on, nyt se on... Me ei olla päästy siitä keskustelusta moneen, ainakaan silloin, ku se on tullu tuo Effic, nii sen jälkeen yhtään yhteiseen sopimukseen, et plus sitte mä tykkäisin, et se kirjaaminen ois myöski yhdenmukasta, nii et siellä ois tietyt niin ku raamit sille.

7.6 Lastensuojelulait

Ensimmäisen lastensuojelulain alkutaival alkoi 40 vuotta ennen sen asettamista. Se lähti liikkeelle keskusteluna turvattomien lasten asemasta ja kasvatuksesta. Lastensuojelulakiproessin aikana perustettiin useita komiteoita, esitettiin erilaisia lakiehdotuksia, kunnes lopulta lastensuojelulaki vahvistettiin vuonna 1936 ja se astui voimaan vuoden 1937 alusta. (Siltanen 1991, 52-70.)

Ensimmäistä lastensuojelulakia valmisteltiin pitkään, mutta se ei kuitenkaan täyttänyt odotuksia. Lastensuojelulain uudistamistyö aloitettiin heti sotavuosina, mutta ennen kuin uudistus saatiin aikaan, kului 48 vuotta. Lastensuojelukysymyksiä mietittiin jälleen kaikkiaan kymmenessä komiteassa tai toimikunnassa. (Mts. 71-72.)

Toinen lastensuojelulaki astui voimaan vuonna 1984. Lastenkodilla oli saatu tietoa jo lain valmistelun vaiheista ja lain astuttua voimaan koko henkilökunta koulutettiin. Haastateltavien mukaan keskeisimmät asiat, mitkä tämän lain mukaan näkyivät käytännön työssä, olivat vanhempien vastuun ja huoltajuuden korostuminen, lapsen oikeudet sekä lapsen asema laitoksessa ja siihen vaikuttavat asiat, kuten esimerkiksi rajoitustoimenpiteet. Keskustelua lain voimaan tulon aikaan aiheutti myös muun muassa se, että kuinka huono lapsen asema on ollut tässä maassa, kun vasta 80-luvulla saatiin lakiin kielto, ettei lasta saa henkisesti eikä ruumiillisesti pahoinpidellä.

Uusin lastensuojelulaki tuli voimaan vuoden 2008 alusta. Lastensuojelulain uudistuksen tavoitteena oli selkiyttää ja nykyaikaistaa lastensuojelun säädöspohjaa (Taskinen 2008, 3). Uuden lain näkymisestä arjessa ei osattu vielä kertoa. Tämä osaltaan saattaa johtua siitä, että haastateltavat kokivat, ettei sitä olla käyty tarpeeksi läpi.

Et kyl mä sanon näin, että ei se lastensuojelulaki oo siinä meiän arki-työssä mukana. Mutta niinku tänä päivänähän se on, ku me ei vielä oikein tiietä, että mitä me saadaan tehdä ja mitä me ei saada tehdä. Ja sitä, sitä pitää pitää niin kun yllä.

Tässä vaiheessa haetaan niitä toimintatapoja, miten toimitaan tämän uuden lain mukaan. Ja sekin vaatisi hyvin paljon yhdessä pohtimista, työskentelyä ja kun tuntuu, että siihen ei ole aikaa. Että se tän hetken suuri haaste, että miten sitä tulkitaan oikein. Että tämän päivän nuorilla olisi mahdollisuus kasvaa ja tuota kehittyä terveiksi aikuisiksi.

Haastatteluista selvisi myös mielenkiintoinen ristiriita. Toisaalta kerrottiin, että lastensuojelulait määrittävät työtä muiden lasten suojeluun liittyvien lakien ohella, mutta toisaalta lain koettiin olleen kovin näkymätön arjen työssä.

Kylhän joihinkin tilanteisiin niinku haettiin tukea sieltä lastensuojelulaista, mut tota ei se minun mielestä se ei siinä käytännössä niin isoa osaa näytelly. Et monta kertaahan se käytäntö on mikä muuttuu ja laki tulee perässä.

8 AMMATILLISUUDEN KEHITTYMINEN

8.1 Työntekijät Häkkisellä

Tykkäsin kauheesti. Mitä, eihän tää oo mitään työntekoo? Täähän on kuin kotonaolo. Saa haravoia pihaa ja leikkiä lasten kanssa.. Ei oo mitään kellokortteja eikä mitään.

Tätejähän me oltiin kaikki sillon. Tätejä. Eihän...nythän, eihän lapset sano että täti tai setä.

Haastateltavien mukaan työntekijät olivat Häkkisen aikaan useimmiten ”neiti-ihmisiä”. Siihen aikaan lastenkodeille töihin hakeutuivat naimattomat naiset. Oli yleinen tapa lastensuojelualalla, että hoitajat asuvat lastenkodilla yhdessä lasten kanssa. Miehiä Häkkisen aikoihin oli vain muutamia töissä. Vuonna -72 saatiin Häkkisille miesohjaaja. Siihen asti lastenkodilla oli työskennellyt miesohjaaja vain kesäisin eli ”kesäsetä” sekä vuodesta -70 lähtien kuusi tuntia viikossa niin sanottu iltaohjaaja.

Tuohon aikaan lastenkodin työntekijöiden työnkuvaan kuului enemmän käytännön töitä ja kotitöitä kuin tänä päivänä. Lastenkodilla asuvat työntekijät mahdollistivat toiminnan pyörittämisen verraten vähällä henkilöstömäärällä. Yövuoroja ei ollut lainkaan, vaan lasten kanssa asuvat hoitajat vastasivat lapsista kello 22.00-07.00 välisenä aikana. Henkilökunnan vapaa-aika oli silloin, kun lapset olivat koulussa tai päiväunilla

(Hyytiäinen 1990, 61.) Eräs haastateltavista kuvasi, että vapaa-aika alkoi silloin, kun veti farkut jalkaan. Tuolloin lastensuojelutyön tekeminen oli elämäntapa.

Asuin siellä, ja tuota mulla oli semmonen 27 neliön huone jossa oli pieni keittokomero ja työhuone oli heti tässä vieressä. Eliikkä mulla oli aika lyhyt työmatka. Ja työpäivä saatto alkaa siitä, että puhelin soi ja juoksin yöpaita päällä puhelimeen. Et ei niinku, se ei ollu mitenkään kelloon si-dottu.

Häkkisen aikaan koulutetut työntekijät olivat töissä lastenhoitaja-nimikkeellä. Heidän lisäksi oli töissä hoito- ja laitosapulaisia. 70-luvun lopulla nimikkeet muutettiin ensiksi kasvattajahoitajiksi. Myöhemmin kaikkien nimikkeet muutettiin ohjaajiksi. Aluksi ohjaajat jakaantuivat työntekijätasosiin ja opistotasosiin ohjaajiin, mutta myöhemmin kouluttautumisen myötä, kun siirryttiin Myllyjärvelle, suurin osa ohjaajista oli opistotasoisia.

Meillä oli vaan alkuunsa niin meillä oli opistotasoiset ohjaajat tai työntekijätasoiset ohjaajat ja se tuli koulutuksen myötä ja myös palkkauksessa näky. Et tota.. Siihen vaan aika nopeesti siirryttiin niinku työntekijätasoiset ohjaajat muuttu opistotasosiksi aina poistuman kautta ja sitten myöskin kouluttautuivat, jotka jäi sinne.

Vuonna 1973 Häkkinen sai oman sosiaalityöntekijän. Hänen tärkeimmät tehtävänsä olivat huolehtia sijaiskotien etsimisestä ja vastata sijoituksista. Nykyisin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuosituksen mukaan jokaisessa asiakasprosessissa tulee olla nimettynä vastuuhenkilö, joka vastaa asiakkaan saamasta palvelusta ja palvelun laadusta. Tämä vastuuhenkilö on useimmiten sosiaalityöntekijä. Myös nykyinen lastensuojelulaki (417/2007) määrittää sosiaalityöntekijälle kuuluvia tehtäviä, kuten lastensuojeluilmoituksen perusteella lastensuojelutarpeen selvitysprosessin käynnistämisestä päättäminen, lapsen edun valvominen ja tarvittavien lastensuojelutoimenpiteiden suunnitelman mukaisen toteuttamisen valvominen. (Bardy 2009, 89-90.)

Häkkisen lastenkodilla, Myllyjärven lastenkodilla ja myöhemmin Myllyjärven nuorisokodilla työskenteli johtajana yli 30 vuotta sama henkilö. Ennen johtajan rooliaan, hän oli työskennellyt lastenhoitajan tehtävissä Häkkisillä. Mielenkiintoinen yhteneväisyys

Loden lastenkotiin oli, että sekä johtajana toiminutta haastateltavaamme että Lodelle toiminutta johtajatarta olivat lapset kutsuneet Mammaksi. (Manninen, Saarela & Seppänen, 18).

8.2 Työntekijät Myllyjärvellä

Myllyjärvelle muutettaessa työntekijät jakaantuivat kahden osaston kesken. Huomattiin, että silloin tarvittaisiin lisää henkilökuntaa. Neljä uutta virkaa anottiin silloiselta sosiaalijohtajalta ja ne saatiin. Tuolloin myös johtajan tehtävät muuttuivat. Häkkisen aikaan johtaja oli ollut paljon mukana arjen pyörittämisessä, mutta nyt työntekijöitä oli enemmän ja heidän lisäkseen talossa oli sosiaalityöntekijä. Johtajan tehtäviin kuului enemmän vain hallinnollinen puoli, kuten esimerkiksi paperityöt.

Työntekijöiden joukossa on myös ollut enemmän miehiä. Töihin on jopa tietoisesti pyritty palkkaamaan miestyöntekijöitä ja esimerkiksi sijaisuuksiin on miehillä ollut ikään kuin etusija. Myllyjärvellä onkin ollut aina vähintään yksi mies töissä.

Lastensuojelulaki määrittää, että asuinyksikössä tulee olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Mikäli samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, asuinyksikköä kohden tulee olla vähintään kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden on oltava riittävä määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä. (L 13.4.2007/417.)

Nykyisin Myllyjärven nuorisokodin henkilökuntaan kuuluu johtaja, neljätoista ohjaajaa, psykiatrinen sairaanhoitaja, ruokapalveluesimies ja ravitsemistryöntekijä (Myllyjärven nuorisokoti 2009). Henkilökunnan vaihtuvuus on ollut vähäistä Myllyjärvellä. Tällä hetkellä siellä työskentelee useampi työntekijä, joka on ollut pitkään töissä. Työtovereiden kesken onkin syntynyt vuosien myötä yhteistyö, joka koki muutoksia vasta vuoden 2006 organisaatiomuutoksessa. Toisaalta koettiin myös, että nuoret tahtoisivat nuorempia työntekijöitä töihin.

Niin ikärakennehan on sillä tavalla nyt muuttunu, että nyt ku tota... Sillä tavalla muuttunu, että niinku ollaan vanhennuttu siitä, että eihän meillä, et kyllähän meidän ikärakenne on lähempänä viittäkymmentä tällä hetkellä, että eihän meillä kauheesti nuoria oo, että nyt kun mitkä tuli Hovilasta mun työkaverit, ne on kymmentä vuotta nuorempia.

8.3 Koulutus

Koulutusta on pidetty Myllyjärvellä aina tärkeänä asiana. Sekä 80-luvulla että 90-luvulla työntekijöiden koulutustausta on pääasiassa ollut sosiaalialalta. Valtaosa työntekijöistä on ollut sosiaalikasvattajia. 2000-luvun puolelle siirryttäessä on myös muilla koulutustaustoilla olevia työntekijöitä tullut Myllyjärvelle, kuten esimerkiksi nuorisotyön ammattilaisia. Haastateltavissamme oli neljä sosiaalikasvattajaa, jotka olivat käyneet kaksivuotisen kasvattajaopiston. Eräs haastateltavistamme kertoi olleensa valmistuessaan tuhannes sosiaalikasvattaja Suomessa.

Osa haastateltavista kertoi aloittaneensa harjoittelijana Häkkisillä. Tuolloin talouskoulu sekä puolen vuoden harjoittelu, josta vähintään kolme kuukautta täytyi suorittaa lastenkodissa, olivat pakollisia sosiaalikasvattajan opintoihin päästäkseen. Varsinaiset opinnot kestivät kaksi vuotta. Kasvattajaopisto oli aloittanut toimintansa 1.11.1918. Alun perin oppilaitoksen perusti Suomen Kirkon Sisälähetysseura lastenkotien johtajien kouluttamista varten. (Kaitila, Mikkonen & Rajala 1994, 22.) 1970-luvulle saakka sosiaalikasvattaja koulutukseen otettiin vain naisia, kunnes myös miehet saivat hakea koulutukseen tasavertaisena naisten kanssa. Tuolloin koulutusaikaa pidennettiin kahteen ja puoleen vuoteen. (Mäntykivi 1999, 13-16.)

Myllyjärven nuorisokodilla on ollut mahdollisuus myös täydentää koulutustaan. Eriytyisesti Jyväskylän kaupunki sai kehuja kaikissa haastatteluissa erilaisten koulutuksien järjestäjänä ja mahdollistajana. Jyväskylän kaupunki pitääkin henkilöstön ammattitaitoa ja osaamista keskeisinä menestystekijöinä. Niitä tukeakseen kaupunki järjestää omaa henkilöstökoulutusta ja tukee muita henkilöstön kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. Henkilöstön ammattitaitoa ylläpidetään jatkuvalla lisä- ja täydennyskoulutuksella. Jatkuvasta oppimisesta, aikuisopiskelusta ja itsensä kehittämisestä kiin-

nostuneita työntekijöitä myös rohkaistaan tukemalla omaehtoista opiskelua. (Henkilöstöedut 2009.)

Jyväskylän kaupunki oli siitä äärimmäisen hyvä, että meillä oli jatkuvasti koulutusta. Et siis se on varmaan tässä maassa nii muutenkin täällä, muuten lastensuojeluasiat on ollu hirveen hyvällä tolalla. Tiedän sen.

Täydennyskoulutuksen tarkoituksena on ylläpitää ja uudistaa työntekijöiden osamista vastaamaan muuttuvia vaatimuksia työssään. Lähtökohtana lastensuojelutyön alalla työskentelevien koulutuksessa on lastensuojelutyön kehittäminen. Täydennyskoulutuksella tuetaan yksittäisten työntekijöiden ammattitaidon säilymistä ja uudistamista sekä oman työyksikön työtapojen kehittymistä. Täydennyskoulutuksella on kuitenkin myös laajempi merkitys. Sillä tuetaan myös koko lastensuojelun palvelujärjestelmän ja toimintakäytäntöjen kehittymistä. (Täydennyskoulutus 2008.)

Kuntien sosiaalihuollossa täydennyskoulutus on lakisääteistä. Lakisääteisyys tarkoittaa sitä, että työnantajalla on velvollisuus mahdollistaa henkilöstön osallistuminen ammattitaitonsa kehittämiseksi järjestettyyn koulutukseen. Sosiaalihuoltolain mukaan työnantajan tulee huolehtia siitä, että sosiaalihuollon henkilöstö osallistuu riittävästi sille järjestettyyn koulutukseen. (L 17.9.1982/710; Täydennyskoulutus 2008.)

8.4 Lastenkotien johtajien yhteistyö ja työnohjauksen juuret

70-luvun alussa Jyväskylässä ei ollut muita lastensuojelulaitoksia kuin Häkkisen lastenkoti. Silloisella Häkkisen lastenkodin johtajalla ei ollut siis toista lastenkodin johtajaa, jonka kanssa keskustella tai jakaa kokemuksia. Tämän myötä Keski-Suomen alueen lastensuojelulaitosten johtajat alkoivat kokoontua säännöllisesti.

Mut kun oli yksin siinä, niin halus niinku tukea ja keskustella muitten kanssa. Ja niin me aloitettiin... Mitä tässä nyt oli, Tikkakoskella ja Laukaassa ja Keuruulla ja Äänekoskella oli lastenkodit, niin me johtajat ruvettiin kokoontumaan keskenämme. Et tää oli niinku uutta, jota ei ollu aikasemmin ollu.

Läänin sosiaaliohjaaja Anneli Seppälä kuuli tästä ja totesi, että sehän on työnohjausryhmä. Siihen ”maailman aikaan” työnohjaus oli uutta. Anneli Seppälä nimitettiin lastenkotien johtajien ryhmän vetäjäksi. Näin heillä oli myös linkki lääninhallitukseen. Lääninhallituksesta saataisiin tuoretta tietoa ja myös he voisivat viestittää asioita suoraan lääninhallitukselle. Ryhmässä suunniteltiin henkilökunnan kokouksia sekä saatiin vinkkejä johtajan työhön.

Niin meillä oli tää tämmönen lastenkodinjohtajien ryhmä, joka koontu. Me suunniteltiin henkilökunnalle koulutuksia ja mitä kaikkee. Kirjoteltiin lehteen ja verrattiin, että miten teillä menetellään, meillä teidän näin ja miten teillä ja saatiin niinkun kokemusta. Ja sit me ruvettiin miettiin, että hyvähän meidän johtajien on, kun me nähdään niinku toisiamme, mutta miten ne henkilökunnat keskenään? Että hyvähän niitenkin ois jutella muitten samaa työtä tekevien kanssa ja niin me ruvettiin laajentamaan niitä kokouksia niin, että henkilökunnatkin tapasi toisiaan.

Ensimmäinen tällainen henkilökunnan kokous pidettiin Häkkisillä. Kokouksia jatkettiin kunnes henkilökunnan määrä joka paikassa kasvoi niin, että lastenkoteihin ei enää mahduttu. Kokouksia alettiin pitää muualla. Tästä toiminta ajan myötä myös laajentui.

Ja sit, kun meitä tuli niin paljon, niin sit se meidän ryhmä jakautu kahtia. Ja ne pienet ryhmät kokoontu ja sit pidettiin muutaman kerran vuodessa se iso ryhmä. Et täs on niinku monenlaista. Perheneuvola oli yks, joka veti yhteen aikaan sitä porukkaa. Et täs on monenlaista muotoa ollu. Ja tää on ollu uutta niinku noilla lastensuojelupäivilläkin. Kun on tavattu, niin sitten tätä viestiä ovat kuulleet muutkin ja ne on ruvenneet muillakin paikkakunnilla.

Työnohjaus on tullut Suomeen sosiaali- ja terveysalan työn kehittämismenetelmäksi angloamerikkalaisesta perinteestä 1950-luvulla. Edellä kävijöinä ovat olleet muun muassa A-klinikat ja Pelastakaa lapset ry. Työnohjauksesta on lukuisia eri versioita, mutta perimmäisin tavoite näissä kaikissa on työntekijän parempi jaksaminen työssään ja mahdollisuus purkaa mieltä painavia asiakastilanteita. (Kaitila, Mikkonen & Rajala 1994, 138.)

Ensinnäkin, mä nyt sanon ihan tähän, että Hyytiäisen Tuulalle - pankkaa se jonnekki - suuri kiitos siitä, että hän oli hommannu jo siihen aikaan, oli työnohjaus. Ja mä haluan, et se on siellä hirveen suurella näkyvissä. Se oli, se oli ihan ihme. Mun nousee karvat vieläki pystyyn, koska siihen aikaan, niin ku tässä maassa, nii monessa paikassa kyseltiin ja vielä 80-luvulta, mikä työnohjaus ja mistä. Se oli ihan upeeta.

Yleisimmin työnohjaus on työhön ja sen tekemiseen liittyvien asioiden, tunteiden, tavoitteiden, sopimusten ja käytäntöjen tarkastelua ja tutkimista. Pääasiallisena kohteena on työ ja sen kehittäminen sekä työntekijät ja heihin liittyvät monimuotoiset seikat. Pyrkimyksenä on entistä laadukkaampien ja tuloksellisempien työkäytäntöjen saavuttaminen. Tuovilan (2001) mukaan Partanen ja Wiklund (1999) määrittelevät työnohjauksen tavoitteita seuraavasti: Työnohjauksen avulla voidaan muun muassa löytää uusia välineitä johtamisen tueksi, kehittyä ammatillisesti, tukea ja ylläpitää henkilöstön työkykyisyyttä, löytää kehittämisideoita, asettaa uusia tavoitteita ja etsiä menetelmiä tavoitteisiin pääsemiseksi sekä tehostaa tiimityöskentelyä ja yhteistyötä. (Tuovila 2001, 44.) Työnohjauksen katsottiin olevan ehdottoman tärkeää lastensuojelualan työssä. Haastateltavat kertoivat, että heidän työnohjauksessaan käsiteltiin muun muassa "keissejä" eli joitain hankalia tapauksia, ikäviä tapahtumia tai henkilökunnan välistä yhteistyötä. Negatiivisina asioina työnohjaukseen liittyen mainittiin tauot työnohjauksessa, jotka ovat johtuneet muun muassa työnohjaajien saatavuudesta. Haitalliseksi koettiin myös se, mikäli työnohjaaja oli kokematon lastensuojelualalla.

Se on kanssa semmonen asia, kun olen muissakin taloissa ollu, niin Myllyjärvellä on mun mielestä ollu se asia aina hanskassa. Et on aina pidetty tärkeenä. Must on ihan hassulta tuntunu jossakin, että jotkut ihmiset ei saa työnohjausta tai niil ei oo ollukaan tai ne ei niinku ees tiedä oikeestaan, et mitä se on. Kun mä voin niinku aatella tosi tosi kauas, oikeestaan niin kauan, kun mä oon Myllyjärvellä ollu, meillä on jonkinnäköstä työnohjausta.

8.5 Viesti tuleville lastensuojelutyön ammattilaisille

Kysyimme haastateltavilta mitä ominaisuuksia he itsessään pitävät hyvinä lastensuojelutyöhön. Aluksi he pitivät heihin itseensä kohdistunutta kysymystä hankalana,

mutta vastauksia tuli lopulta runsaasti. He kertoivat, että lastensuojelutyöntekijällä tulisi olla sekä sydän että järki mukana työssään. Toisen ihmisen arvostaminen ja kunnioittaminen sekä samalla oman itsensä arvostaminen ovat työn ydin niin lastensuojelualalla kuin kaikkialla sosiaalialalla työskennellessä.

Nuorten kanssa toimeen tuleminen on tärkeää. Kiinnostuneisuus kulttuurista, musiikista, muodista tai kirjallisuudesta ovat hyvä keino päästä nuorten "maailmaan" mukaan. Kannattaa koko ajan pyrkiä pysymään ajan hermolla. Kempin (1998) mukaan nuorten parissa toimivien on hyvä tuntee nuorisokulttuurien taustoja, jotta voisi ymmärtää paremmin nuorten maailmaa. Nuoret kohtaavat helpommin aikuisen, joka tietää, mikä milloinkin on "in" tai "out". (Kempinen 1998, 8.)

Kaikko ja Friis (2009) kirjoittavat, että asiakkaan ihmisarvon edellytyksenä on, että hän tulee nähdä sellaisena kuin on. Asiakkaan teoista ja niiden seurauksista tulee puhua niiden oikeilla nimillä. Kaikko ja Friis tuovat esiin myös lastensuojelutyöntekijöiden usein kohtaaman ristiriidan tilanteissa, joissa heidän tulee työskennellä sekä lasten että heidän vanhempiansa kanssa. Etenkin huostaanottotilanteissa lasten ja vanhempien edut voivat olla keskenään ristiriidassa, mutta lastensuojelutyöntekijän tehtävä on kuitenkin ajaa nimenomaan lapsen parasta. (Kaikko & Friis 2009, 86-88.)

Kun kysyimme, mikä on tärkeintä muistaa työskennellessä lastensuojelulaitoksessa, vastaukset olivat muun muassa seuraavanlaisia:

No tietysti, että se laps on siellä päähenkilönä, että mennään sitten tosissaan sillain sen edun mukaisesti. Siinä ei oo mitään muuta kun, että se lapsi ja se... se kasvais siitä tasapainoseks ja ne on rikki, että niitä yritettäs siellä niitä haavoja ommella kiinni. Vaikka se varmaan koville välillä ottaa, mutta siellä pitää olla sitten vaan hoksottimet tosissaan hollillaan.

Minun mielestä tämmöset, ihmisyyden kunnioitus ja semmoset, jokaisella on niinku oma arvonsa, jokaisella yksilöllä oma arvonsa riippumatta siitä, kuka se on tai mistä se tulee tai mitä se tekee. Mun mielestä se on se vuorovaikutus ja kanssakäyminen ja toisen arvostus. Mun mielestä se on tosi tärkeä juttu meillä myös tässä lastensuojelutyössä.

Että ei tarvii olla täydellinen, eikä tule ikinä valmiiksi. Ja justinsa tämä, että olla itelle ja muille armollinen. Ja se, että joka päivä on niin ku uusi alku. Nyt niitä osaa tietysti ajatella, on kaiken näköstä sattunu sen jälkeen ja sillon ja ikää tullu. Mutta sitte se, että mä sanon näille, jotka sitä työtä edelleenki on tehneet sen 15 vuotta munki jälkeen, 16, että kyllä ne on tosi työn sankareita... Parasta A luokkaa!

On tärkeää, että pitää työstään ja kokee sen mielekkääksi sekä haluaa tehdä lastensuojelutyötä. Koulutusta ja sen tuomaa ammatillisuutta pidettiin myös erittäin tärkeänä, sillä ihminen, joka hakeutuu koulutukseen, on jo suuntautunut alalle. Mutta vaikkei "raakileena" työtä kannattaisikaan mennä tekemään, niin joka tapauksessa työ myös kasvattaa.

Osa haastateltavista oli saanut elinikäisiä ystäviä omahoidettavistaan. Toisaalta oltiin myös sitä mieltä, että siviilielämä ja työelämä tulisi pitää erossa toisistaan. Lastensuojelutyössä tulee olla aidosti läsnä ja tehdä työtä koko persoonallaan ja samalla täytyy pitää huolta siitä, että suhteet pysyvät tietyllä tapaa ammatillisina. Lapsilla laitoksessa on valtava ihmisenjano ja lastensuojelutyö vievät kyllä mennessään. On tärkeää muistaa pitää itsestäänkin huolta ja tehdä työtä ammatillisesti oikein.

Se on se hirveen vaikee asia, mitä opiskelijoillekin yritetään aina viestittää ja kertoo, että sä et voi niinku feikata siinä hommassas. Sun on pakko olla siinä oikeesti läsnä. Se on ammatillinen tunnesuhde ja oma-ohjaajasuhde, ja siihen on pakko pistää itteensä likoon, mutta siihen ei saa laittaa itteensä kokonaan likoon. Ja se on hirveen vaikee niinku tehdä, missä se raja menee. Mä oon tossa työssä nähny paljon niitä työntekijöitä, jotka tulee innokkaina. Nyt he pistää asiat järjestykseen, he laittaa koko...he hoitaa vapaalta, kotoo käsin asioita, he on käytettävissä, antavat nuorelle numeron, johon voi soittaa ja ovat niinku ihan aidosti siinä mukana. Mutta siis se on semmonen tuhoon tuomittu tie, että ikävä kyllä oon nähny tosi tosi niinku ikäviä lopputuloksia, työntekijöitä, kun sitten ollaan se, kun burnoutti tulee ja palaa loppuun...

Kysimme myös, että mitä olisit tehnyt toisin, jos voisit nyt myöhemmin valita. Selvensimme kysymystä pyytämällä kertomaan esimerkiksi kehittämisen kohteita. Vastaukset olivat hyvin samankaltaisia keskenään. Kukaan ei voi olla täydellinen ja virheiden tekemisen mahdollisuus tulee sallia sekä itselleen että toiselle. Jaksakseen työssä ei tulisi olla niin vaativa itselleen.

Ei kukaan voi oll aina joka päivä yhtä innostunu. Ja sillan, kun ei ole yhtä innostunu, niin sillan tulee just täämösiä, et ois voinu tehdä paremmin jonkun, mut se on mahdoton vaatimus. Et sit jos työssä ollessa rupee niinku suremaan sitä, et en ole täydellinen, niin sit ei pysty tekemään oikeen mitään eikä iloitsemaan mistään pienestäkään. Täydellinen ei oo, en oo ite eikä oo se kaveri siinä vierellä, että virheitä tehdään ja ne pitää niinku hyväksyä. Tunnustaa että nyt en osannut enkä tiennyt.

Lastensuojelu ja sijaishuollossa tehtävä työ herättävät työntekijöissä paljon erilaisia tunteita, kuten esimerkiksi surua, pettymystä, avuttomuutta, epätoivoa, turhautumista, pelkoa, toivoa, myötätuntoa, lähimmäisenrakkautta tai jopa vihaa. Ammattitaitoisen työntekijän tunnistaa siitä, ettei hän kiellä tunteitaan, vaan tunnustaa ja tunnistaa ne, eikä anna niiden ohjata työtään tai vaikuttaa tekemiinsä päätöksiin. Joskus saattaa tulla tilanteita eteen, jolloin ei kykene riittävästi hallitsemaan tunteitaan esimerkiksi jonkun nuoren asioissa. Silloin tulee tunnistaa oma kykenemättömyytensä ja avuttomuutensa ja pyytää apua toisilta. Se näyttää epäonnistumiselta, mutta osoittaa hyvää itsetuntemusta, ammattitaitoa ja työmoraalia. Todellista kypsyttä on nähdä, että me kaikki, siis myös minä itse, olemme keskeneräisiä ja erehtyviä ja tarvitsemme toinen toistemme tukea. (Partanen 2005, 26-27.)

9 YHTEISÖLLISYYDEN JA KULTTUURIN MUUTOS

9.1 Lastensuojelutarpeen syntyminen

Heinon (2009) artikkelin Keitä ovat lastensuojelun asiakkaat tilastojen mukaan Suomen väestön lapsista enemmistö eli 76 % asuu niin kutsutussa ydinperheessä.

Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa 31 % lapsista asui ydinperheessä ja huostaan otetuista lapsista 27 %. Yhden vanhemman perheessä asui väestöstä 17 % lapsista kun taas lastensuojelun avohuollon piirissä olevista lapsista 49 % ja huostaan otetuista lapsista 55 % olivat yksinhuoltajaperheistä vuonna 2006. (Heino 2009, 62-63.)

Aaltosen ja Heikkisen (2009) kirjoituksessa Nuoret lastensuojelussa kerrotaan, että ammattiauttajien ja asiantuntijoiden kuvauksissa lapset ja nuoret ovat joko epäedul-

lisen perhetaustan vuoksi viattomia mutta ilman turvaa, tai omalla väärällä toiminnallaan aiheuttaneet ongelmansa. Toisaalta näiden kahden lastensuojelutarpeen syyn välillä nähdään myös yhteys, eli turvattomien kotilojen voidaan katsoa aiheuttavan lapsen tai nuoren väärää toimintaa tai väärän toiminnan vaikuttavan perheolojen suotuisuuteen. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 168.)

Moni haastateltavamme kertoi oman kokemuksensa mukaan lastensuojelulaitokseen sijoituksen syiden jonkin verran muuttuneen kolmenkymmenen vuoden aikana. Pääsääntöisesti haastateltavamme olivat kokeneet, että Häkkisen lastenkodin ja Myllyjärvellä etenkin lastenkotivaiheen aikana lasten ja nuorten sijoitukset olivat pääsääntöisesti vanhempien ongelmista ja osaamattomuudesta johtuvia. Tällaisiksi syiksi haastateltavamme luettelivat muun muassa päihteet, mielenterveysongelmat, rikollisuuden, kyvyttömyyden tai osaamattomuuden vanhempana sekä köyhyyden ja muun aineellisen puutteellisuuden. Myös lasten omat käytös- tai mielenterveysongelmat, koulunkäyntivaikkeudet tai jokin muu huoli lapsen tilanteessa saattoi tuolloinkin olla syynä lastensuojelutarpeen syntymiseen, mutta monet haastateltavamme kokivat, että esimerkiksi nuorten päihdeongelmat olivat nousseet kunnolla esiin vasta 1990-luvulle tultaessa.

Niin kutsuttuun nuorisokotiaikaan haastateltaviemme mukaan yksi suurimmista syistä, miksi nuoret tulivat Myllyjärvelle, oli koulunkäyntivaikkeudet. Kouluun ja opettajiin pidettiin jo tuolloin tiiviisti yhteyttä. Myllyjärvellä painotettiin koulunkäynnin tärkeyttä. Sitä turvattiin ja tuettiin nuoren elämässä. Usein koulunkäynti jaksotti nuorisokodin vuotta. Syksyisin koulujen alkaessa meni muutama viikko, kun sosiaalityöntekijät alkoivat ottaa yhteyttä nuorten kouluongelmien vuoksi. Usein nuori olikin kevääseen saakka sijoitettuna nuorisokodille, jonka jälkeen palasi kesäksi kotiin.

Se oli hyvin semmonen tyypillinen tilanne, että kesä oli meillä hyvin hiljasta ja rauhallista. Syksyllä kun koulu alko, niin muutama viikko koulua oltiin menty, niin sosiaalityöntekijöiltä yhteydenottoja kesän jälkeen, oli, koulussa alko tuleen ongelmia. Nuoret tuli meille, mietittiin että okei, otetaan meille. Katotaan ensin ehkä johonkin itsenäisyyspäivän aikoihin, sitten katotaan nyt vielä joulun tienoille, ja sitten no okei, katotaan hiihtolomaan ja pääsiäiseen ja sit mentiin siihen toukokuulle ja aika

useesti oli niin, että toukokuulta kun koulut loppu, niin nuori pääs takaisin kotiin.

Kouluvaikeuksien lisäksi nuoret tulivat nuorisokodille päihde- ja mielenterveysongelmien takia. Myllyjärven nuorisokoti oli tuolloin profiloitunut juuri psyykkisesti oireileviin nuoriin. Hyvösen ja Kumpulan (2002) opinnäytetyössä todettiin kuitenkin, että 2000-luvun alussa profiloituminen ei näkynyt nuorten ensisijaisissa ongelmassa. Heidän tutkimuksensa mukaan ensisijaisia ongelmia tuolloin olivat vanhemmuuteen liittyvät ongelmat. (Hyvönen & Kumpula 2002, 24.) Haukkalan nuorisopsykiatrinen osasto on ollut yksi Myllyjärven nuorisokodin tärkeimmistä yhteistyökumppaneista. Tarvittaessa Haukkalasta saa terapiaa, konsultointia ja muuta apua. (Mts. 25.)

Viime vuosina nuorten laitokseen johtaneet syyt ovat olleet valtaosin nuoresta itsestään lähtöisin. Vanhemmat eivät saa heistä enää otetta, heillä on päihde- ja mielenterveysongelmia sekä kouluhankaluuksia. Tullessaan Myllyjärvelle nuori on ensiksi noin kolmen kuukauden arviointijaksolla. Tänä aikana pureudutaan nuoren ongelmiin ja etsitään niihin ratkaisuja. Toisin kuin aikaisemmin perheestä saattaa olla vain yksi lapsi huostaan otettu, muiden lasten ollessa yhä kotona.

9.2 Lasten sosiaaliset suhteet

9.2.1 Lasten suhteet toisiinsa

Häkkisen lastenkodissa lapset olivat pääsääntöisesti pitkäaikaisesti sijoitettuina. Tämä sai aikaan sen, että lasten suhteet toisiinsa muodostuivat usein hyvinkin läheiseksi. Tämä jatkui myös Myllyjärven lastenkodilla ja nuorisokodilla. Uusimman organisaatiouudistuksen myötä nuoret eivät välttämättä enää asu toistensa kanssa yhtä pitkiä aikoja kuin ennen, jolloin keskinäiset suhteetkin voivat jäädä pintapuolisimmiksi. Kuitenkin edelleen nuorisokodilla koetaan paljon yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luodaan pitkäaikaisiakin ystävyys-suhteita.

... sieltä on tullu ihan semmosii ystävyys-suhteita ja ne... tiedän pitävät paljoki yhteyttä nyt ku on perheitä ja toisiinsa ja...ja ja... Sit taas oli

semmosia, että kuinka...kuinka tota...niillä on tietynlainen yhteenkuuluvaisuuden tunne edelleenkin.

Ennen tai kun he kasvoivat yhdessä kymmenenkin vuotta, viitisentoista vuotta yhdessä, niin totta kai se yhteisöllisyys ja se etteihän toisaalta voi puhua niin ku melkein sisarusuhteista. Ja se, myös se, et kun on yhdessä koettu paljon, nii sehän luo niin ku sitä yhteis...yhteisöllisyyden tunnetta ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.

Ja nuorten keskinäiset suhteet niin sen vanhan lastenkodin aikaan sehän, kyllähän ne eli siinä vähän niin kun isossa perheessä. Musta se näky hirvittävän hyvin se vanhan ajan systeemi, kun meil on ollu näit...muutama semmone tilanne, missä nää vanhat nuoret on pystyny tapaamaan toisiaan. Oli aikanaan, kun mehän on pidetty 20-vuotis juhlat noin kymmenen vuotta sitten, et sinne tuli paljon nuoria, joille laitettiin kutsuja ja niille se oli aivan mielettömän hieno tapaaminen ja kuinka oli niin kun nauttivat siitä kun näkivät ja kuulivat toisistaan ihan niin kun jotkut sukulaiset tapais jossain sukujuhlassa.

KUVA 9. Häkkisen aikaan lasten suhteet toisiinsa olivat sisarusmaiset (Jyväskylän kaupungin arkisto, n.d.)

Eräs haastateltavamme kertoi, että hänen kokemuksensa mukaan Myllyjärvellä sijoitettuna olleet lapset ja nuoret eivät kuitenkaan keskenään juurikaan keskustelleet niistä syistä, miksi he olivat sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Aaltonen ja Heikkinen kirjoittavat artikkelissaan, että Kivistön (2006) tekemän tutkimuksen mukaan lastensuojelun asiakkaana olevat nuoret kuitenkin ovat hyvin tietoisia siitä, mitkä tekijät ovat johtaneet lastensuojelun asiakkuuteen riippumatta siitä, oliko syynä heidän omaan käytökseensä, perheeseensä vai molempiin liittyvät tekijät (Aaltonen & Heikkinen 2009, 168).

Mutta yks asia, jonka mä oon huomannu, sillon jo puhuttiin siellä...niin nuoret eivät juuri koskaan, mä en kuullu koskaan kenenkään nuoren tälleen, ainakaan meidän aikuisten kuullen, niin ku kysyvän, et miks sää tulit tänne tai miks sä jouduit tänne. Nyt mä kysyin tässä kerran...tässä, tästä ei oo kauankaa, ku mulla kävi tässä yksi nuori perheineen...nii mä kysyin, et kuinka paljon te olitte tietoisia keskenänne niin ku toistenne sijoitussyistä. Nii hän vastas, että eipä, eipä kovinkaan. Että joskus tiettiin jotakin. Koska se oli niin arka asia, ku oli ite siinä samassa.

9.2.2 Lasten suhteet vanhempiin

Monet haastatelluista työntekijöistä kertoivat, että 70-luvun lopussa ja vielä pitkälle 80-luvulla yhteydenpito lasten vanhempien kanssa oli huomattavasti vähäisempää kuin tänä päivänä. Eräs haastatelluista koki, että tärkein yhteistyötaho lasten sukulaisista oli usein isovanhemmat. Lasten omat vanhemmat saattoivat jäädä taustalle.

Tuolloin perhetyötä ei vielä koettu yhtä tärkeäksi kuin nykyään. Koska huostaanotot olivat usein pitkäaikaisia ja lasten ei odotettukaan palaavan takaisin kotiinsa, ei myös yhteistyötä perheen kanssa koettu tarpeelliseksi korostaa. Toisaalta pitkäaikaisesti sijoitetut nuoret saattoivat niin sanotusti nostaa omat vanhempansa jalustalle. Pitkä laitoksessa vietetty aika sai oman kodin tuntumaan paratiisilta. Tätä ajatusmallia työntekijät eivät pyrkineet muuttamaan, vaan keskittyivät tukemaan positiivista suhdetta vanhempiin.

Eräs työntekijä muisteli haastattelussa, että aiemmin, ennen säännöllistä perhetyötä, lapsen huoltosuunnitelmapalaveri pidettiin korkeintaan kahdesti vuodessa. Näissä

palavereissa oli paikalla lapsen omat vanhemmat tai mikäli vanhempia ei ollut mahdollista tavata, joku muu läheinen sukulainen. Joskus huoltopalavereja on jouduttu järjestämään aina kaksi erikseen, mikäli lapsen vanhempien keskinäiset välit ovat olleet niin tulehtuneet, etteivät he ole kyenneet saman pöydän ääreen. Toisinaan huoltopalavereja on pidetty sijaisperheen vanhempien kanssa, mikäli lapsi on tullut nuorisokodille sijaisperheestä.

Tänä päivänä haastateltavat nimesivät yhdeksi tärkeimmistä työn kohteista perhetyön ja lapsen omien verkostojen vahvistamisen. Erityisen tärkeäksi verkoston löytäminen tulee silloin, kun lapsi on nuorisokodilta muuttamassa itsenäisesti asumaan. Tuolloin olisi tärkeää, että nuoren oma verkosto olisi tukena itsenäisen elämän alkutaipaleella. Karppisen (2000) artikkelissa perhetyön tavoitteiksi määritellään lapsen laitoshoidon mahdollistaminen, vanhemmuuden vahvistuminen, perheenjäsenten vuorovaikutuksen kehittyminen sekä lapsen itsenäistymisen tukeminen (Karppinen 2000, 72.)

Tänä päivänä yhteistyö vanhempien kanssa on hyvin tiivistä ja säännöllistä. Kun lapset tulevat Myllyjärvelle arviointijaksolle, on työskentelyn yksi päätavoitteista lapsen kotiutuminen vanhempiensa luokse. Myös lastensuojelulaki velvoittaa sijaishuollon järjestäjää ottamaan lapsen edun mukaisesti huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä (Taskinen 2008, 83). Suurin osa sijoituksista on avohuollon sijoituksia, jolloin vanhemmilla on edelleen oikeus päättää lähes kaikista lapseensa kohdistuvista asioista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että työntekijät tapaavat vanhempia säännöllisesti ja pitävät heidät jatkuvasti ajan tasalla lapsen tilanteesta. Myös esimerkiksi kouluun liittyvissä asioissa on aina neuvoteltava vanhempien kanssa siitä, kuinka toimitaan. Vuoden 2007 uuden lastensuojelulain yhteistyövelvoitteen mukaisesti lastensuojelun työntekijöiden tulee olla yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämän tarkoituksena on turvata lapsen huollon jatkuvuus. Esimerkiksi lapsen terveydenhoitoon ja opetukseen liittyvissä asioissa on työntekijöiden neuvoteltava asiasta lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Poikkeuksen muodostavat kiireelliset terveydenhoitoon liittyvät päätökset. (Mts. 83.)

Kun huostaanotetun lapsen asioita käsitellään eri viranomaistahoissa, ovat vanhemmat lapsen huoltajina lapsen edustajia. Sosiaalityöntekijällä, joka vastaa lapsen asioista, on oikeus tulla kuulluksi ja käyttää itsenäistä puhevaltaa huostaanottoon liittyvissä asioissa. Lapsen huoltajalla on kuitenkin huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana oikeus pitää yhteyttä lapseensa ja saada tietoa lasta koskevista asioista. Mikäli yhteydenpitoa katsotaan tarpeelliseksi rajoittaa, tulee siitä aina tehdä kirjallinen päätös. Tällaisessakin tapauksessa lapsen huoltajalla säilyy oikeus päättää lapsen uskonnosta, kansallisuudesta ja nimestä. (Mts. 83.)

9.2.3 Lasten suhteet työntekijöihin

Työskentely lastensuojelulaitoksissa on yleisesti ottaen sen tyyppistä, että lasten ja työntekijöiden välille voi helposti muodostua todella läheiset välit. Erityisesti omaohjaaja-menetelmän myötä lapsi helposti luo kiintymyssuhteen omaan työntekijäänsä.

Kyllä siellä sai ne tunteensa näyttää sekä aikuiset että ne nuoret, koska se oli se paikka, joka niin ku oli se koti sillä hetkellä. Ja me oltiin kuitenkin sillä lailla vahvoja sitte sitä kestäämään. Me oltiin kyllä sitte välillä nyrkeilyssäkin melkein ...henkisesti ainakin. ..et kyl ne tulee silleen läheiseksi ne asiat, ne asiat on semmosia, että... ja ne, ne jotka tekee sitä työtä, nii ei jää kylmäks sille.

Ja niin kun mä sanoin, että ne nuoret sitten niin kävivät, että se tietyllä tavalla jatkui, se jatkumo on niin kun myös Myllyjärvellä. He kävivät joulu- ja juhlapyhinä viettämässä siellä tai ainakin moikkaamassa.

Aiemmin sijoitusten ollessa pitempiaikaisia oli nuoren kiintyminen omaohjaajaan hyvinkin luonnollista. Kuitenkin edelleenkin, vaikka sijoitukset usein ovat hyvin lyhytaikaisia, tulee nuoren suhde omaohjaajaansa yleensä läheiseksi. Eräs haastateltava korosti vastauksissaan sitä, kuinka tärkeää on osata tasapainoilla oman yksityiselämänsä ja työelämänsä välillä, jotta voi tehdä työtään täysipainoisesti kuitenkin kulluttamatta itseään loppuun. Omaohjaajan ollessa usein nuorelle yksi tärkeimmistä ja läheisimmistä aikuisista, on työntekijän tärkeä taito osata selvittää nuorelle se, että hän on työssään nuorta varten, mutta suhteen ei ole tarkoitus olla kuitenkaan py-

syvä. Omaohjaajasuhteen loppuessa nuoren itsenäistyessä tai siirtyessä muualle asumaan, myös suhde työntekijään loppuu tai ainakin muuttuu.

9.3 Muiden ihmisten suhtautuminen lasten-/nuorisokotiin

9.3.1 Myllyjärvelle muuttamisen aiheuttamat reaktiot

Kun uuden lastenkodin rakentamisen suunnittelu aloitettiin 70-luvun alkupuolella, oli yksi suuri kysymys se, minne lastenkoti rakennettaisiin. Monien eri vaihtoehtojen kaaduttua päädyttiin viimein Myllyjärven asuinalueeseen, joka oli tuolloin asuinalueenakin vielä varsin uusi.

Kaikki Myllyjärven asukkaat eivät olleet kovin otettuja lastenkodin rakentamisesta kotinsa naapuriin. Lastenkoti herätti monenlaista vastustusta ja alueen asukkaat kokosivat muun muassa sen perustamista vastustavan adressin ja tekivät asiasta valituksia. Jonkin verran pelkoa alueen asukkaissa oli herättänyt se, laskevatko asuntojen hinnat alueella nuorisokodin vuoksi tai saavatko he asuntojaan kaupaksi.

Paikallisten nuorten keskuudessa lastenkodin rakentuminen omaan naapurustoon herätti myös positiivista mielenkiintoa. Eräs haastateltavista kuvailikin, että aluksi Myllyjärven lastenkodista meinasi muodostua eräänlainen nuorisotalo, jonne lähialueiden nuoret kokoontuivat viettämään aikaansa. Tämä oli ymmärrettävää, sillä yhteistä kokoontumistilaa ei alueella ollut ja uusi lastenkoti tarkoitti alueen lapsille paljon uusia kavereita. Lopulta työntekijät joutuivat kuitenkin puuttumaan vierailuihin, sillä lastenkodin oli kuitenkin tarkoitus toimia siellä asuvien lasten kotina, eikä yleisenä nuorisotilana.

Kaikki sen ympäristön nuoret oli ollu hirveen kiinnostuneita, että sinne tulee lastenkoti ja jee, saadaan kavereita. Nii siellähän rupes istumaan takanreunalla ja me jouduttiin sit aje...mä muistan, me Majjanki kans ajettiin: "Kenenkäs kaveri nyt täällä ootte?", nii sano, että "Ei kenenkään, me tultiin tänne vaan kattoon". Elikkä se, että se oli niinku toisten koti nii sen kanssa joutu tekeen töitä sillon ihan alussa.

Nykyisin naapurien suhtautuminen nuorisokotiin on jo neutraalimpaa. Eräs haastateltava muisti kyselyn, joka Myllyjärvellä oli tehty 80-luvun lopussa ja jossa oli kartoitettu alueen asukkaiden kokemuksia lastenkodista. Tuolloin moni vastaaja oli kertonut, ettei ollut edes tiennyt alueella olevan lastenkotia. Haastateltava uskoi, että edelleenkin Myllyjärvellä asuu ihmisiä, jotka eivät tiedä nuorisokodin olemassaolosta tai ainakaan sen tarkkaa sijaintia.

Aika ajoin Myllyjärven nuorisokodin työntekijät joutuvat selvittämään tilanteita, joissa nuorisokodilla asuvia nuoria syytetään ilkivallasta tai häiriöstä asuinalueella. Joskus syytökset pitävät paikkansa, joskus eivät. Suurinta "häiriötä" naapurustossa nuorisokodin vuoksi kuitenkin syntyy lähinnä vilkkaasta mopoliikenteestä, eivätkä nuoret suinkaan ole pyrkineet mihinkään järjestelmälliseen naapuruston terrorisointiin.

9.3.2 Muiden ihmisten ajatukset lastensuojelulaitoksessa työskentelystä

Kuten Lasten suhteet työntekijöihin -luvussa mainitsimme, osa haastateltavista koki yksityiselämän ja työelämän erillään pitämisen todella tärkeäksi ja veti hyvin tarkan rajan näiden kahden välille, kun taas osalla työelämä ja yksityiselämä kulkivat tai olivat ainakin joskus kulkeneet niin sanotusti käsi kädessä. Tämä jako nousi esiin myös kysyttäessä, kuinka haastateltavamme olivat kokeneet läheistensä ja muiden ihmisten suhtautuneen heidän työskentelyynsä Myllyjärvellä. Osa haastateltavista kertoi, että vältti kertomasta muille ihmisille edes sitä, että työskenteli nuorisokodissa. Osa taas kertoi, ettei ollut koskaan ajatellut edes, että joku voisi suhtautua lastensuojelulaitoksessa työskentelyyn jotenkin oudosti tai kummallisesti, eikä siksi olisi edes huomannut, vaikka joku olisi asiasta jotenkin oudosti ajatellut tai sanonut.

Käsityksethän on useesti ihmisellä jolla on jos pelkäästään kun mä sanon et mä oon töissä nuorisokodissa, sehän aiheuttaa sen että heil on semmonen käsitys et meil on suurin piirtein kalterit siellä ja ne on kaikki jotain nuorisorikollisia ja huumeitten käyttäjiä ja tällanenhan on yleensä ihmisten käsitys lastensuojelulaitoksista. Lastenkoti oli vielä semmone, siellä oli, että voi, sä oot orporaukkojen kanssa.

Haastateltavat kokivat tärkeimpänä tekijänä ihmisten ennakkoluulojen ja –asenteiden kumoamisessa hyvän ja jatkuvan tiedotuksen. Nuorisokotia ja työskentelyä nuorisokodissa tulisi pitää esillä mediassa ja kaupungin tiedotuskanavissa, sillä useimmiten suurin ennakkoluulojen herättäjä on tietämättömyys. Erään haastateltavan kokemus vanhempainillassa oli, että luokan opettaja oli kuvitellut Myllyjärven nuorisokodin olevan jokin ”kaamea kasvatustulos”, mutta tämä asenne oli muuttunut, kun opettaja oli kutsuttu kylään nuorisokodille ja hän oli nähnyt, ettei ikkunoissa olekaan kaltereita ja muutenkin laitos on sisustettu kodikkaaksi ja on ”avoin”. Tämä esimerkiksi osoittaa, että tiedotuksella ja avoimuudella toiminnasta on tärkeä rooli ihmisten asenteiden muokkautumisessa.

9.4 Muutokset nuorisossa

Nuoruus modernina ilmiönä on syntynyt 50-luvulla Yhdysvalloissa. Aikaisemmin lapsuudesta on siirrytty suoraan aikuisuuteen ja työelämään. Kun koulutusmahdollisuudet paranivat ja aika koulunpenkillä piteni, syntyi uusi yhteiskunnallinen ryhmä, nuoret ja teinit. He tahtoivat erottautua vanhemmistaan ja aikuissukupolvesta omalla pukeutumistyyllillä, hiusmuodilla, slangilla, musiikkimaulla ja huveilla. (Nuorisokulttuurin synty 2005.) Muutokset nuorisokulttuurissa nähtiin alakulttuurien syntyisessä, päihteiden käytössä, rikollisessa käytöksessä, seksuaalisessa suuntautuneisuudessa sekä valveutuneisuudessa. Myös harrastukset, pukeutuminen ja ulkonäköasiat ovat kokeneet muutoksia.

Nuorisokodin arjessa ovat näkyneet kaikenlaiset nuoret. Erilaisista alakulttuureista puhuttaessa mainittiin muun muassa saatananpalvojat, hevarit, larppaajat ja hiphopparit. Suurimmaksi osaksi kuitenkin nuoret ovat ihan tavallisia. Pohjimmiltaan nuoret eivät ole työntekijöiden mielestä muuttuneet.

Niin ei se siellä lastenkodilla näkyny, vaan ihan tavallisia nuoria. Olipa ne mitä tahansa, vaikka ne ois mitä saatananpalvoja olleet olevinaan, niin ihan tavallisia nuoria. Niin nauroinkin yhteen aikaan, kun puhuinki, et meillä on peikot ja noidat. Noitia näitä mustia, ja sit oli näitä, peikot, jotka oli vaikka minkä värisiä tukkia, oli vihreitä tukkia ja violettia ja...

Meidän peikot ja noidat. Ei se niinku siellä sillä lailla. Toki se nyt näky, mut ei mitään sen kummempaa.

Haastateltavat muistelivat, että 80-luvulla oli erilaisten rikosten tekobuumi. Pieni-muotoisimmillaan se tarkoitti pientä näpistelyä, esimerkiksi vaatteita tai pientä ”til-pehööriä” Tiimarista. Mikäli lastenkodilla huomattiin, että nuorella on ylimääräistä tavaraa, käytiin hänen kanssaan palauttamassa tavarat anteeksipyyntöjen kera takaisin kauppoihin. Pahimmat nuorten tekemät rikokset olivat autovarkauksia ja omaisuusrikoksia.

Erialaisten päihteiden käytön lisääntyminen nuorten keskuudessa on ollut suuri muutos. Ensimmäisiä muistoja nuorten päihteiden käytöstä oli Häkkisen aikaan 70-luvulla, kun eräs nuori oli juovuksissa piileskellyt saunarakennuksen takana. Hänet löydettyään huolestuneet hoitajat olivat soittaneet ambulanssin, sillä he eivät tienneet, mikä häntä vaivasi. Ensimmäiset kosketukset päihteisiin koskivat tuohon aikaan kiljun valmistamista salaa. Myöhemmin nuorten keskuudessa yleistyi päihteiden sekkäyttö.

Nykyisin nuoret ovat valveutuneempia ja tietoisempia omista asioistaan kuin ennen. He tietävät enemmän asioita ja ovat vaativampia. Tähän vaikuttavat muun muassa mediamaailma ja tietotekniikka. Nuoret osaavat ottaa kantaa yhä enemmän sekä he pyrkivät osallistumaan ja vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin enemmän.

Eri nuorisokulttuurien vaihtelevuus nähtiin siis sekä negatiivisina että positiivisina asioina. Henkilökunnalta vaadittiin ja vaaditaan edelleenkin entistä enemmän tietoutta nuorten maailmasta ja siihen liittyvistä asioista. Jatkuva hakeutuminen koulutukseen sekä valveutuneisuus auttavat pysymään ajan tasalla.

...niihin vaan aina sit pitää niinku jotenki iskee kiinni ja tajuta se, et missä mennään ja ettiä se pieni ihminen sieltä sisältä, eikä vaan pelästyä sitä ulkonäköö ja ulkomuotoa ja sitä mitä... Kyl se vaatii myös meiltä, jotka ollaan pitkään tätä tehty, niin oman aikansa, että saahaan se kiinni. Ja sillä tavalla tuo työ on sellasta, että kyllä se vaatii sitä jollain tavalla asioihin kouluttautumista tai niinku siihen asiaan menemistä niin, et sitä ei voi hoitaa sillä samalla rutiinilla kun hoidin sen eilen tai

viime viikolla tai viime kuussa, vaan koko ajan asiat muuttuu. Ja on vaan aina otettava kiinni siitä.

9.5 Muutosten aika

9.5.1 Muutokset työntekijöiden kertomana

Teemahaastattelurungon yhtenä teema-alueena olivat yhteisöllisyyden ja kulttuurin muutokset. Eri muutokset näkyivät laajasti myös muidenkin teemojen yhteydessä. Muutoksia on tuntunut olleen muutosten perään, kuten esimerkiksi profiloituminen, lama ja säästövelvoitteet, pitkäaikaisen johtajan eläkkeelle jääminen, uudet johtajat, organisaatiomuutos ja kuntaliitos.

Että sitä työrauhaa meillä ei oikeestaan oo ollu aikoihin. Mä en muista, että sitä ois ollu 90-luvun jälkeen ollenkaan. Että oikeestaan siihen varmaan 90-luvun vaihteeseen se meidän työ oli semmosta samanlaista, hyvin samanlaista, samankaltasta ja niinku siinä ei oo yhtään mitään pahaa.

9.5.2 90-luvun lama

Lama toi mukanaan uusia haasteita lastensuojelutyöhön. Asiakasmäärät lisääntyivät ja asiakkaiden ongelmat vaikeutuivat, monipuolistuivat ja syvenivät. Samaan aikaan työntekijäresurssit ja työaikaresurssit vähenivät. (Heino 1999, 10.) Myllyjärven lastenkodilla 90-luvun alun lama näkyi mm. sijaisten palkkauskieltona ja sosiaalityöntekijän hetkellisenä menetyksenä. Suurin osa haastateltavistamme ei kokenut, että lama olisi siinä hetkessä erityisesti vaikuttanut lastenkotityöhön. Osa kuitenkin muis-teli, että myös edellisen laman aikoihin kaupungin säästötoimiin oli kuulunut muun muassa suositus lomarahojen vaihtamisesta vapaapäiviksi sekä kehoitus virkavapai-den käyttöön ilman sijaisten palkkausta. Lisäksi koulutuskustannuksissa säästettiin eli maksullisiin koulutuksiin pääsy vaikeutui sekä osto- ja konsultaatiopalveluiden käyttöä rajoitettiin.

Kyllähän se aina se yhteiskunnan paha olo näkyy. Että tota, se ei kauaa tartte mennä siinä, kun on iso työttömyysaalto ja taloudellinen lama alkaa, niin kyl se aines meillä on selkeesti sitten. Se perheitten pahoinvointi, kyllä se näkyy meillä.

Toisaalta haastateltavamme kertoivat myös taloustilanteen heikkenemisen alkaneen näkyä jo 1980-luvun puolivälissä.

No joo ensinnäki tietysti sijaismäärärahoihin vaikutti. Sitten mä olin aika sinisilmäsen hämmästynyt, että...aikasemmin jos me tarvittiin psykiatrista hoitoa, jollekin meidän nuorelle, esimerkiks Haukkalaan, niin silloin, olikohan se sit -85...-84 nii mä kohtasin ensimmäisen kerran siihen, et mulle sanottiin... Oltiin yhtä tyttöä sinne, joka olisi tarvinnut sieltä apua. Elikkä näitten erityispalvelujen saanti, eipä ollutkaan enää niin ollenkaan selvää, vaan sit ensimmäisen kerran mainittiin raha.

9.5.3 Informaatioteknologian aikakausi

Tietokoneet saapuivat vähitellen Suomeen 1960-luvun aikana. 80-luvun puoliväliin asti sosiaalitoimen tietokoneohjelmat olivat pelkästään tilastointi- ja laskutusohjelmia. Yleisesti ensimmäisiä tietokonejärjestelmiä kunnissa pidettiin vain hallintoon liittyvinä laitteina niiden kalliin hinnan vuoksi. Vähitellen Suomessa alettiin siirtyä sähköisiin asiakastietojärjestelmiin. (Tapola 2005.) Kuitenkin esimerkiksi Myllyjärven nuorisokodilla sähköistä kirjaamista alettiin järjestelmällisesti toteuttaa vasta 2000-luvun puolella.

Yleisesti kunnallishallinnossa tietokoneiden käyttöä pidettiin välttämättömänä työn tehokkuuden lisäämiseksi. Aiempaa manuaalista kirjoitustapaa pidettiin liian hitaana ja aikaa vievänä, joten sähköisen kirjaamisen uskottiin lisäävän työntekijöiden aikaa hoitaa muita työtehtäviään. Monet haastateltavamme kokivat, että vähitellen tietokoneen parissa työskentely ja kirjaaminen ovat alkaneet viemään yhä suurempaa osaa heidän työajastaan. Tämä koettiin negatiivisena asiana, sillä tietokoneen edessä vietetyn ajan lisääntyessä nuorten parissa vietetty aika väheni. (Mt.)

9.5.4 Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystoimen organisaatiomuutos

Kuten olemme aikaisemmin kertoneet, ”uuden” Myllyjärven aika alkaa vuodesta 2006, jolloin Jyväskylän kaupungin työyhteisöt uusiutuivat. Tästä muutoksesta on tehty Myllyjärvelle kaksi opinnäytetyötä vuosina 2007 ja 2008. Tutkimukset perustuvat lähinnä muutoksiin työyhteisössä. Kysyimme kuitenkin vielä vaikutusta sekä työntekijöiden yhteisöllisyyteen että nuorten yhteisöllisyyteen työntekijöiden näkökulmasta katsoen. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet muutoksen raskaaksi ja hämmentäväksi. Pitkäaikaisten työtoverien vaihtuminen, epäselvyys työnkuvasta ja epävarmuus tulevaisuudesta mietitytti yhä heitä.

Sijaishuollossa yhteisön tehtävänä on huolehtia jokaisen lapsen emotionaalisesta, älyllisestä ja sosiaalisesta kasvatuksesta ja fyysisestä terveydestä sekä seurata lapsen edistymistä näillä alueilla. Yhteisön merkitys liittyy tämän tehtävän ympärille sekä siihen, että työyhteisöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miksi ja miten tätä työtä ollaan tekemässä. Mikäli työntekijöillä on erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka asioiden pitäisi olla ja kuinka niitä pitäisi hoitaa, se luo heti turvattomuutta niin työntekijöiden kuin lastenkin keskuuteen. Muiden aikuisten tuki ja jonkinlainen turva tulisi työyhteisössä jokaisella työntekijällä olla. Eräs tärkeimpiä työntekijöiden saamaan tukeen liittyvistä asioista on se, että on riittävästi henkilökuntaa ja henkilökunnan keskeistä ajatusten vaihtoa sekä keskinäistä tukemista. Tärkeää on myös se, että perustehtävä on kaikkien yhteisesti tiedossa ja että siitä ollaan yksimielisiä ja se on hyväksytty. (Tuovila 2001, 38, 41-42.)

Et tää on niinku sitä pirullista, että mä en tiä, et mihin mä kuulun ja mitä mä niinku hoian, nii mä huomaan että, että ihmiset joskus menee töihin vaan ja tekee sen työvuoronsa, kun meillä aikasemmin on ollu ihan selkeesti sitä, että siinä on jatkumo.

Kaikkein raskaimmiksi oli koettu pitkien työtoverisuhteiden katkeaminen, työyhteisön uudelleen muotoutuminen sekä toimintamallien muuttuminen. Pitkään yhdessä työskennelleet ihmiset joutuivat muutosten myötä eroamaan toisistaan. Ajan myötä he olivat oppineet toistensa tavat työskennellä ja luottamaan toisiinsa. Heidän välillään oli sanattomia vastuualueita, jonka voi määritellä työkokemuksen myötä syntyneeksi äänettömäksi yhteisosaamiseksi (Kivinen & Pajukoski 2002, 180).

Kyl se vie hirveen kauan, et pystyy luottaan työkaveriin ja tietää että minkälainen tapa sillä on työskennellä, niin kyllähän se vaikuttaa siihen yhteisöllisyyteen. Et nyt sen huomaa ihan semmosista, eihän meillä oo niinku sellasia, että..et meille oli tullu sellaset tietyt niinku vähä sanatomatki niinku vastuualueet aikuisille.

Että mun mielestä se ois pitäny, se uudistus alottaa sillä tavalla, että olta niinku ihan selkeesti kysely. Oltas otettu niinku meiltä ne hyvät asiat ja sieltä Hovilasta ne hyvät asiat, pantu ne yhteen ja alettu kehittää niinku niitten pohjalta, eikä kaikkee niinku uusiks.

Nuorten yhteisöllisyyden koettiin muuttuneen erityisesti tullessa 90-luvulle. Aikaisemmin nuoret asuivat pitkään laitoksessa, joten heistä muodostui tiivis yhteisö. He olivat kuin yhtä perhettä. Ihmissuhteet tulivat läheisiksi ja ne jatkuivat laitoksesta muuton jälkeenkin. Tuolloin nuorten tietty ”ydinporukka” loi yhteisön säännöt, toimintatavat ja kulttuurin. Nyt nuorisoina vaihtuu niin usein, ettei samankaltaista yhteisöllisyyttä ehdi muodostua. Tänä päivänä nuorten yhteisöllisyys onkin siirtynyt sosiaalisiin medioihin, kuten esimerkiksi Irc-galleriaan tai Facebookiin. He perustavat yhteisöjä esimerkiksi Irc-galleriaan ja keräävät siten toisensa samaan ”paikkaan”.

Onhan siellä esimerkiks jos nyt menee Irc-galleriaan, nii siellähän on, klikkaatte sinne Myllyjärven nuorisokotiin. Nii siellä on tietyt tyypit, jotka kuuluu sitte siihen, et kai seki jonkinlaista yhteisöllisyyttä on, tätä päivää on.

9.5.5 Kuntaliitos

Myöskään 2008-2009 vuodenvaihteessa tapahtuneen Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan ja Korpilahden kuntaliitoksen ei nähty vaikuttaneen erityisesti Myllyjärven nuorisokodin työhön. Jo ennen kuntaliitosta Myllyjärvelle tulevat nuoret tulivat Jyväskylän lisäksi myös lähikunnista, joten asiakastyön alue ei muuttunut lainkaan. Vaikka sosiaali- ja terveysalalla yleisesti koettiin kuntaliitoksen tuoneen paljon muutoksia niin positiiviseen kuin negatiiviseenkin suuntaan, Myllyjärvellä muutos koettiin lähinnä hyvin pienissä käytännön asioissa. Käytännön eroja entisten kaupungin ja maalaiskunnan välillä oli muun muassa siinä, missä vaiheessa sijoitusta lapsen käyttövarojen maksu siirtyi täysin nuorisokodin kautta kulkevaksi, mutta tällä koettiin

olevan hyvin vähän vaikutusta itse työntekoon. Lisäksi eräs haastateltava mainitsi yhteistyön nuorisokotien ja nuorisokotien johtajien välillä olevan nyt kenties tiiviimpää ja avoimempaa.

Ei se niin kun tällä ruohonjuuritason näkökulmasta, niin ei vielä ole suuria muutoksia. Ja tietysti kylhän se sitten esimiehen puheissa niin on enempi näkyvillä, mutta sillä tavalla ei, ei tuota, ei tässä arjessa kauheesti näyttäydy. Koska näitä nuoriahan on jo sijoitettu silleen että jos Palokassa on tilaa, jos kaupungin laitokset on täynnä, niin. Nyt taas haetaan sitten näitä uusia muutoksia ja mitä ne tuo tullessaan, et täähän on tätä muutosta ollut nyt, niin montakohan vuotta tässä on nyt konkreettisesti eletty tätä muutosta, epävarmuutta ja... Ja tuota mihin se johtaa, niin sitähan ei tiedetä.

10 MUISTOJA

Kyllä ensimmäisenä mulla tulee mieleen ihan alkuvuosista... Meillä oli Häkkisillä semmonen poika, joka oli aika vaikea ja tuota sit yhtenä iltana niin...hän halus sitten jutella. Tuota, niin me sitten juteltiin, ku olin saanu kaikki pienemmät ja vähän suuremmatkin nukkumaan, jäätiin sitten juttelemaan. Se mitä hän kerto, hän siinä niinku avautu, kerto hyvin avoimesti asioita, ja me juteltiin... Sillon mää aattelin, että ei mikään mitali, ei mikään palkankorotus tässä elämässä korvaa tätä hetkeä. Se oli niin arvokas hetki. Ja sit mä aattelin, että mä varmaan kuolen nuorena, kun mää jo näin varhain tätä työuraani saan kokea tämmösen huippuhetken.

Haastattelumme loppuvaiheessa kysimme haastateltavilta heidän mieleenpainuvinta muistoaan lastenkotityöskentelyn ajalta. Alkuperäiseen haastattelurunkoon muotoilimme kaksi erillistä kysymystä, joissa toisessa kysimme parasta muistoa ja toisessa negatiivisinta muistoa. Huomasimme kuitenkin näiden kysymysten olevan hyvin raskaat, joten päätimme yhdistää kysymykset kysymällä vain yksinkertaisesti kaikista mieleenpainuvimpia muistoja.

Negatiivisista muistoista esiin nousi muun muassa uhkaavat tilanteet, joissa lapset itse tai lasten vanhemmat ovat käyttäytyneet aggressiivisesti, lapsen oman vanhemman kuolema, lasten itsemurhayritykset, kuten lääkkeiden yliannostukset sekä nuorten rikollinen käyttäytyminen.

Mut onhan niitä tilanteita tullu. Ja on ollu semmosia, että kun kotiin on töistä tullu, niin ei oo tehny mieli televisiota avata, et ei oo mitään, mitään, ylimäärästä jännitystä halunnu. Mut sit on ollu myöskin kauheen ihania hetkiä, et kyllä on ollu.. On ollu sitä jännitystä, ja on omiin rajoihinsa törmänny. Se minusta tässä työssä kaikkein vaikeinta on ollu, et on törmänny omiin rajoihinsa. Mut kun niihin monta kertaa törmää, niin ne omat rajat laajenee. Sinne mahtuu vähän enemmän, vähän laajempaa putkena jatkuu, kunnes taas tulee tilanne, et rajoja pitää levittää. Ja se on tuskallista. Et ne on minusta niitä kaikkein vaikeimpia tilanteita, törmätä omiin rajoihinsa.

Positiivisia muistoja oli huomattavasti enemmän. Näistä esiin nousivat muun muassa yleiset hyvät muistot koko työajalta ja mukavat työkaverit, kokemus siitä, että lapsi on saanut avun Myllyjärvellä ja on työntekijänä voinut vaikuttaa positiivisesti lapsen elämään, ulkopuolelta saatu tunnustus omasta työstä sekä lapsilta, lasten vanhemmilta tai isovanhemmilta saatu positiivinen palaute. Positiivisena palautteena ja kokemuksena monet kertoivat myös tilanteet, joissa lasten- tai nuorisokodilla asunut nuori on myöhemmin kutsunut työntekijän omaan tärkeään perhejuhlaansa tai muuhun vastaavaan tilaisuuteen. Kaksi haastateltavaa mainitsi myös mieleenpainuneina muistoina ensimmäisen työpäivän, ensimmäisen joulun lastenkodilla tai lastenkodin yhteiset retket.

Ja tota, sitte ku näkee näitten, näitten mummuja esimerkiks, ku kehuu kauheesti ja kiittelee vieläki mennen tullen, että miten hyvää työtä te ootte tehnyt, tai että ne sanoo, te teitte siitä ihmisen ja... Niinku sellasia mutta.. Kauheeta, 30 vuotta, siellä on niin paljon kaikenlaista tapahtumaa ollu, että...

No tietysti ehkä se ensimmäinen jouluku, kun siellä... Häkkisellä tietysti. Se oli jouluaatto ja silloin oli tapana, et koko henkilökunta pitää olla töissä. Ei laskettu, että onko minun vapaa vai sinun vapaa, ollaan kaikki töissä. Ja sit se, se lasten ilo ja siitä jouluaatosta. Kyllä se oli ihan upee elämys. Siinä oltiin niinku perhe. Oli kaikki näytelmät ja laulut, ja lapset ja nuoret esitti sen näytelmän siellä.

Positiiviset kokemukset koettiin tärkeänä tekijänä työssäjaksamisen ja työhyvinvoinnin kannalta. Tällaiset kokemukset nähtiin tärkeiksi paitsi työntekijöille, myös lapsille itselleen lisäämään heidän positiivisia kokemuksiaan ja parantamaan heidän itsetuntoaan ja luottamusta aikuisiin ihmisiin.

Nää (positiiviset palautteet/muistot) on semmosia asioita mitkä varmaan aina muistaa, että oot kuitenkin jotain asiaa pystyny paikkaamaan ja antamaan jotain semmosta niille nuorille, jotka on kuitenkin aika risasia. Ja sit sillä hetkellä se työ tuntuu niinku ihan oikeesti sellaselta pään iskemiseltä seinään, vitsi et miks mä teen tämmöstä työtä. Ja sitä mult on kysyny monet monet kerrat moni muu, että miks sä teet tommosta työtä (nauraa), jos kertoo siitä oikeesti et mitä se sitten on se arki sillon kun on tosi vaikeita asioita, tosi vaikeita nuoria. Ja ne keinot millä yrittää vaikuttaa niihin. Mut nää on sit niitä joista ehkä saa sitä semmosta että kyl tää kuitenkin kannattaa...

11 POHDINTA

Kuten raportointikappaleessa olemme todenneet, opinnäytetyömme kokonaisuudessaan on tutkimustulos. Huomioitavaa on myös se, kuinka työmme on alkanut rakentua silmällä pitäen Myllyjärven nuorisokodin ja sijaishuoltoyksikön 30-vuotis juhlassa pitämäämme esitystä. Tätä esitystä varten kokosimme ensin tiiviin historiikkipaketin Myllyjärven nuorisokodista aloittaen Häkkisen lastenkodilta ja päättäen tähän vuoteen. Haastatteluita analysoidessamme tärkeimmäksi tutkimuskysymykseksemme nousi nimenomaan 30 vuoden aikana tapahtunut muutos eri teemojemme osalta. Tämä kysymys kattaa sekä sen, miten lastenkoti- ja nuorisokotityötä on tehty eri aikakausina sekä toisaalta sen, millaista kehitystä kolmenkymmenen vuoden aikana on tapahtunut ja kuinka tämän kehityksen kokeneet työntekijät sen kuvaavat.

On hyvä, että opinnäytetyöprosessimme käynnistyi toimeksiannon myötä jo vuosi sitten lokakuussa. Kuten monet haastateltavammekin mainitsivat, 30 vuoteen mahtuu niin paljon asioita, että voimme vain "raapaista pintaa". Tutkimuksemme ensimmäinen vaihe olikin tutustua lastensuojelun ja lastensuojelutyön historiaan, jonka jälkeen suunnittelimme teemahaastattelurungon. Aihe suunnitelmamme valmistui ennen haastattelurunkoa tammikuussa. Hahmotellessamme aihe suunnitelmaan tutkimustehtäviä sekä teema-alueita haastattelurunkoon emme arvanneet, kuinka laajoiksi ne lopulta muodostuivat. Jokaisesta tutkimuksemme teema-alueesta olisi hyvin saanut oman tutkimuksensa. Jälkeenpäin ajatellen tutkimustehtäviämme olisi voinut rajata tarkemmin.

Olemme toteuttaneet tutkimuksen kahdestaan. Tutkimuksemme ja siihen käytetty aineisto ovat olleet niin laajoja, että työn tekemiseen olisi voinut ottaa mukaan kolmannenkin tekijän. Pohdimme, että kolmas tekijä olisi voinut olla esimerkiksi sosiologiopiskelija, joka on suuntautunut varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiseen työhön. Hänestä olisi voinut olla apua teoreettisen viitekehyksen hahmottelussa. Toisaalta tehdessämme työn kahdestaan olemme saaneet kattavasti tietoa kaikista käsittelemistämme aihealueista. Eduksi parityöskentelyssä oli myös se, että opinnot olivat samassa vaiheessa, joten aikataulujen yhteensovittaminen ei tuottanut ongelmia. Lisäksi tunsimme toistemme tavat tehdä töitä ja koimme ne samankaltaisiksi. Siten kuluneen vuoden aikana meillä ei ole ollut lainkaan erimielisyyksiä työskentelyyn liittyen.

Haastatteluiden aloittaminen viivästyi alkuperäisestä suunnitelmasta, joka osittain aiheutti sen, että haastateltavien määrä kahdeksasta jäikin kuuteen. Tämä ei kuitenkaan häirinnyt tutkimuksemme tekoa, sillä aineistoa kertyi kuudestakin haastattelusta riittävästi. Emme olleet aikaisemmin olleet vastaavanlaisissa haastattelutilanteissa, joten varsinkin ensimmäiset haastattelutilanteet jännittivät kovasti. Koska haastattelut toteutettiin pääosin haastateltavien kodeissa, haastattelutilanteet olivat rentoja ja selvisimme alkujännityksestämme nopeasti.

Kesän aikana litteroimme haastattelut ja aloitimme valmistelut 30-vuotisjuhlaseminaaria varten. Tuolloin tutkimuksemme luonne historiikkina painottui erityisesti, sillä juhlaseminaariin toivottiin puolen tunnin juhlaesitystä Myllyjärven nuorisokodin historian vaiheista. Pyrimme kirjoittamaan aineisto-osuuden opinnäytetyöstämme kesän aikana ennen seminaaria. Tämä oli haasteellista, sillä teimme molemmat samanaikaisesti myös kokopäivätöitä. Kiireistä aikataulua helpottaaksemme jaoimme kirjoittamisosuuksia siten, että pystyimme työskentelemään myös itsenäisesti.

Juhlapuheen suunnittelu ja toteutus Myllyjärven nuorisokodin ja Sijaishuoltoyksikön 30-vuotis juhlaseminaariin oli meille molemmille jännittävä ja uusi kokemus. Kumpiakaan meistä ei ollut aikaisemmin esiintynyt niin suurelle yleisölle. Valmistellessamme esitystä jouduimme pohtimaan muun muassa meille varattua aikaa, juhlaesitysten

luonnetta ja sisältöä, esityksen havainnollistamista ja yleisön huomioon ottamista. Juhlaesityksemme jälkeen saimme hyvää palautetta yleisöltä. Historiatiedon kerääminen ja kokoaminen koettiin tärkeäksi myöhemmille sukupolville ja uusille lastensuojelutyön ammattilaisille.

Juhlaseminaarin jälkeen jatkoimme kirjoittamisprosessiamme liittämällä teorian aineisto-osuuteen. Alunperin suunnitelmissamme oli kirjoittaa aineistoa ja teoriaa samanaikaisesti, mutta aikataulujen vuoksi jouduimme siirtämään teoriaosuuden kirjoittamista myöhemmäksi. Viimeistelimme työmme syksyn 2009 aikana.

Opinnäytetyömme myötä saimme todella kattavan kuvan Häkkisen lastenkodin sekä Myllyjärven nuorisokodin arjesta ja siinä tapahtuneista muutoksista 30 vuoden ajalta. Monen teeman kohdalla työntekijät olivat huomanneet samojen asioiden kiertävän vuosien mittaan hieman muuttuneina. Pitkän työuran tehneiden haastateltaviemme puheista kuului tottumus muutoksiin, kehitykseen ja tietynlaiseen epävarmuuteenkin. Myllyjärven nykyisen nuorisokodin työntekijät ovat vuosien varrella ehtineet nähdä ja kokea niin monta organisaatiomuutosta ja uudistusta eri tasoilla, että heitä voidaan kutsua muutoksesta selviämisen ammattilaisiksi. He ovat ymmärtäneet, että organisaatioon ja rakenteisiin liittyvät muutokset ovat sivuseikkoja perustyön nuorten kanssa pysyessä kuitenkin lopulta hyvin samankaltaisena vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen.

Vuoden 2006 organisaation edelleen esiin nostavat voimakkaat tunteet osoittavat mielestämme sen, että muutosta ei ole johdettu eikä asiaa käsitelty tarpeeksi. Työntekijöillä on edelleen samankaltaisia kokemuksia ja tuntemuksia kuin vuosina 2007 ja 2008 muutoksesta tehdyissä opinnäytetöissä kerrotaan. Monet kokevat voimakkaasti, että heidän mielipiteitään ei ole kuunneltu eikä heidän osaamistaan ole arvostettu.

Hiljaisen tiedon merkitys ja sen keräämisen tärkeys kohosi useassa haastattelussa keskustelun aiheeksi. Erityisesti kirjoittamattomien sääntöjen, toimintatapojen ja niiden jatkuvuuden turvaaminen esiintyivät haastateltavien kommentoissa. Tutkimuksemme on myös eräänlainen kunnianosoitus pitkän linjan lastensuojelutyönte-

kijöitä kohtaan. Haluamme tuoda heidän tietonsa esiin ja osoittaa, että heidän panostustaan lastenkotityölle arvostetaan.

Opinnäytetyöprosessimme on ollut työläs, mutta myös hyvin opettavainen. Vaikka meistä kumpikaan ei ole suorittanut yhtään työharjoittelua nuorisokodissa, on nuorisokotityö tullut joiltain osin hyvinkin tutuksi opinnäytetyötä tehdessämme. Olemme saaneet laajasti tietoa lastensuojelun ja lastensuojelutyön historiasta. Toisaalta työn tekeminen on opettanut paljon myös siitä, ettei kaikki aina suju niin kuin on ennalta suunniteltu. Koska opinnäytetyömme tekeminen kesti noin vuoden, sisältyi tuohon aikaan myös monia muutoksia niin työn sisällössä kuin työtavoissakin. Välillä kohdasimme myös haasteita, joihin emme olleet osanneet ennalta varautua, kuten haastattelujen arkistoinnin herättämä vastustus. Jälkeenpäin ajateltuna sekin oli kuitenkin meille varsin hyödyllinen kokemus, sillä ne ovat lisänneet ongelmanratkaisutaitojamme ja haastavien tilanteiden hallintakykyämme.

Jatkotutkimusaiheita ajatellen Myllyjärven nuorisokodin historiaa ja kehitystä olisi mielenkiintoista tutkia myös entisten ja nykyisten asiakkaiden näkökulmasta, sillä me keskitymme työssämme nimenomaan työntekijöiden näkökulmaan. Eräs haastateltavistamme ehdotti jatkotutkimusaiheeksi myös kaupungin lastensuojelulaitosten historian tutkimista aloittaen ensimmäisen kunnallisen lastenkodin tulosta Jyväskylään vuonna 1919. Toteuttaessamme omaa tutkimustamme huomasimme myös, että dokumentoinnin historian tutkiminen voisi olla laajemminkin antoisa jatkotutkimusaihe. Lisäksi opinnäytetyömme kaltaisia historiikkitutkimuksia voitaisiin toteuttaa muistakin sosiaalipalveluiden yksiköistä.

Tahdomme kiittää erityisesti haastateltaviamme, Myllyjärven nuorisokodin johtajaa Timo Mäkelää, Myllyjärven nuorisokotia sekä ohjaavia opettajiamme Tuija Ketolaa ja Meeri Käppiä. Kiitokset myös Jyväskylän kaupungin arkistolle sekä sen henkilökunnalle yhteistyöstä opinnäytetyömme tekemisessä.

LÄHTEET

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2009. Nuoret Lastensuojelussa. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. M. Bardy. Helsinki: Yliopistopaino. 165-176.

Dokumentointi lastensuojelussa. 2009. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 18.10.2009. [Http://www.sosiaaliportti.fi/](http://www.sosiaaliportti.fi/), lastensuojelun käsikirja, työprosessi, dokumentointi lastensuojelussa.

Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Toim. J. Aaltola & R. Valli. 2. uud. p. Juva: WS Bookwell. 159-183.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. p. Jyväskylä: Gummerus.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. M. Bardy. Helsinki: Yliopistopaino. 52-75.

Heinonen, H. & Sinko, P. 2009. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. M. Bardy. Helsinki: Yliopistopaino. 89-100.

Henkilöstöedut. 2009. Jyväskylän kaupunki. Viitattu 13.20.2009. [Http://www.jyvaskyla.fi](http://www.jyvaskyla.fi), rekrytointi, kaupunki työnantajana, henkilöstöedut.

Hiljainen tieto työyhteisössä. 2006. Valmentaja. Työyhteisön monimuotoisuus koulutus. Spring-hanke. Viitattu 1.11.2009. [Http://www.redcross.fi/ext/spring/tuotteet/valmentaja/valmentaja4.html](http://www.redcross.fi/ext/spring/tuotteet/valmentaja/valmentaja4.html).

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. p. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Juva: PS-kustannus.

Hyvönen, M. & Kumpula, H. 2002. Jyväskylän ja Jyväskylän maalaiskunnan nuorisokotien profiloituminen. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosiaalialan koulutusohjelma.

Hyytiäinen, T. 1990. Lastenkoti. Teoksessa Sosiaaliturvasta sosiaalipalveluihin. Jyväskylän kaupungin sosiaalitoimen historia vv. 1960-1990. Jyväskylän kaupunki. Sosiaalikeskuksen julkaisusarja 3/1990, 59-64.

Häkkinen kyläyhteisö. 2009. Viitattu 18.10.2009. [Http://www.kstaitoniekka.fi/](http://www.kstaitoniekka.fi/)

Jyväskylän kaupungin arkisto. N.d. Valokuvakansio.

Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä. Toim. M. Bardy. Helsinki: Yliopistopaino. 76-88.

Kaitila, A., Mikkonen, H. & Rajala, R. 1994. Työelämä tietoa sosiaali- ja terveysalalle. Juva: WSOY.

Karppinen, S. 2000. Perhetyö lastensuojelulaitoksessa. Teoksessa Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksessa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Toim. K. Tervonen-Arnkil. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino. 71-76.

Kempainen, P. 1998. Nuoruuden taikaa. Kurkistuksia nuorisokulttuureihin. Vantaa: Kannustusvalmennus.

Keskisuomalainen, 1973. Tukihenkilö suojeluvalvojan tilalle vaikeuksissa olevia lapsia ja nuoria auttamaan. Julkaistu 9.2.1973. Jyväskylän kaupungin arkisto.

Kivimäki, I. & Peltonen, V. 2007. Työyhteisön muutos - Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystoimen organisaatiomuutoksen vaikutus Myllyjärven nuorisokodin työyhteisöön. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosiaalialan koulutusohjelma.

Kivinen, K. & Pajukoski, M. 2002. Toimijat, yhteistyö ja motivaatio. Teoksessa Ympäristö ja hyvinvointi. Toim. A-L. Karhula. & M. Perna. Porvoo: WS Bookwell. 154-207.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J-M. 1993. Lapsi Laitoksessa. Porvoo: WSOY.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki. Viitattu 18.10.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Viitattu 12.9.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 3.8.1983/683. Lastensuojelulaki. Viitattu 16.10.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Lampinen, T. 1976. Jyväskylän kaupungin lastenkodin historiaa. Kirjoitettu 15.5.1976. Jyväskylän kaupungin arkisto.

Lastensuojelun arvot ja periaatteet. 2008. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 23.10.2009. [Http://www.sosiaaliportti.fi/](http://www.sosiaaliportti.fi/), lastensuojelun käsikirja, työprosessi, mitä on lastensuojelu, lastensuojelun arvot ja periaatteet.

Lehtinen, J. & Mustonen, E. 2008. Työyhteisön muutos. Jatkotutkimus Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystoimen vuoden 2006 organisaatiomuutoksen vaikutuk-

sesta Myllyjärven nuorisokodin työyhteisöön. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 12.9.2009. [Http://www.jamk.fi/kirjasto](http://www.jamk.fi/kirjasto), opinnäytetyöt, elektroniset opinnäytetyöt, sosiaali- ja terveysala.

Leppänen, R. 2009. Emännän omakohtainen historiikki. Runo kansilehden jälkeen.

Maamme ensimmäinen sijaiskotiyhdistys. 2008. Viitattu 30.9.2009.

[Http://kesiva.pp.fi/index.htm](http://kesiva.pp.fi/index.htm).

Manninen, V. Saarela, A. & Seppänen, S. Lode osana elämän historiaa. Kokemuksia Äänekosken lastenkodissa ja Perhetukikeskuksessa asumisesta ja työskentelystä. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, sosiaalialan koulutusohjelma. Viitattu 27.9.2009. [Http://www.jamk.fi/kirjasto](http://www.jamk.fi/kirjasto), opinnäytetyöt, elektroniset opinnäytetyöt, sosiaali- ja terveysala.

Myllyjärven nuorisokoti. 2009. Esite. Jyväskylän kaupunki. Viitattu 22.9.2009.

[Http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/32366_myllyjarven_nuorisokoti_210809.pdf](http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/32366_myllyjarven_nuorisokoti_210809.pdf).

Mäntykivi, K. 1999. "Nuuka, nöyrä ja naimaton". Katsaus sosiaalikasvattajien historiaan. Oulu: Yliopistopaino.

Niemelä, H. 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen & M. Kempainen. Lastensuojelun keskusliitto ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 57-78.

Nuorisokulttuurin synty. 2005. HALOO, minä täällä! – työpajasivut. Keski-Suomen museo. Viitattu 26.10.2009.

[Http://www3.jkl.fi/ksmuseo/haloo/nuoriso/nuorisokulttuuri1.htm](http://www3.jkl.fi/ksmuseo/haloo/nuoriso/nuorisokulttuuri1.htm).

Pajukoski, M. 2002. Hyvinvointi toiminnan kohteena. Teoksessa Ympäristö ja hyvinvointi. Toim. A-L. Karhula. & M. Perna. Porvoo: WS Bookwell. 54-84.

Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä – dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Toim. S. Laaksonen. & M. Kempainen. Lastensuojelun keskusliitto ry. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 7-30.

Pösö, T. 1995. Hoidollisuus ja kokonaisvaltainen huolenpito lastensuojelutyössä – välineenä sijaishuolto. Teoksessa Näkökulmia lastensuojeluun. Toim. P. Virtanen. Juva: WSOY, 78-94.

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A. Puonti. ym. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino. 202-213.

Salminen, E. & Vuorela, T. 2002. Perhetyön odotusten kartoittaminen Myllyjärven nuorisokodissa. Kehitysprojekti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Perhetyön erikoistumisopinnot II.

Siltanen, A-R. 1991. Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan, Valtion huoltoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Sosiaalihuollon julkaisu 21/1990. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Tapola, M. 2005. Poimintoja sosiaalityön dokumentoinnin historiasta Suomessa. Helsingin yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos. Viitattu 18.10.2009.
[Http://www.mv.helsinki.fi/home/mtapola/dokumentointi/historiaa.htm](http://www.mv.helsinki.fi/home/mtapola/dokumentointi/historiaa.htm).

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Stakes. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.

Tukihenkilötoiminta. 2009. Jyväskylän kaupunki. Viitattu 9.10.2009.
[Http://www.jyvaskyla.fi](http://www.jyvaskyla.fi), palvelut, sosiaali- ja terveystoimi, lapset, nuoret ja perhe, nuorten erityispalvelut, tukihenkilötoiminta.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa MENETYKSISTÄ MAHDOLLISUUKSIIN – Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Toim. J. Ketola. Juva: WS Bookwell. 29-72.

Tuovila, P. 2001. EHEÄNÄ ELÄMÄÄN. Lastenkoti korjaavana kokemuksena. Projektiraportti. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry.

Täydennyskoulutus. 2008. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 18.10.2009.
[Http://www.sosiaaliportti.fi/](http://www.sosiaaliportti.fi/), lastensuojelun käsikirja, työn tuki, täydennyskoulutus.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004. Laituri-projekti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 18. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

ALUKSI

- esitellään itseemme
- tutkimuksen ja sen tarkoituksen esittely
- tutkimuksen eettisten periaatteiden selvittäminen
- haastattelun kulku
- Kuinka ja milloin päädyit töihin Häkkisen lastenkotiin/Myllyjärven lasten/nuorisokotiin?
- Kuinka kauan olit töissä lastenkodilla/nuorisokodilla?

ARKI

- Millaista oli arki laitoksessa?
 - ✓ Päivän kulku, rutiinit
 - ✓ tilat ja ympäristö
 - ✓ lasten lukumäärä, ikärakenne, sukupuolijakauma
 - ✓ Lasten koulunkäynti ja opiskelu
 - ✓ Lasten harrastukset, vapaa-aika
 - ✓ Kotityöt
 - ✓ Perinteet (juhlat, tapahtumat...)
- Kuinka lastenkodin arki eroaa tavallisen perheen arjesta? Mitä erityistä arjessa on verrattuna tavallisen perheen arkeen?

TYÖKÄYTÄNNÖT JA -MENETELMÄT

- Toiminta-ajatus ja periaatteet
- Arvot
- Säännöt
- Rangaistukset/rajoitukset
- Hoito- ja kasvatusten menetelmät, kasvatussuuntaukset
- Dokumentointi/Kirjaaminen

AMMATILLISUUDEN KEHITTYMINEN

- Millainen koulutus teillä on ollut ennen lastenkodille tuloa?
- Saitko/suorititko lisäkoulutusta työskennellessäsi lasten/nuorisokodilla?

- Millainen työhistoria ennen lasten/nuorisokodille tuloa? Aiemmat työpaikat, työnkuvat?
- Mitkä ominaisuudet itsessäsi koet tärkeiksi/hyviksi lastensuojelutyössä?
- henkilökunnan rakenne, rakenteen muutos ajan myötä (esim. työntekijöiden nimikkeet, sukupuolijakauma)
- Onko työnohjausta ollut saatavilla? Oletko kokenut tarvitsevasi sitä?
- Lastensuojelulait ja niiden tuomat muutokset

YHTEISÖLLISYYDEN JA KULTTUURIN MUUTOS

- Syyt, joiden perusteella lapset päätyivät lastenkotiin/nuorisokotiin (sosiaalisten ongelmien muutokset)?
- Lasten sosiaaliset suhteet
 - ✓ vanhempiin, sukulaisiin?
 - ✓ lasten suhteet toisiinsa?
 - ✓ työntekijöihin?
- Muiden ihmisten asenteet lasten-/nuorisokotiin, asukkaisiin, työntekijöihin
- Millaisia muutoksia muutto Myllyjärvelle aiheutti?
- Millaisia muutoksia lastenkodin muuttuminen nuorisokodiksi 1998 aiheutti?
- Millaisia muutoksia 2006 tapahtunut muutos Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystoimen organisaatiossa aiheutti?
- Miten eri aikakausiin liittyneet yhteiskunnalliset tapahtumat/muutokset näkyivät lasten-/nuorisokodin arjessa ja työssä (taloudelliset muutokset, kuntaliitos...)?
- Miten luonnehtisit kulttuurin ja yhteisöllisyyden muutosta tai käännekohtia Häkkisillä/Myllyjärvellä?
- Nuorison muutokset (Käytös, tavat, asenteet, päihteidenkäyttö...)

LOPUKSI

- Mikä on parhain/mieleenpainuvin muistosi Häkkiseltä/Myllyjärveltä?
- Mikä on mielestäsi tärkeintä muistaa työskennellessä lastensuojelulaitoksessa?
- Olisiko vielä jotakin muuta mitä haluaisit kertoa työstäsi lastenkodilla/nuorisokodilla?
- Voimmeko ottaa yhteyttä mahdollisten lisäkysymysten tiimoilta? (yhteydenottotavan sopiminen)
- Kiitokset